

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

**HOTUBA YA WAZIRI WA ARDHI, NYUMBA
NA MAENDELEO YA MAKAZI, MHESHIMIWA
DKT. ANGELINE S.L. MABULA (MB),
AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO
YA MAPATO NA MATUMIZI YA
WIZARA KWA MWAKA 2022/23**

Muonekano wa Jengo la Kitega Uchumi la Shirika la Nyumba la Taifa (NHC) lililopo mpaka wa Tanzania na Uganda eneo la Mutukula Wilaya ya Misenyi mkoani Kagera.

Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mhe. Samia Suluhu Hassan akiwa kwenye picha ya pamoja na Viongozi mbalimbali wakati wa uzinduzi wa jengo la Makao Makuu ya Benki ya CRDB, lililosanifiwa na Shirika la Nyumba la Taifa (NHC), Jijini Dar es Salaam.

Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mhe. Dkt. Philip Mpango (katikati) akizindua Jengo la Kitega Uchumi la Shirika la Nyumba la Taifa (NHC) lililopo mpaka wa Tanzania na Uganda eneo la Mutukula Wilaya ya Misenyi mkoani Kagera tarehe 18 Machi 2022. Kulia kwake ni Waziri wa Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi Mhe. Dkt. Angeline Mabula pamoja na viongozi wengine.

Waziri wa Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi Mhe. Dkt Angeline Mabula akiwa katika picha ya pamoja na wananchi waliokabidhiwa hatimiliki za kimila wakati kamati ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii ilipokwenda kukagua utekelezaji wa Mradi wa Upangaji Matumizi ya Ardhi katika vijiji vya Ntondo na Nkwea mkoani Singida tarehe 15 Machi 2022.

Maendeleo ya Ujenzi wa Mradi wa Morocco Square unaotekelezwa na Shirika la Nyumba la Taifa (NHC)

Naibu Waziri wa Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi Mhe. Ridhiwani Kikwete akiwa na baadhi ya wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi Maliasili na Utalii katika mpaka wa Tanzania na Kenya ndani ya mbuga ya Serengeti mkoani Mara.

Wataalamu kutoka chuo cha Ardhi Morogoro (ARIMO) wakiwa katika matayarisho ya awali ya kazi ya urasimishaji makazi holela katika mji mdogo wa Mbalizi mkoani Mbeya.

**HOTUBA YA WAZIRI WA ARDHI, NYUMBA NA
MAENDELEO YA MAKAZI, MHESHIMIWA
DKT. ANGELINE S.L. MABULA (MB.),
AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO
YA MAPATO NA MATUMIZI YA
WIZARA KWA MWAKA 2022/23**

VIOGOZI WA WIZARA

MHE. DKT. ANGELINE S.L. MABULA (MB.)
WAZIRI

MHE. RIDHIWANI JAKAYA KIKWETE (MB.)
NAIBU WAZIRI

DKT. ALLAN H. KIJAZI
KATIBU MKUU

BW. NICHOLAS M. MKAPA
NAIBU KATIBU MKUU

YALIYOMO

VIFUPISHO	iii
UTANGULIZI.....	iv
1. MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA BAJETI YA WIZARA KWA MWAKA 2021/22 NA MALENGO YA MWAKA 2022/23.....	7
Ukusanyaji wa Maduhuli	8
2. UTAWALA WA ARDHI.....	10
Uandaaji wa Hati na Usajili wa Nyaraka za Kisheria.....	12
Usimamizi wa Masharti ya Umiliki.....	15
Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi Kiutawala.....	16
Kamati ya Ugawaji wa Ardhi	18
Usimamizi wa Ardhi ya Uwekezaji.....	19
Uhuishaji wa Kumbukumbu za Ardhi	22
Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi katika Vijiji 975 ...	23
Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya	27
3. HUDUMA ZA TEHAMA.....	29
Ubadilishaji wa Michoro ya Mipangomiji, Ramani za Upimaji na Nyaraka za Umiliki kutoka Analojia kwenda Digitali	33
4. UPIMAJI ARDHI NA UTAYARISHAJI WA RAMANI	35
Uwekaji wa Alama za Msingi za Upimaji Ardhi.....	36
Upimaji wa Ardhi Nchi Kavu	39

Tafsiri na Uhakiki wa Mipaka ya Kiutawala na Hifadhi	39
5. UPANGAJI MIJI NA MAENDELEO YA MAKAZI.....	40
Utangazaji wa Maeneo ya Upangaji Miji.....	41
Uandaaji wa Mipango Kabambe	43
6. MIRADI YA MAENDELEO	58
7. SHUGHULI ZILIZOTEKELEZWA NA TAASISI ZILIZO CHINI YA WIZARA.....	70
8. MASUALA MTAMBUKA.....	94
9. SHUKRANI.....	98
10. HITIMISHO	101
11. MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2022/23	101
Fungu 48: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo Makazi.....	102

VIFUPISHO

ARIMO	Ardhi Institute - Morogoro
ARITA	Ardhi Institute - Tabora
CCM	Chama cha Mapinduzi
EACOP	East African Crude Oil Pipeline
EPZA	Export Processing Zones Authority
GN	Government Notice
GPR Project	Golden Premier Project
GPSA	Government Procurement Services Agency
ILMIS	Integrated Land Management Information System
JKCI	Jakaya Kikwete Cardiac Institute
JNHPP	Julius Nyerere Hydro Electric Power Project
LTA	Land Tenure Assistance
LTIP	Land Tenure Improvement Project
MKURABITA	Mpango wa Kurasimisha Biashara Tanzania
NGO	Non-Governmental Organization
NHC	National Housing Corporation
NIDA	National Identification Authority
OC	Other Charges
PE	Personal Emolment
SDGs	Sustainable Development Goals
SGR	Standard Gauge Railway
TAMISEMI	Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa
TBA	Tanzania Building Agency
TEHAMA	Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
TIC	Tanzania Investment Centre
TMRC	Tanzania Mortgage Refinancing Company
UKIMWI	Upungufu wa Kinga Mwilini
UN-HABITAT	United Nations HABITAT
UN-Women	United Nations -Women
UVIKO	Ugonjwa wa Virusi vya Korona
WHC	Watumishi Housing Company

UTANGULIZI

1. **Mheshimiwa Spika**, kufuatia taarifa iliyowasilishwa leo ndani ya Bunge lako Tukufu na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii iliyochambua Bajeti ya Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi (Fungu **48**) na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi (Fungu **03**), naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu sasa lipokee na kujadili taarifa za utekelezaji wa Bajeti ya Wizara (Fungu **48**) na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi (Fungu **03**) kwa mwaka 2021/22. Aidha, naomba Bunge lako Tukufu lijadili na kupitisha makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara (Fungu **48**) na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi (Fungu **03**) kwa mwaka 2022/23.

2. **Mheshimiwa Spika**, Baada ya utangulizi huo, nimshukuru Mwenyezi Mungu kwa kutujalia afya njema na kutuwezesha kushiriki Mkutano wa Saba (**7**) wa Bunge la 12 la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Aidha, kwa heshima na taadhima naomba kutumia fursa hii kipekee kumshukuru sana Mhe. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuniamini na kuniteua kuwa Waziri wa Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi. Ninamuahidi kuwa nitatekeleza majukumu yangu kwa juhudi, uaminifu na weledi mkubwa kwa maendeleo ya Taifa letu.

3. **Mheshimiwa Spika**, kwa namna ya pekee, nitumie fursa hii kuwapongeza **Mhe. Samia Suluhu Hassan**, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, **Mhe. Dkt. Philip Isdor Mpango**, Makamu wa Rais; **Mhe. Dkt. Hussein Ali Mwinyi**, Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi na **Mhe. Kassim Majaliwa Majaliwa**, Waziri Mkuu na Mbunge wa Ruangwa kwa uongozi wao mahiri. Nawashukuru pia kwa miongozo, maelekezo na ushirikiano wao unaoniwezesha kutekeleza majukumu niliyokabidhiwa ya kuongoza sekta hii muhimu kwa maendeleo ya Taifa letu.

4. **Mheshimiwa Spika**, kufuatia uchaguzi uliofanyika katika Mkutano wa Sita (6) wa Bunge la 12, nakupongeza wewe binafsi kwa kuchaguliwa kuwa Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Aidha, nampongeza **Mhe. Mussa Azzan Zungu (Mb.)**, kwa kuchaguliwa kuwa Naibu Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Ushindi mkubwa wa kishindo mlioupata umetokana na uzoefu mkubwa mlionao katika kusimamia shughuli za Bunge hivyo kukidhi matarajio ya wabunge waliowachagua hongereni sana. Vilevile, nachukua fursa hii kuwapongeza **Mhe. Najma Murtaza Giga (Mb.)**, na **Mhe. David Mwakiposa Kihenzile (Mb.)**, kwa kuchaguliwa na kuendelea kuwa Wenyeviti wa Bunge. ***Tunawaomba Mwenyezi Mungu awajalie afya njema na hekima katika utekelezaji wa majukumu yenu.***

5. **Mheshimiwa Spika**, natoa pole kwako, Naibu Spika na Waheshimiwa Wabunge wa Bunge lako Tukufu kwa kuondokewa na wapendwa wetu **Mhe. Elias Kwandikwa**, aliyekuwa Waziri wa Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa na Mbunge wa Jimbo la Ushetu; **Mhe. William Tate Olenasha** aliyekuwa Naibu Waziri Ofisi ya Waziri Mkuu (Uwekezaji) na Mbunge wa Ngorongoro; **Mhe. Khatibu Said Haji** aliyekuwa Mbunge wa Konde Zanzibar na **Mhe. Irene Alex Ndyamkama**, aliyekuwa Mbunge wa Viti Maalum. Aidha, napenda kutumia fursa hii kutoa pole kwa familia, ndugu, jamaa na marafiki wa marehemu kwa kuondokewa na wapendwa wao. Mwenyezi Mungu azilaze roho za marehemu mahali pema peponi, Amina.

6. **Mheshimiwa Spika**, Pia, ninampongeza **Mhe. Ally Juma Makoa (Mb.)**, kwa kuchaguliwa kuwa Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii na **Mhe. Shabani Omary Shekilindi (Mb.)**, kuwa Makamu Mwenyekiti. Aidha, nawapongeza Waheshimiwa Wabunge wote walioteuliwa kuwa wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii, tunaahidi kuwapa ushirikiano katika kutekeleza majukumu yenu ya usimamizi wa Sekta ya Ardhi kwa ajili ya maendeleo ya nchi yetu.

7. **Mheshimiwa Spika**, nampongeza pia **Mhe. Ridhiwani Jakaya Kikwete (Mb.)**, kwa kuteuliwa kuwa Naibu Waziri wa Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, **Dkt. Allan H. Kijazi** kuwa

Katibu Mkuu na **Bw. Nicholas M. Mkapa** kwa kuteuliwa na kuendelea kuwa Naibu Katibu Mkuu. Vilevile, nawapongeza Mawaziri, Naibu Mawaziri na Viongozi wengine walioteuliwa kushika nyadhifa mbalimbali katika Serikali ya Awamu ya Sita. Aidha, nitumie fursa hii kuwapongeza **Mhe. Emmanuel Lekishon Shangai (Mb.)**, kwa kuchaguliwa kuwa Mbunge wa Ngorongoro, **Mhe. Emmanuel Peter Chelehani** kwa kuchaguliwa kuwa Mbunge wa Ushetu, **Mohammed Said Issa** Kwa kuchaguliwa kuwa Mbunge wa Konde na **Mhe. Shamsi Vuai Nahodha (Mb.)**, kwa kuteuliwa kuwa Mbunge wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Nawatakia kila la kheri katika utekelezaji wa majukumu yenu na ninaahidi kuwapa ushirikiano hususan kwa masuala yanayohusu Sekta ya Ardhi.

8. **Mheshimiwa Spika**, kwa namna ya kipekee nampongeza Mhe. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa dhamira na juhudi zake za kuendeleza Sekta ya Ardhi nchini. Katika kipindi cha mwaka mmoja cha uongozi wake ameiwezesha Sekta ya Ardhi kupata shilingi bilioni **345** kutoka Benki ya Dunia na shilingi bilioni **68.4** fedha za ndani kwa ajili ya kupanga, kupima na kumilikisha ardhi; kuimarisha utunzaji wa taarifa za ardhi; kuandaa taarifa za ramani kidigitali kwa ajili ya Mfumo wa Anwani za Makazi; na kuboresha miundombinu ya upimaji na ramani.

9. **Mheshimiwa Spika**, naomba kuchukua fursa hii kumpongeza Mhe. Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa Hotuba yake ya Bajeti ambayo imetoa utekelezaji wa malengo ya Serikali katika mwaka 2021/22 na mwelekeo wa shughuli za Serikali kwa mwaka 2022/23. Wizara inaahidi kutekeleza maelekezo yote yanayoihusu Sekta ya Ardhi.

10. **Mheshimiwa Spika**, natoa shukrani zangu za dhati kwa Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii kwa ushirikiano na ushauri ambao wamekuwa wakiutoa mara kwa mara katika kuboresha utekelezaji wa majukumu ya Wizara. Aidha, naishukuru Kamati kwa uchambuzi makini na ushauri iliyotoa wakati wa kupitia Taarifa ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Wizara kwa mwaka 2021/22 pamoja na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara (Fungu **48**) na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi (Fungu **03**) kwa mwaka 2022/23. Napenda kulihakikishia Bunge lako Tukufu kwamba Wizara, itaendelea kuzingatia maoni, ushauri na maelekezo ya Kamati ili kuboresha utendaji na hivyo kuongeza ufanisi na tija katika utoaji wa huduma za Sekta ya Ardhi.

11. **Mheshimiwa Spika**, Aidha nitumie fursa hii kwa dhati kuwashukuru wananchi wa Jimbo la Ilemela kwa ushirikiano wa karibu wanaonipa katika kutimiza majukumu yangu nikiwa Mbunge

wao. Aidha, naishukuru familia yangu kwa kuendelea kuniunga mkono wakati ninapokuwa nikitekeleza majukumu yangu ya jimbo na ya kitaifa. Sala zenu za kila siku zimekuwa zikinipa nguvu na hamasa katika kutekeleza majukumu yangu. Niwashukuru pia viongozi wa dini kwa sala na dua zao ambazo zinanipa nguvu ya kutenda kazi zangu nikiwa na hofu ya Mungu. Vilevile, nakishukuru chama changu Chama cha Mapinduzi kwa kunitewa kugombea ubunge katika Jimbo la Ilemela, ninaahidi kutekeleza vyema Ilani ya Chama cha Mapinduzi.

12. **Mheshimiwa Spika**, baada ya maelezo ya utangulizi, naomba sasa nieleze kwa ufupi utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Wizara kwa mwaka 2021/22, na makadirio ya mapato na matumizi kwa mwaka 2022/23. Bajeti hii imeandaliwa kwa kuzingatia Dira ya Taifa ya Maendeleo (2025); Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi ya mwaka (2020 - 2025); Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano (2021/22 – 2025/26); Sera, Sheria na Miongozo mbalimbali ya Sekta ya Ardhi; na maelekezo ya Viongozi Wakuu wa Serikali.

1. MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA BAJETI YA WIZARA KWA MWAKA 2021/22 NA MALENGO YA MWAKA 2022/23.

Matumizi

13. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Wizara iliidhinishiwa jumla ya Shilingi **97,548,698,000.00**. Kati ya fedha hizo, shilingi **33,918,651,000.00** kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC); shilingi **34,079,748,000.00** kwa ajili ya Mishahara ya Wizara (PE); na shilingi **29,550,299,000.00** kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo. Katika fedha za Miradi ya Maendeleo shilingi **18,300,000,000.00** ni fedha za ndani na shilingi **11,250,299,000.00** ni fedha za nje. Aidha, katika mwaka 2021/22, Wizara iliongezewa bajeti ya shilingi **18,535,117,066.42**, ambapo shilingi **1,072,986,393.42** ilikuwa kwa ajili ya kulipa madeni ya watumishi na watoa huduma na shilingi **17,461,130,673.00** ni kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo. Ongezeko hilo limefanya bajeti ya Wizara kufikia shilingi **116,082,815,066.42**.

14. **Mheshimiwa Spika**, hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2022, Wizara ilipokea jumla ya shilingi **71,617,723,210.00** kati ya bajeti ya shilingi **116,082,815,066.42** sawa na asilimia **62** ya bajeti iliyoidhinishwa. Kati ya fedha zilizopokelewa, shilingi **27,585,455,467.60** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC) ya Wizara na Taasisi sawa na asilimia **77** ya bajeti; shilingi

30,016,307,292.60 ni Mishahara ya Wizara na Taasisi sawa na asilimia **91** ya bajeti; na shilingi **14,015,960,449.80** ni fedha za ndani sawa na asilimia **30** ya bajeti ya yote ya Miradi ya Maendeleo ambayo pia ni **asilimia 39** ya fedha za ndani (*Jedwali Na. 1*).

15. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Wizara ilipokea shilingi **bilioni 54.8** fedha za ndani kupitia akaunti ya Amana ikiwa ni nyongeza ya bajeti (Fungu **48**). Kati ya fedha hizo shilingi **bilioni 50** ni kwa ajili ya kuwezesha Kupanga, Kupima na Kumilikisha Ardhi na shilingi **bilioni 4.8** ni kwa ajili ujenzi wa Ofisi ya Makao Makuu ya Wizara katika Mji wa Serikali Mtumba.

Ukusanyaji wa Maduhuli

16. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Wizara ilipanga kukusanya shilingi bilioni **221** kutoka kwenye vyanzo mbalimbali vya mapato yanayotokana na Sekta ya Ardhi. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2022, Wizara imekusanya shilingi bilioni **115** sawa na asilimia **52** ya lengo (*Jedwali Na.2*). Miongoni mwa sababu za kutofikia malengo ni uwepo wa Taasisi na Mashirika ya umma yapatayo **114** kuwa na malimbikizo ya kodi ya shilingi bilioni **78**, wananchi wenye vipande vya ardhi waliopewa ankara kutolipa gharama za umilikishaji na wadaiwa kodi ya pango la ardhi kutolipa kwa wakati. Wizara inaendelea kutekeleza mikakati mbalimbali ya kuongeza makusanyo ya

mapato ikiwemo kutoa elimu kwa umma kuhusu umuhimu wa kulipa kodi ya pango la ardhi kwa wakati; kuweka makubaliano na Taasisi za Serikali ya kulipa kwa awamu madeni husika, kuchukua hatua za kisheria dhidi ya wadaiwa sugu; kusambaza hati za madai na kuweka mifumo ya kielekitroniki ili kuongeza ufanisi. Utekelezaji wa mikakati hii unalenga kuongeza kasi ya makusanyo ili kufikia lengo.

Gari maalumu linalotumika katika kampeni ya kutoa elimu ya sekta ya ardhi mtaa kwa mtaa katika Jiji la Dodoma.

17. **Mheshimiwa Spika**, kwa mwaka 2022/23, Wizara imeweka lengo la kukusanya shilingi **bilioni 250.1**. Lengo hili litafikiwa kwa kutekeleza mikakati mbalimbali ikiwemo kuhuisha na kutunza kumbukumbu za wamiliki wa ardhi katika mfumo wa kielektroniki ili kurahisisha utumaji wa ankara; kuimarisha miundombinu ya TEHAMA; kuziwezesha Mamlaka za Serikali za Mitaa

kukusanya maduhuli; kutoa elimu ya mlipa kodi; kuandaa na kuhuisha viwango vya ukadiriaji kodi; na kuhamasisha Halmashauri na Sekta binafsi kupima maeneo mapya ili kuongeza wigo wa makusanyo. ***Nawakumbusha wamiliki wa ardhi kulipa kodi ya pango la ardhi ili kuepuka kuchukuliwa hatua za kisheria.***

2. UTAWALA WA ARDHI

18. ***Mheshimiwa Spika***, Wizara ina jukumu la kutoa huduma mbalimbali kwa wananchi zinazolenga kuimarisha usalama wa milki na kuendelea kuifanya ardhi kuwa moja ya nguzo kuu ya maendeleo ya kijamii na kiuchumi. Katika kutoa huduma, Wizara inaongozwa na Sera, Sheria, Kanuni na Miongozo mbalimbali kwa lengo la kuhakikisha kuwa huduma zinatolewa kwa misingi ya haki na usawa. Katika kufanikisha azma hiyo, Wizara imeendelea kutoa huduma kwa wananchi katika ngazi za Mikoa na Halmashauri zote nchini.

19. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2021/22, Wizara iliahidi kuendelea kuimarisha Ofisi za Ardhi za Mikoa ikiwemo kuwapanga wataalam wa Sekta ya Ardhi kwa uwiano mzuri ili kuongeza ufanisi katika utoaji wa huduma kwa wananchi. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa hadi tarehe 15 Mei, 2022, Wizara imeendelea kuhuisha taarifa za mahitaji ya watumishi wa kada za ardhi katika Ofisi za Ardhi za Mikoa ambapo mikoa yote 26 ina wataalam wa kada za

Mipangomiji, Upimaji na Ramani, Uthamini, Utawala wa Ardhi na Usajili. Kada hizi ni muhimu katika utoaji wa huduma za Sekta ya Ardhi. Aidha, Wizara imeendelea kuboresha utendaji kazi wa ofisi zake kwa kuzipatia vitendea kazi muhimu, kutoa mafunzo kwa watumishi, rasilimali fedha pamoja na kuweka mifumo ya TEHAMA.

20. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2022/23, Wizara itaendelea kuboresha utoaji wa huduma za Sekta ya Ardhi kwa wananchi kwa kuziwezesha Ofisi za Ardhi za Mikoa na Halmashauri kwa kuzipatia vitendea kazi, rasilimali fedha pamoja na kusimamia maadili ya watumishi. Aidha, Wizara itaendelea kuwapanga wataalam wa Sekta ya Ardhi kwa uwiano katika Halmashauri ili kuhakikisha utoaji wa huduma za ardhi unaimarika zaidi. Vilevile, kupitia Mradi wa Uboreshaji wa Milki za Ardhi (LTIP), Wizara imepanga kujenga Ofisi za Ardhi katika Mikoa **25** zitakazokidhi utoaji huduma kwa Mfumo Unganishi wa Kuhifadhi Taarifa za Ardhi (ILMIS). Pia, huduma zote za sekta zitakuwa zikitolewa katika majengo hayo zikiwemo huduma za Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya.

Waziri wa Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi Mhe. Dkt. Angeline Mabula, akizungumza na wananchi wa Nyafula katika Manispaa Ilemela mkoani Mwanza wakati kamati ya kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii tarehe 17 Machi 2022.

Uandaaji wa Hati na Usajili wa Nyaraka za Kisheria

21. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kuchukua hatua mbalimbali za uandaaji wa hati, kusajili na kutoa Hatimiliki na Hati za Hakimiliki kwa wananchi. kupitia hati hizo wananchi wanapata manufaa yakiwemo kuwa na usalama wa miliki zao hivyo kuwezesha kudhibiti na kupunguza migogoro ya ardhi; kudhibiti umegaji wa ardhi kiholela hivyo kuongeza tija katika matumizi ya ardhi; kuwezesha utambuzi wa maeneo katika zoezi la uwekaji wa Anwani za Makazi; na Wananchi kutumia ardhi kama dhamana katika Taasisi za fedha na vyombo vya sheria.

22. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kwa kushirikiana na Mamlaka za Upangaji iliahidi kuandaa na kusajili Vyeti vya Ardhi ya Kijiji **100**, Hati za Hakimiliki za Kimila **520,000**, Hatimiliki **500,000** na Hati za Sehemu ya Jengo **1,000**. Aidha, Wizara iliahidi kusajili miamala na Nyaraka za Kisheria **100,000**. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2022, Wizara imesajili Vyeti vya Ardhi ya Kijiji **142**, Hati za Hakimiliki za Kimila **42,684**, Hatimiliki **65,441** na Hati za Sehemu ya Jengo **284**. Vilevile, miamala ya Hatimiliki na Nyaraka za Kisheria **84,803** zilisajiliwa. (**Jedwali Na. 3A & 3B**).

Naibu Waziri wa Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi Mhe. Ridhiwani Kikwete akiangalia sehemu ya hati na leseni za makazi zilizotolewa kwa wananchi wa halmashauri ya jiji la Mbeya wakati wa zoezi la utoaji hati na leseni za makazi katika viwanja vya Ruanda Nzovwu mkoani Mbeya.

23. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Wizara haikuweza kufikia malengo katika uandaaji wa Hatimiliki, na Hati za Hakimiliki za kimila. Hali hii imetokana na baadhi ya wananchi kutokamilisha ulipaji wa gharama za umilikishaji na Wadau wanaoshirikiana na Wizara (NGOs, CBOs) kupunguza ufadhili wa kuwezesha Vijiji kuandaa Mipango ya Matumizi ya Ardhi na uandaaji wa Hati za Hakimiliki za Kimila. Aidha, Mamlaka za Upangaji kutoweka kipaumbele katika uandaaji wa mipango ya matumizi ya ardhi ili kuwezesha utoaji wa milki za ardhi.

24. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2022/23, Wizara itaandaa na kutoa vyeti vya ardhi ya kijiji **100**, Hati za Hakimiliki za Kimila **520,000**, Hatimiliki **500,000** na Hati za Sehemu ya Jengo **1,000**. Vilevile, Wizara itasajili miamala ya Hatimiliki na nyaraka za kisheria **100,000**. Ili kuhakikisha kuwa malengo haya yanafikiwa, Wizara itatekeleza Mradi wa Uboreshaji Miliki za Ardhi (LTIP); itaongeza kasi ya utekelezaji wa Programu ya Kupanga, Kupima na Kumilikisha Ardhi; kuboresha miundombinu ya upimaji; na kuongeza kasi ya uandaaji wa matumizi ya ardhi; kushirikisha wadau mbalimbali na sekta binafsi mathalan UN-Women, LTA - NGO, Ofisi ya Rais kupitia MKURABITA na kuzihimiza Halmashauri kuendelea kutenga fedha kwa ajili ya Sekta ya Ardhi. **Natoa rai kwa Waheshimiwa Wabunge ambao ni wajumbe wa Baraza la Madiwani kuhakikisha Halmashauri zinatenga fedha**

katika bajeti zao kwa ajili ya kutekeleza shughuli za Sekta ya Ardhi kwa mujibu wa matakwa ya sheria Na. 8 ya mwaka 2007 ya Mipango Miji kama Mamlaka za Upangaji

Usimamizi wa Masharti ya Umiliki

25. **Mheshimiwa Spika**, Sheria za Ardhi zinamtaka kila mmiliki wa ardhi kuzingatia masharti yanayoainishwa katika nyaraka za umiliki ikiwemo kuendeleza ardhi hiyo kwa wakati. Tatizo la ukiukaji wa masharti hususan katika mashamba umekuwa ukisababisha athari kubwa kiuchumi na kusababisha migogoro ya ardhi. Katika mwaka 2021/22, Wizara iliahidi kuendelea kufanya utambuzi na ukaguzi wa mashamba ili kubaini ukiukaji wa masharti na kuchukua hatua za kisheria. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2022, mashamba **106** yalitambuliwa na kukaguliwa. Kati ya mashamba hayo, mashamba **61** yenye ukubwa wa ekari **13,028** wamiliki wake walibainika kukiuka masharti ya uendelezaji na hatua mbalimbali za kisheria zimeendelea kuchukuliwa. Katika mwaka 2022/23, Wizara itaendelea kukagua mashamba **230** ili kubaini uzingatiwaji wa masharti ya uendelezaji.

Baadhi ya Wananchi wakimsikiliza Naibu Waziri wa Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi Mhe. Ridhiwani Kikwete wakati alipofika kusikiliza changamoto mbalimbali zikiwemo za matumizi ya ardhi katika kijiji cha Kwakonje wilaya ya Bagamoyo mkoani Pwani tarehe 5 Machi 2022.

Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi Kiutawala

26. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kudhibiti migogoro ya ardhi kwa kutumia njia mbalimbali na kuhusisha Wizara za kisekta na wadau wa Sekta ya Ardhi. Njia hizo ni pamoja na kutoa elimu kwa umma kwa kushirikiana na wadau mbalimbali, kuongeza kasi ya umilikishaji ardhi, kufanya utambuzi wa vipande vya ardhi kwenye maeneo yaliyoendelezwa, kuendelea kubadilisha nyaraka za upangaji, upimaji na

umilikishaji ardhi kutoka analogia kuwa za kidigitali, kuandaa na kusimamia mipango ya matumizi ya ardhi, kudhibiti uvamizi na kuchukua hatua za kisheria, kuwajengea uwezo watumishi ili kuimarisha utoaji huduma na kuimarisha utendaji wa madawati ya kushughulikia malalamiko katika Ofisi za Ardhi za Mikoa. Wananchi wamekuwa wakiwasilisha malalamiko yanayohusu masuala ya ardhi kwa njia mbalimbali ikiwemo kupitia sanduku la maoni, kukutana na viongozi katika ngazi mbalimbali za Wizara, Mikoa, Wilaya na Mitaa, madawati ya malalamiko katika Halmashauri, kituo cha mawasiliano kwa wateja na vyombo vya habari. Katika kuhakikisha kuwa kunakuwepo na utunzaji wa taarifa za migogoro ya ardhi, Ofisi za Ardhi za Mikoa na Halmashauri zimeandaa kanzidata ya michoro iliyopo inayoonesha aina na hali ya mgogoro pamoja na namna ulivyoshughulikiwa.

Kituo cha mawasiliano kwa wateja kilichopo Mtumba Jijini Dodoma

27. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Wizara ilipanga kutatua migogoro ya ardhi **1,000** kiutawala. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2022 migogoro **1,898** kati ya migogoro **1,635** iliyopokelewa na kutatuliwa (**Jedwali Na.4**). Aidha, Wizara iliendelea na utaratibu wa kutatua migogoro ya ardhi inayowasilishwa na wananchi.

Kamati ya Ugawaji wa Ardhi

28. **Mheshimiwa Spika**, Wizara ina jukumu la kuteua Kamati za Kugawa Ardhi katika Halmashauri. Faida ya Kamati hizi ni kuongeza

uwazi, kurahisisha upatikanaji wa ardhi na kuongeza uadilifu katika utoaji milki za ardhi. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, Wizara imeteua Kamati za Kugawa Ardhi katika Halmashauri **46** na hivyo kuwa na jumla ya Halmashauri **173** zenye Kamati hizi nchini, huku Halmashauri **11** zikisalia bila kuwa na Kamati hizo kutokana na Mamlakana hizo za Upangaji kutokuwasilisha majina ya Wajumbe wake wakiwemo Waheshimiwa Madiwani wawili (mme na mke) wanaotakiwa kwa mujibu wa Kanuni **(Jedwali Na. 5)**. **Natoa Rai kwa Halmashauri 11 zilizobaki kuhakikisha kuwa Kamati zinaundwa kwa kuzingatia uwiano wa wanaume na wanawake kama ilivyoelekezwa katika Kanuni.**

Usimamizi wa Ardhi ya Uwekezaji

29. **Mheshimiwa Spika**, Wizara inasimamia uidhinishaji wa maombi ya ardhi kwa ajili ya uwekezaji. Ardhi ya uwekezaji hutambuliwa, hutangazwa na kumilikishwa kwa Kituo cha Uwekezaji Tanzania (TIC) au Mamlaka ya Ukanda Maalum wa Kiuchumi (EPZA) ambao hutoa Hatimiliki Isiyo Asili (Derivative Right) kwa wawekezaji. Kamati ya Taifa ya Ugawaji Ardhi iliyo chini ya Wizara huidhinisha maombi ya ardhi kwa ajili ya uwekezaji. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2022, Kamati ilifanya vikao vinne **(4)** na kuidhinisha maombi yote **151** yaliyowasilishwa yenye ukubwa wa hekta **42,174.41**. Uwekezaji uliokusudiwa ni ujenzi wa viwanda **(68)**, kilimo **(12)**, ufugaji **(7)**, ujenzi wa majengo kwa ajili ya matumizi

mbalimbali (**19**), bustani (**1**), makumbusho (**1**), maeneo ya dampo (**2**), taasisi (**3**) na hoteli (**32**).

30. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri, Kituo cha Uwekezaji (TIC) na Mamlaka ya Ukanda Maalum wa Kiuchumi (EPZA) hufanya uhakiki katika maeneo mbalimbali ya wawekezaji nchini ili kubaini hali ya uendelezaji wa maeneo hayo kwa mujibu wa Mipango ya Uwekezaji. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2022, Wizara imehakiki maeneo **27** yaliyotolewa kwa wawekezaji katika mikoa ya Dar es Salaam na Pwani. Uhakiki umebaini kuwepo kwa manufaa mbalimbali yanayotokana na uwekezaji katika maeneo hayo. Manufaa hayo ni ujenzi wa viwanda **26** ambavyo vimetoa ajira za kudumu **3,786** na ajira za muda **3,250** kwa watanzania. Aidha, uwekezaji huo umewezesha ujenzi wa vyumba vya madarasa, Zahanati, Kituo cha Polisi, kiwanja cha michezo na ukarabati wa barabara. Katika mwaka 2022/23, Wizara itaendelea kufanya uhakiki wa uendelezaji wa ardhi ya uwekezaji katika mikoa mingine.

31. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na jitihada binafsi zinazofanywa na wawekezaji ili kupata ardhi, Wizara imeendelea kutekeleza mikakati mbalimbali ili kuhakikisha kuwa kuna ardhi kwa ajili ya uwekezaji. Mikakati hiyo ni pamoja kutenga ardhi kwa ajili ya uwekezaji kupitia Mipango Kabambe inayoandaliwa, miradi ya Kupanga, Kupima na Kumilikisha Ardhi na ardhi ya mashamba yaliyobatilishwa. Hadi tarehe 15 Mei,

2022, ardhi yenye ukubwa wa ekari **247,899.59** imetengwa kwa ajili ya uwekezaji katika Kituo cha Taifa cha Uwekezaji (TIC), Mamlaka ya Ukanda Maalum wa Kiuchumi (EPZA), mikoja na Halmashauri mbalimbali nchini **(Jedwali Na. 6A)**. Aidha, jumla ya hekta **27,956** zimetengwa kama ardhi ya akiba katika mikoja mbalimbali. **(Jedwali Na. 6B)**. Wizara kwa kushirikiana na wadau mbalimbali inaendelea kutafuta fedha kwa ajili ya ulipaji wa fidia ili ardhi iliyotengwa iwe huru kwa ajili ya uwekezaji.

Katibu Mkuu wa Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi Dkt Allan Kijazi (Kulia) na Mkurugenzi wa Kampuni ya Tanzania Plantations Ltd wakionesha hati ya makubaliano ya makabidhiano ya mashamba ya Kampuni ya Tanzania Plantations na serikali wilayani Arumeru mkoani Arusha.

32. **Mheshimiwa Spika**, katika kuhakikisha kuwa Serikali inakuwa na taarifa za pamoja na unganishi za masuala ya uwekezaji na wawekezaji, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Uwekezaji, Viwanda na Biashara na Taasisi nyingine inaandaa Mfumo wa *Tanzania Investment Electronic Window* (TIEW). Mfumo huo utawezesha wawekezaji kupata taarifa zote muhimu za uwekezaji ikiwemo maeneo yaliyotengwa na yaliyomilikishwa kwa ajili ya uwekezaji.

Uhuishaji wa Kumbukumbu za Ardhi

33. **Mheshimiwa Spika**, ili kuwa na kumbukumbu sahihi za wamiliki wa ardhi nchini, Wizara inaendelea kuhuisha kumbukumbu katika Mifumo ya TEHAMA inayotumika kuhifadhi kumbukumbu za ardhi. Zoezi hilo linahusisha uhakiki wa taarifa za wamiliki ili ziendane na taarifa za NIDA na mifumo mingine ya Serikali mathalan BRELA. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2022, Wizara imehuisha kumbukumbu za wamiliki wa ardhi **112,637**. Aidha, majina ya wamiliki wa ardhi **86,254** yalihakikiwa katika nyaraka za umiliki ili kuoanisha na taarifa za NIDA. Katika mwaka 2022/23, Wizara itaendelea kuhuisha kumbukumbu za wamiliki wa ardhi katika mifumo ya TEHAMA na kuendelea na zoezi la uhakiki wa taarifa za wamiliki kupitia zoezi la ubadilishaji wa nyaraka za umiliki kutoka analogia kwenda digitali na utambuzi wa maeneo yasiyopimwa.

Bwana Chande Hemed Mkazi wa kata ya Toangoma Jijini Dar es salaam akichukuliwa taarifa za kumbukumbu kidigitali na Mtaalamu kutoka Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi.

Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi katika Vijiji 975

34. ***Mheshimiwa Spika, Mheshimiwa Spika,*** namshukuru Mhe.Rais Mama Samia Suluhu Hassan kwa kuendelea kuridhia utekelezaji wa utatuzi wa migogoro ya matumizi ya ardhi kwa vijiji **975** ambapo vijiji 920 vitarasimishwa kwa njia shirikishi na kuendelea kufanya tathmini katika vijiji **55** ili kuishauri Serikali hatua za kuchukua. Wizara yangu kwa kushirikiana na Wizara za Kisekta inaendelea kuratibu utekelezaji wa

maelekezo ya Serikali kuhusu utatuzi wa migogoro hiyo. Sehemu kubwa ya migogoro hiyo ni ile inayohusisha maeneo ya hifadhi, mashamba, vyanzo vya maji, ranchi za Taifa na maeneo ya vyombo vya ulinzi na usalama. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2022, Kamati ya Mawaziri wa Kisekta tayari imekwishafanya ziara kwenye Mikoa 12 ya Dodoma, Singida, Manyara, Tabora, Mara, Geita, Arusha, Kilimanjaro, Tanga, Mbeya, Pwani na Morogoro. Kazi zinazofanyika ni kuishirikisha Mikoa kuhusu uamuzi wa Serikali na kujadiliana namna bora ya utekelezaji, kutembelea baadhi ya maeneo na kutoa elimu kwa wananchi na kuelekeza kuendelea kufanya tathmini kwenye baadhi ya maeneo yanayohitaji maelekezo zaidi ya Serikali. Aidha, Kamati ya Mawaziri itaendelea kutekeleza uamuzi wa Serikali kwa mikoa iliyosalia baada ya Bunge la bajeti. Kwenye baadhi ya maeneo yakiwemo ya Pori la akiba Mkungunero na bonde la Usangu/Ihefu, tathmini ya kina inaendelea kufanyika kwenye maeneo hayo ili kuishauri serikali hatua stahiki za kuchukua.

Nawasihi wananchi wote kuwa na imani na Serikali yao katika utekelezaji wa zoezi hili na natoa rai kwa wale ambao wamekuwa wakieneza taarifa zisizo sahihi na kusababisha taharuki kwa wananchi kuacha kufanya hivyo mara moja.

Mawaziri wa Wizara za Kisekta wakiwa katika mkutano wa wananchi wa kata ya Makurunge katika Halmashauri ya Wilaya ya Bagamoyo mkoani Pwani walipokwenda kupeleka mrejesho wa maamuzi ya Baraza la Mawaziri kuhusiana na migogoro ya matumizi ya ardhi katika vijiji 975 tarehe 24 Machi 2022.

Sehemu ya wananchi wa kata ya Makurunge katika Halmashauri ya Wilaya ya Bagamoyo mkoani Pwani wakiwasikiliza Mawaziri wa Kisekta katika ziara ya kutafuta ufumbuzi wa migogoro ya matumizi ya ardhi katika vijiji 975 tarehe 24 Machi 2022.

Uthamini wa Mali

35. **Mheshimiwa Spika**, Wizara inasimamia uthamini wa mali zinazohamishika na zisizohamishika, uidhinishaji wa taarifa za uthamini na uandaaji wa viwango vya bei ya soko la ardhi, mazao na majengo. Viwango vya bei ya soko ndivyo hutumika kufanya uthamini ili kuwezesha ulipaji wa fidia, utozaji wa ushuru wa Serikali unaotokana na mauzo au uhamisho wa umiliki wa mali, utozaji wa malipo ya awali (*premium*) wakati wa kutoa milki, mizania ya hesabu, kuweka mali rehani, mirathi, kinga ya bima na utozaji kodi ya pango la ardhi.

36. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Wizara iliahidi kuratibu uandaaji na uidhinishaji wa taarifa za uthamini **50,000** ambazo kati ya hizo uthamini wa kawaida ni **20,000** na uthamini wa fidia ni **30,000**. Kadhalika, Wizara iliahidi kuendelea kushughulikia malalamiko **100** ya uthamini wa fidia, kufanya uhakiki wa uthamini wa fidia katika maeneo **20**, kuendelea kufanya utafiti na kuandaa viwango vya thamani ya ardhi katika mikoa yote **26** nchini. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, Wizara imeidhinisha Taarifa za Uthamini **46,910** ambapo kati ya hizo taarifa za uthamini wa kawaida ni **18,881** na uthamini wa fidia **28,029**. Aidha, jumla ya malalamiko **51** ya uthamini wa fidia yalipokelewa na kushughulikiwa. Pia, uthamini wa maeneo **15** ya miradi mbalimbali umefanyiwa uhakiki ili kutatua migogoro ya fidia.

Aidha, Wizara imekuwa ikipokea malalamiko mengi kutoka kwa wananchi yanayohusiana na kucheleweshewa, kulipwa pungufu au kutolipwa fidia. **Nasisitiza taasisi za Serikali na kampuni binafsi kulipa fidia kwa wakati ili kuepusha ulipaji wa riba na malalamiko yanayotokana na ucheleweshaji wa ulipaji fidia. Kamwe Serikali haitaruhusu utwaaji wa ardhi bila kulipa fidia.**

37. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2022/23, Wizara itaratibu na kusimamia uandaaji wa taarifa za uthamini **54,000** ambazo kati ya hizo uthamini wa kawaida ni **20,000** na uthamini wa fidia ni **34,000**. Kadhalika, Wizara itaendelea kushughulikia malalamiko yatokanayo na uthamini wa fidia, kuboresha kanzidata ya viwango vya thamani ya ardhi na mazao pamoja na kuhuisha viwango vya kodi ya ardhi.

Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya

38. **Mheshimiwa Spika**, kwa mujibu wa Sheria ya Mahakama za Ardhi Na. 2 ya mwaka 2002, Wizara ina jukumu la kuanzisha, kusimamia na kuhudumia Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya kwa lengo la kutatua migogoro ya ardhi nchini. Katika kutekeleza jukumu hilo, Wizara imeunda Mabaraza **80** kati ya Mabaraza **139** yanayotakiwa kisheria ambayo yamekuwa yakipokea, kusikiliza na kuamua mashauri ya ardhi. Katika mwaka 2021/22, Wizara ilipanga kushughulikia mashauri **27,801**. Hadi kufikia

tarehe 15 Mei, 2022 mashauri **20,180** yalishughulikiwa na kutolewa maamuzi. Aidha, mashauri mapya **17,698** yalifunguliwa. (*Jedwali Na. 7*).

39. **Mheshimiwa Spika**, ili kusogeza huduma karibu na wananchi, Wizara katika mwaka 2021/22 iliahidi kuongeza idadi ya Mabaraza yanayotoa huduma ambapo hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2022, Mabaraza mapya **20** yameanza kutoa huduma na hivyo kuwa na jumla ya Mabaraza **80** yanayotoa huduma kati ya Mabaraza **139** yaliyoanzishwa. Katika mwaka 2022/23, Wizara inatarajia kushughulikia mashauri **33,250** na itawezesha Mabaraza mapya **59** kuanza kutoa huduma na hivyo kuwa na Mabaraza yanayotoa huduma katika Wilaya zote nchini.

Waziri wa Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi Dkt Angeline Mabula akiwa na wakazi wa wilayani ya Sengerema mkoani Mwanza baada ya kuzindua Baraza la Ardhi na Nyumba la Wilaya na kugawa miongozo ya uendeshaji wa Mabaraza tarehe 21 Machi 2022.

40. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22 Wizara iliahidi kuanza kutumia mfumo wa kielektroniki katika kutoa huduma za Mabaraza. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa Wizara itakamilisha ujenzi wa Mfumo wa Kusimamia Mashauri katika Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya (*Intergrated Land Cases Management System*) ifikapo Juni, 2022 ambao utaanza kutumika katika mwaka 2022/23. Mfumo huo utarahisisha utendaji kazi wa Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya katika kutunza kumbukumbu za mashauri, kufungua mashauri mapya, kufuatilia utendaji kazi wa watumishi wa Mabaraza na upatikanaji wa nakala za hukumu kwa njia ya mtandao.

41. **Mheshimiwa Spika**, kutokana na changamoto ya wazee wa baraza wanapomaliza muda wao, huchukua muda mrefu kupatikana wengine, ***nitoe rai kwenye mamlaka za mikoa na wilaya kuanza mchakato wa kupata wazee wa mabaraza wapya miezi sita (6) kabla ya waliopo kumaliza muda wao ili kuepuka usumbufu kwa wateja kwa kuahirishwa mashauri yao mara kwa mara kwa kukosa wazee kwa kisingizo cha muda wao wa kuhudumu kuisha.***

3. HUDUMA ZA TEHAMA

42. **Mheshimiwa Spika**, TEHAMA ni nyenzo muhimu katika kuboresha huduma katika sekta mbalimbali ikiwemo Sekta ya Ardhi.

Kutokana na umuhimu huo, Wizara imeendelea kutumia mifumo ya TEHAMA katika kuchakata, kutunza kumbukumbu na kutoa huduma kwa wananchi. Katika kufanikisha azma ya matumizi ya TEHAMA, Mfumo Uunganishi wa Kuhifadhi Kumbukumbu za Ardhi (Integrated Land Management Information System – ILMIS) umeendelea kuboreshwa na kusambazwa kwa kutumia wataalam wa ndani.

43. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, mfumo huo umeboreshwa kwa kuongeza moduli mbalimbali ikiwemo Moduli ya kiganjani (ILMIS Mobile App.) ambayo inawezesha uchukuaji wa taarifa za upimaji moja kwa moja kutoka uwandani na kuingizwa katika mfumo. Hatua hii imerahisisha ukusanyaji na uchakataji wa taarifa za utambuzi wa vipande vya ardhi kwa ajili ya utoaji wa Leseni za Makazi na Hati za Hakimiliki za Kimila. Hadi kufikia tarehe 15 Mei 2022, jumla ya Leseni za makazi **18,063** na Hati za Hakimiliki za Kimila **6,861** zimetolewa kupitia mfumo katika mikoja ya Mwanza, Arusha, Mbeya, Rukwa na Singida.

Waziri wa Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi Dkt Angeline Mabula na Mkurugenzi wa Shirika la Kimataifa la Ushirikiano la Korea (KOICA) Kyuchoel Eo akitoa hati kwa mkazi wa Ikungi wakati wa hafla ya utoaji hatimiliki za kimila mkoani Singida tarehe 15 Machi 2022.

44. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Wizara iliahidi kuanza kutumia mfumo wa ILMIS na kutoa hati za kieletroniki katika mkoa wa Dodoma na kuendelea kujenga na kusimika miundombinu wezeshi ya TEHAMA kwa awamu katika Ofisi za Ardhi za Mikoa yote nchini. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa, hadi tarehe 15

Mei, 2022, Hatimiliki za Kielektroniki **6,138** zimetolewa kupitia Mfumo wa ILMIS katika Jiji la Dodoma na ujenzi wa miamala ya upili unaendelea. Aidha, Wizara imeanza kujenga mtandao kiambo (Local Area Network) katika Ofisi za Ardhi za Mikoa ya Iringa, Lindi, Mwanza na Mbeya ambao utakamilika ifikapo Juni, 2022. Mitandao hiyo itakapokamilika itaunganishwa na Kituo cha Taifa cha Taarifa za Ardhi.

45. **Mheshimiwa Spika**, Wizara iliahidi kuendelea kuboresha huduma kwa wateja kwa kutumia Teknolojia ya Habari na Mawasiliano ikiwa ni pamoja na kusimika vifaa vipya vya TEHAMA katika Kituo cha Huduma kwa Wateja kilichopo katika Ofisi ya Ardhi ya Mkoa wa Dar es Salaam pamoja na kukamilisha ujenzi wa Kituo cha Mawasiliano kwa Wateja (**Call Centre Na. 0739 646 885**) kilichopo Makao Makuu ya Wizara Dodoma. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kwamba Kituo cha Mawasiliano kwa Wateja kimejengwa na tayari kinatoa huduma. Kituo hiki kimeongeza wigo wa kutoa huduma kwa kuwezesha mawasiliano ya moja kwa moja na wateja popote walipo kwa simu na kutatua changamoto zinazowakabili bila kulazimika kufika katika Ofisi za Ardhi. Utaratibu huu umewapunguzia wananchi kero, gharama za usafiri na muda wa kupata huduma. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2022, kupitia Kituo hiki Wizara imepokea na kushughulikia malalamiko **3,947**. Aidha, uboreshaji wa Kituo cha Huduma kwa

Wateja katika Ofisi ya Mkoa wa Dar es Salaam utakamilika ifikapo Juni, 2022. Vilevile, Wizara imeboresha utoaji wa ankara za malipo ya kodi ya pango la ardhi kwa wateja ambapo mteja anaweza kukadiria kodi ya ardhi kupitia tovuti ***www.landrent.lands.go.tz*** na kulipa kwa awamu.

46. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2022/23, Wizara itaendelea kujenga, kusimika na kuimarisha miundombinu wezeshi ya TEHAMA kwa awamu katika Ofisi za Ardhi za Mikoa na Halmashauri nchini. Aidha, huduma kwa wateja zitaendelea kuboreshwa kwa kutumia Teknolojia ya Habari na Mawasiliano. Vilevile, ukarabati wa mtandao kiambo katika Ofisi za Halmashauri **47** zikiwemo Makao Makuu ya Mikoa ya Iringa, Lindi, Mwanza na Mbeya utafanyika.

Ubadilishaji wa Michoro ya Mipangomiji, Ramani za Upimaji na Nyaraka za Umiliki kutoka Analojia kwenda Digitali

47. ***Mheshimiwa Spika***, ili kuongeza ufanisi katika utoaji wa huduma kwa kutumia mifumo ya TEHAMA, Wizara imeendelea kuchambua, kufanya nakishi ya michoro (scanning) na kuhifadhi ramani na kumbukumbu za Ardhi katika Ofisi za Ardhi za Mikoa na Halmashauri mbalimbali nchini kwa awamu. Katika kutekeleza azma hiyo, Wizara imefanya uchambuzi wa Michoro ya Mipangomiji, ramani za upimaji na nyaraka za umiliki na kubaini kuwa kuna jumla ya Michoro ya

Mipangomiji **25,744** yenye viwanja **7,013,474**, ramani za upimaji Ardhi **89,512** zenye viwanja **2,842,494**, Nyaraka za umiliki **2,388,705** na makadirio ya vipande vya ardhi **1,000,000** katika maeneo ambayo hayajapangwa na kupimwa mijini. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2022 ubadilishaji wa michoro ya mipangomiji **5,649** yenye viwanja **1,758,424** na ramani za upimaji **31,500** zenye viwanja **598,000** katika Halmashauri **38** umefanyika kutoka analojia kwenda digitali. Aidha, utambuzi wa vipande vya ardhi **52,648** katika Halmashauri za Jiji la Dodoma na Manispaa za Tabora, Shinyanga na Ilemela umekamilika.

48. **Mheshimiwa Spika**, Wizara inatarajia kukamilisha kazi ya kubadilisha Michoro ya Mipangomiji **20,095** yenye viwanja **5,255,050**, Ramani za upimaji Ardhi **63,113** zenye viwanja **1,478,957**, Nyaraka za umiliki **2,388,705** zilizobaki kutoka analojia kwenda digitali na kutambua vipande vya ardhi **947,352** katika maeneo ambayo hayajapangwa na kupimwa ifikapo Mei, 2022.

49. **Mheshimiwa Spika**, zoezi la ubadilishaji wa michoro ya mipangomiji, ramani za upimaji na nyaraka za umiliki litakuwa na manufaa makubwa kwa wananchi, wawekezaji wa ndani na nje ya nchi na Taifa kwa ujumla kama ifuatavyo;

- (i) Kuwezesha uandaaji wa anwani za makazi na Sensa ya Watu na makazi kwa mwaka 2022;

- (ii) Kuwezesha Wizara kuunganishwa na mifumo mingine ya Serikali katika kubadilishana taarifa mathalan, Mfumo wa ILMIS na NaPA;
- (iii) Kuwezesha utunzaji wa kumbukumbu za ardhi kidigitali pamoja na utoaji wa Hatimiliki kwa njia ya kielektroniki;
- (iv) Kurahisisha usimamizi, utoaji wa huduma na kufanya maamuzi;
- (v) Kupunguza udanganyifu na kughushiwa kwa nyaraka mbalimbali za ardhi na hivyo kupunguza migogoro; na
- (vi) Kurahisisha ukusanyaji wa mapato ya Serikali ikiwemo utoaji wa ankaru kidigitali.

4. UPIMAJI ARDHI NA UTAYARISHAJI WA RAMANI

50. **Mheshimiwa Spika**, Wizara ina jukumu la kusimamia na kuratibu upimaji wa ardhi, upimaji wa mipaka ya kimataifa, kutafsiri matangazo ya Serikali ardhini kuhusu mipaka ya kiutawala, pamoja na utayarishaji wa ramani za msingi kwa ajili ya shughuli mbalimbali. Aidha, Wizara ina wajibu wa kutoa miongozo ya upimaji ardhi na uandaaji wa ramani kwa taasisi mbalimbali za Serikali na Sekta Binafsi.

Ramani ya Rasmi ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania inayoonesha mipaka ya kiutawala

Uwekaji wa Alama za Msingi za Upimaji Ardhi

51. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kuweka miundombinu ya upimaji wa ardhi ikiwemo alama za msingi za upimaji. Alama hizi

hurahisisha kazi, kupunguza muda na gharama za upimaji ardhi. Katika mwaka 2021/22, Wizara iliahidi kusimika alama mpya za msingi **80** katika maeneo mbalimbali nchini. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2022 alama za msingi za upimaji **68** zilisimikwa katika Mikoa ya Dar es Salaam (5), Arusha (8), Dodoma (11), Mara (7), Njombe (8), Simiyu (3), Kigoma (8), Manyara (5), Tanga (5), na Geita (8) na hivyo kuwa na alama za upimaji **935** nchini. Katika mwaka 2022/23 Wizara itasimika alama mpya za msingi **80**.

Muonekano wa alama ya mpaka ardhini (BP MWISHONI) eneo la Kirongwe lililopo wilaya ya Rorya mkoani Mara na Muhuru Bay iliyopo Kaunti ya Migori upande wa Kenya.

52. **Mheshimiwa Spika**, picha za anga ni nyenzo muhimu katika uandaaji wa ramani za msingi. Kwa mara ya mwisho picha za anga zilipigwa mwishoni mwa miaka ya 1970. Kukosekana kwa picha za anga kumesababisha kutohuishwa kwa ramani za msingi zinazoonesha hali halisi ardhini hivyo kuathiri upangaji wa miji na uwekaji wa miundombinu. Katika kukabiliana na changamoto hii, Wizara inatekeleza mikakati mbalimbali ikiwemo ununuzi wa vifaa vya kisasa vya kupiga picha za anga na kuchakata ramani.

53. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Wizara iliahidi kununua ndege ndogo isiyotumia rubani (drone) kwa ajili ya kupiga picha za anga zitakazowezesha uandaaji wa ramani za msingi. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa, Wizara imenunua ndege kwa gharama ya shilingi milioni **189** kwa ajili ya kupiga picha za anga. Picha zinazozalishwa zinawezesha kuandaa ramani za msingi zinazotumiwa katika Mfumo Unganishi wa Kuhifadhi Taarifa za Ardhi. Ndege hii inawezesha upatikanaji wa taarifa zilizopo ardhini pindi zinapohitajika na picha hizo zina ubora kuliko taarifa zinazopatikana kwa picha za satellite. Ndege hii imetumika kupiga picha katika eneo lenye ukubwa wa kilometa za mraba **100** katika Mradi wa Kupanga, Kupima na Kumilikisha ardhi katika Jiji la Dodoma. Aidha, Wataalam wawili (**2**) wamehitimu mafunzo ya kurusha ndege za aina hiyo na kupata leseni kutoka Mamlaka ya Usalama wa Anga (TCAA).

Upimaji wa Ardhi Nchi Kavu

54. **Mheshimiwa Spika**, Wizara ina jukumu la kuratibu na kusimamia upimaji wa viwanja na mashamba unaofanywa na Mamlaka za Upangaji pamoja na sekta binafsi. Katika mwaka 2021/22, Wizara ilipanga kuidhinisha ramani za upimaji wa viwanja na mashamba **500,000** pamoja na kutatua migogoro **25** ya mipaka ya vijiji, hifadhi na Wilaya. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, viwanja **298,232** na mashamba **356** ziliidhinishwa na kutunzwa kwenye kanzidata ya Wizara (**Jedwali Na. 8**). Vilevile, migogoro ya mipaka ya vijiji nane (**8**) katika Halmashauri ya Wilaya ya Chalinze inaendelea kushughulikiwa na migogoro ya mipaka ya vijiji viwili (**2**) katika Halmashauri za Wilaya za Nyang'hwale (1) na Nkasi (1) imetatuliwa. Aidha, mgogoro wa Hifadhi za Msitu wa Kalambo na Kijiji cha Kasapa katika Wilaya ya Nkasi umeshughulikiwa. Pia, mipaka ya maeneo ya kupumzishia mifugo ya Mkwese (Manyoni) na Kinyangiri (Mkalama) imehakikiwa.

Tafsiri na Uhakiki wa Mipaka ya Kiutawala na Hifadhi

55. **Mheshimiwa Spika**, Wizara ina jukumu la kutafsiri ardhini Matangazo ya Serikali (GN) yanayohusu mipaka ya maeneo ya utawala, Hifadhi za Misitu na Wanyamapori. Jukumu hili linatekelezwa na Wizara kwa kushirikiana na Wizara za Kisekta, Ofisi ya Rais – TAMISEMI na

Mamlaka mbalimbali ili kutatua migogoro ya mipaka. Aidha, tafsiri hizo zimewezesha kutatua migogoro ya mipaka baina ya vijiji, wilaya na mikoa na kati ya vijiji na hifadhi. Hadi tarehe 15 Mei 2022, Tafsiri ya mipaka ya Hifadhi ya Taifa ya Mwalimu Nyerere na Mapori Tengefu ya Makere (Uvinza) na Litumbandyosi (Songea) imefanyika. Vilevile, uhakiki na tafsiri za mipaka ya Mapori Tengefu **14** yanayoandaliwa kuwa Mapori ya Akiba imefanyika. Aidha, mipaka ya vijiji **39** imepimwa katika Mikoa ya Tabora (6), Mbeya (3), Singida (6), Arusha (4), Kigoma (10), Rukwa (3), Katavi (1), Dodoma (2), Iringa (1) na Ruvuma (3).

5. UPANGAJI MIJI NA MAENDELEO YA MAKAZI

56. **Mheshimiwa Spika**, Ongezeko la idadi ya watu nchini linaongeza mahitaji ya msingi katika huduma za jamii, miundombinu, mahitaji ya makazi, viwanda, maeneo ya wazi na uhifadhi. Ili kukabiliana na ongezeko hilo, Wizara itaendelea kutekeleza Miradi na Programu mbalimbali za kupanga, kupima na kumilikisha ardhi na kuboresha Sera, Sheria, Kanuni na Miongozo ili kuwa na miji endelevu. Vilevile, Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais TAMISEMI itaendelea kuboresha mikakati ya kusimamia uendelezaji wa miji ili kupunguza ujenzi usiozingatia taratibu za mipangomji.

Utangazaji wa Maeneo ya Upangaji Miji

57. **Mheshimiwa Spika**, utangazaji wa maeneo yaliyoiva kimji unazingatia vigezo mbalimbali. Vigezo hivyo ni pamoja na uwepo wa Kituo cha Afya, Shule ya Sekondari, Shule ya Msingi, Soko, Maduka ya rejareja yenye leseni yasiyopungua **20** na idadi ya watu **10,000**. Aidha, eneo lolote linaweza kutangazwa kuwa la upangaji maalum iwapo lina sifa za kipekee au muhimu za kiuchumi, kimaendeleo au kimazingira. Katika mwaka 2021/22, Wizara iliahidi kuendelea kushirikiana na mamlaka za upangaji kutambua, kupokea mapendekezo na kutangaza maeneo yaliyoiva kimipangomiji. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2022 maeneo **117** ya upangaji yaliyoiva kimipangomiji yalipokelewa kwa ajili ya kutangazwa kuwa Maeneo ya Upangaji na maeneo **190** yalipokelewa kwa ajili ya kutangazwa kuwa maeneo ya Urasimishaji Makazi yalipokelewa kutoka Mamlaka za Upangaji kati hayo maeneo **110** yalitangazwa. (**Jedwali Na. 9A, B & C**). Katika mwaka 2022/23, Wizara itaendelea kushirikiana na Mamlaka za Upangaji kutambua, kupokea na kutangaza maeneo yaliyoiva kimipangomiji ili yaendelezwe kwa mujibu wa sheria na kanuni za mipangomiji hivyo kudhibiti ukuaji holela wa vijiji na miji nchini.

58. **Mheshimiwa Spika**, katika kulinda maeneo yanayochipukia kuwa miji, Wizara imekwisha andaa mwongozo wa kusimamia uandaaji wa mipango ya uendelezaji wa makazi na ujenzi wa

nyumba vijiji. Ili kufanikisha utekelezaji wa mwongozo huo, Wizara itandaa mafunzo kwa wananchi kwa ajili ya kuwajengea uwezo wa upangaji na usimamizi kwa miji midogo katika maeneo ya vijiji. **Nazielekeza Mamlaka za Upangaji kuendelea kutambua na kuwasilisha mapendekezo ya vijiji na miji inayokua na kukidhi vigezo vya kutangazwa kuwa maeneo ya upangaji ili kuyaendeleza kimji.**

Waziri wa Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi Mhe. Dkt Angeline Mabula akiwa katika picha ya pamoja na wananchi wa vijiji vya Ntondo na Nkwea mkoani Singida baada ya kukabidhiwa hatimiliki za kimila wakati wa ziara ya kamati ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii tarehe 15 Machi 2022.

Uandaaji wa Mipango Kabambe

59. ***Mheshimiwa Spika***, maendeleo endelevu ya miji huwezesha kwa kuandaliwa Mipango Kabambe inayotoa dira ya ukuaji wa miji, utoaji wa huduma mbalimbali za kiuchumi na kijamii na usalama wa miji na watu wake. Katika mwaka 2021/22, Wizara iliahidi kuendelea kushirikiana na Mamlaka za Upangaji katika uandaaji na utekelezaji wa Mipango Kabambe kwa mujibu wa sera, sheria, kanuni na miongozo iliyopo. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, Mipango Kabambe mitano (5) ipo katika hatua mbalimbali za uandaaji katika Halmashauri za Manispaa za Moshi na Kahama, Mji wa Mafinga, Bagamoyo na Chalinze. Aidha, katika kipindi hicho Wizara imeendelea kusimamia utekelezaji wa Mipango Kabambe katika Jiji la Dar es Salaam, Mwanza, Arusha na Mbeya, Manispaa ya Bukoba, Musoma na Mji wa Geita. Katika mwaka 2022/23, Wizara itaendelea kushirikiana na Mamlaka za Upangaji kufuatilia uandaaji, ukamilishaji na utekelezaji wa Mipango Kabambe kwa mujibu wa sheria, kanuni na miongozo iliyopo. **Nazihimiza Mamlaka za Upangaji nchini kutenga fedha kwa ajili ya uandaaji, utekelezaji na udhibiti uendelezaji miji ili kuwezesha miji yetu kusanifiwa na kuendelezwa kwa kuzingatia Mipango Kabambe.**

Upangaji wa Mji wa Tanzanite

60. **Mheshimiwa Spika**, Wizara iliratibu uaandaji wa Mpango Kabambe, Mpangokina na upimaji wa Mji wa Kibiashara wa Tanzanite uliopo eneo la Mirerani Wilaya ya Simanjiro mkoani Manyara ili kuhakikisha biashara ya madini ya Tanzanite inafanyika kwa ufanisi katika eneo lililopangwa na hivyo kuchochea ukuaji wa uchumi. Hadi tarehe 15 Mei, 2022 jumla ya viwanja **335** vya matumizi mbalimbali yakiwemo masoko ya madini, makazi, hoteli za kitalii na za kawaida, huduma za jamii burudani na michezo vimepangwa na kupimwa. Aidha, viwanja **526** vimepangwa na umilikishaji unaendelea katika eneo linalozunguka mji huo.

Uandaaji wa Mipangokina

61. **Mheshimiwa Spika**, mipangokina huandaliwa na Mamlaka za Upangaji kwa lengo la kuelekeza ukuaji na uboreshaji wa makazi, kuhifadhi mazingira, kuondoa ukinzani wa matumizi ya ardhi na kutoa uhakika wa upatikanaji wa maeneo kwa ajili ya matumizi mbalimbali ikiwemo ya uwekezaji na huduma za jamii mijini na vijijini. Katika mwaka 2021/22, Wizara ilipanga kukagua na kuidhinisha michoro ya mipangokina **2,000** kutoka katika Mamlaka za Upangaji nchini. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, michoro ya Mipangokina **1,121** yenye viwanja **197,126** ilidhinishwa. Katika mwaka 2022/23,

Wizara inatarajia kuidhinisha michoro ya mipangokina **2,000** kutoka katika Mamlaka za Upangaji nchini.

Urasimishaji Makazi

62. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kwa kushirikiana na sekta binafsi imeendelea kuboresha makazi ya wananchi wanaoishi katika maeneo yasiyopangwa kupitia Programu ya Urasimishaji Makazi iliyoanza kutekelezwa kuanzia mwaka 2013 hadi 2023. Tangu kuanza kwa Programu hii hadi 15 Mei, 2022 milki za wananchi **2,145,100** zimetambuliwa na viwanja **1,002,391** vimepimwa. Aidha, jumla ya ankara **408,030** za viwanja zimetolewa kwa wananchi kwa ajili ya kulipia gharama za umilikishaji ambapo wananchi **142,833** wamekamilisha malipo na kuandaliwa Hatimiliki. Aidha, Wizara kupitia Ofisi za Ardhi za Mikoa itaendelea kuwahamasisha wananchi kulipia viwanja vyao na kuzishirikisha Taasisi za Fedha katika kuwawezesha kugharamia urasimishaji makazi. Ushirikiano baina ya wananchi na Taasisi za fedha ni muhimu katika kuwawezesha kukamilisha zoezi la urasimishaji makazi nchini. **Natoa wito kwa wananchi wote ambao wamepewa ankara za malipo kulipia Ankara hizo ili wamilikishwe maeneo yao na hivyo kuongeza usalama wa milki zao.**

63. **Mheshimiwa Spika**, Katika mwaka 2021/22, Wizara ilipanga kuendelea kuratibu shughuli za urasimishaji makazi zitakazotekelezwa na Mamlaka za Upangaji na Sekta Binafsi nchini. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, Wizara kwa kushirikiana na Mamlaka za Upangaji iliandaa michoro ya urasimishaji **932** yenye jumla ya viwanja **380,272** (**Jedwali Na. 10**). Katika mwaka 2022/23, Wizara itaendelea kuratibu shughuli za urasimishaji makazi **300,000** nchini kwa kushirikiana na Mamlaka za Upangaji na sekta binafsi ikiwa ni hatua ya kukamilisha Programu ya Kurasimisha Makazi na Kuzuia Makazi Yasiyopangwa Mijini (2013 - 2023). Baada ya muda uliopangwa kutekeleza programu ya urasimishaji kuisha, Wizara itafanya tathmini ya mafanikio na changamoto ya utekelezaji wa programu hii. **Natoa rai kwa Mamlaka za Upangaji nchini kuhakikisha zinasimamia kikamilifu sheria, kanuni na taratibu zinazohusu uendelezaji miji ili kudhibiti ujenzi holela kwa lengo la kuwa na miji nadhifu.**

Kazi ya urasimishaji makazi ya wakazi wa Kivule Jijini Dar es salaam likiendelea

Udhibiti na Uendelezaji wa Miji

64. **Mheshimiwa Spika**, upangaji na uendelezaji wa miji ni suala mtambuka ambalo hushirikisha wadau mbalimbali wakiwemo wamiliki wa ardhi, taasisi zisizo za kiserikali, sekta binafsi, asasi za kijamii na taasisi zinazotoa huduma za miundombinu kama vile barabara, umeme, maji na mawasiliano. Katika mwaka 2021/22, Wizara iliahidi kuendelea kuratibu uidhinishaji wa maombi **300** ya mabadiliko ya matumizi ya ardhi. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, jumla ya maombi **252** ya mabadiliko ya matumizi ya ardhi kutoka Mamlaka za Upangaji yaliidhinishwa.

Usimamizi na uratibu wa uendelezaji Sekta ya Nyumba

65. **Mheshimiwa Spika**, Sekta ya Nyumba ni miongoni mwa sekta muhimu katika kukuza pato la Taifa, kuongeza ajira na kuboresha maisha ya wananchi. Wadau wanaoshiriki katika ujenzi wa nyumba na majengo ya biashara ni pamoja na Wizara kupitia Shirika la Nyumba la Taifa (NHC) lililoanzishwa kwa sheria Na. 2 ya mwaka 1990 (National Housing Act) ambalo kwa mujibu wa sheria hiyo limepewa mamlaka ya kujenga nyumba kwa ajili ya matumizi mbalimbali. Aidha, Wakala wa Taifa wa Majengo (TBA), *Watumishi Housing Company*, Mifuko ya Hifadhi ya Jamii, Sekta Binafsi na watu binafsi. Pamoja na juhudi za ujenzi wa nyumba zinazofanywa na taasisi hizo na sekta binafsi bado kuna upungufu wa nyumba takriban **200,000** kwa mwaka.

66. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kwa kushirikiana na taasisi mbalimbali imeendelea kuweka mazingira wezeshi ya upatikanaji wa huduma za uendelezaji nyumba nchini. Huduma hizo ni pamoja na upatikanaji wa mikopo ya masharti nafuu kwa ajili ya ujenzi wa nyumba; ubunifu wa nyumba za gharama nafuu pamoja na Mwongozo wa Upangaji na Ujenzi wa Nyumba Bora Vijijini ambao unaelekeza namna ya kupanga makazi vijijini kwa kuzingatia vigezo vilivyoainishwa. Wizara imeendelea na uratibu wa utekelezaji wa Mwongozo huo katika kuhakikisha

nyumba bora za gharama nafuu zinajengwa katika maeneo ya vijiji ili kuboresha makazi na maisha ya wananchi. Aidha, katika utafiti wa mapato na matumizi ya kaya binafsi (*Household budget Survey*) nchini uliofanywa na Ofisi ya Taifa ya Takwimu mwaka 2017/2018 imebainisha kuwa kuna ongezeko la matumizi ya vifaa bora vya ujenzi wa nyumba vijiji. Kwa mujibu wa utafiti huo nyumba zilizocekwa kwa bati ni asilimia **76.6**, nyumba zenye kuta zilizojengwa na saruji asilimia **70.5** na nyumba zenye sakafu iliyoboreshwa ni asilimia **32.1**. Katika mwaka 2022/23, Wizara itaendelea kusimamia na kufanya tathmini ya utekelezaji wa zoezi hili ili kubaini changamoto zilizopo na namna ya kukabiliana nazo.

67. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Wizara iliahidi kuendelea kuboresha taarifa za Nyumba katika kanzidata ikiwa ni pamoja na kuhamasisha uundwaji wa vyama vya ushirika wa nyumba. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, taarifa za waendelezaji na wasimamiaji milki **207** ambao wamejenga jumla ya nyumba **25,239** zimeingizwa katika kanzidata ya nyumba. Aidha, Vyama vya Ushirika wa Nyumba **38** vyenye wanachama **2,247** ambavyo vimejenga jumla ya nyumba **1,056** katika Mikoa ya Dar es salaam, Dodoma, Iringa, Kagera, Musoma, Morogoro, Mwanza, na Shinyanga vimeingizwa katika kanzidata. Katika mwaka 2022/23, Wizara kwa kushirikiana na Tume ya Maendeleo ya Vyama vya Ushirika itaendelea kuhamasisha ujenzi wa

nyumba kupitia vyama vya ushirika wa nyumba na kuvijengea mazingira ya kupata mikopo yenye masharti nafuu kutoka taasisi za fedha.

Mikopo ya ujenzi wa nyumba

68. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Wizara ilipanga kuwezesha kuboreshwa kwa mazingira ya upatikanaji wa mikopo kwa ajili ya ujenzi wa nyumba kupitia *Tanzania Mortgage Refinance Company (TMRC)*. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, Serikali kupitia TMRC imewezesha taasisi za fedha **32** kutoa mikopo yenye riba nafuu kiasi cha shilingi bilioni **496.61** kwa wananchi **6,177** kwa ajili ya ujenzi wa nyumba. Aidha, katika mwaka 2022/23, Wizara itaendelea kuratibu utoaji wa mikopo ya ujenzi wa nyumba yenye riba nafuu kutoka Taasisi za fedha. Vilevile, Wizara itakamilisha Miongozo ya Ujenzi wa Nyumba za Gharama Nafuu na kuisambaza kwa wadau (*Jedwali Na. 11*).

Mfuko wa Mikopo ya Nyumba kwa Watumishi wa Serikali

69. **Mheshimiwa Spika**, Serikali ilianzisha Mfuko wa Mikopo ya Nyumba kwa Watumishi wa Serikali kwa ajili ya ujenzi na ukarabati wa nyumba kupitia Waraka wa Utumishi Na. 8 wa mwaka 1992. Lengo la mfuko huo ni kukabiliana na changamoto ya upungufu wa nyumba kwa watumishi wa Serikali. Hadi tarehe 15 Mei, 2022,

watumishi **30** walipatiwa mikopo yenye thamani ya shilingi milioni **315**. Aidha, jumla ya shilingi bilioni **9.09** zimetolewa kwa watumishi **1,567** tangu Mfuko ulipoanzishwa mwaka 1992.

Sensa ya Majengo

70. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imekuwa ikikabiliwa na ukosefu wa takwimu sahihi za majengo nchini. Sensa ya majengo ambayo itafanyika kwa mara ya kwanza tangu nchi ipate uhuru itawezesha upatikanaji wa takwimu za uhakika na sahihi za majengo kwa ajili ya mipango ya maendeleo ya kiuchumi na kijamii. Upatikanaji wa takwimu sahihi na za uhakika ni sehemu ya utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Maendeleo ya Makazi ya mwaka 2000 na Ilani ya Chama Cha Mapinduzi (CCM) ya Mwaka 2020 – 2025. Ili kufanikisha zoezi la Sensa ya Majengo Wizara imekamilisha maandalizi ya dodoso la majengo, mwongozo wa Mkufunzi na Makarani, mwongozo wa ukusanyaji taaarifa za majengo na kufanya kikao cha wadau wa sekta ya majenzi. Katika utekelezaji wa sensa ya majengo na anwani za makazi ni vyema maeneo ambayo ni hatarishi, hifadhi za miundombinu mbalimbali pamoja na maeneo yenye migogoro zoezi husika lifanyike baada ya kujiridhisha na uhalali ya maeneo hayo. **Nawahimiza wamiliki wa majengo nchini kushiriki zoezi la sensa na kutoa taarifa sahihi za matumizi ya jengo, hali ya jengo na umiliki wake. Kwa majengo ambayo hayatumiki,**

ninaelekeza viongozi wa mitaa na vitongoji kuchukua taarifa za majengo hayo na wamiliki wake kupitia fomu maalum iliyoandaliwa.

Naibu Waziri wa Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi Mhe. Ridhiwani Kikwete akiwa pamoja Wadau wa Sensa ya majengo walipokutana jijini Dodoma tarehe 21 Aprili 2022.

Ushirikiano na Taasisi za Kimataifa Katika Uendelezaji wa Makazi

71. ***Mheshimiwa Spika***, Wizara imekuwa na ushirikiano wa muda mrefu na mashirika ya kimataifa ikiwemo Shirika la Makazi Duniani (UN-HABITAT) na Taasisi ya Shelter Afrique. Ushirikiano huo pamoja na kuongeza mahusiano

ya kidiplomasia baina ya nchi yetu na nchi zingine duniani katika usimamizi na uendelezaji wa miji. Kutokana na ushirikiano huo, Shirika la Nyumba la Taifa lilipata mkopo wenye masharti nafuu wa Dola za Marekani milioni **14.5** kutoka Taasisi ya Shelter Afrique. Aidha, Taasisi hii ilinunua hisa za shilingi bilioni **1.859** kutoka *Tanzania Mortgage Refinancing Company*. Vilevile, Serikali ilipata Dola za Marekani **13,000** ikiwa ni gawio kutoka Taasisi hii linalotokana na michango inayotolewa na Serikali. Kwa kuzingatia umuhimu wa Shelter Afrique kwa Serikali ya Tanzania, Serikali imelipa kiasi cha Dola za Kimarekani **3,074,859.19** ikiwa ni deni katika taasisi hiyo. Malipo hayo yameiwezesha Serikali kuongeza kiwango cha hisa zake na kuongeza fursa kwa taasisi mbalimbali kupata mikopo kwa ajili ya uendelezaji wa sekta ya milki nchini.

72. **Mheshimiwa Spika**, Vilevile, Wizara imeandaa taarifa ya kitaifa ya utekelezaji wa Agenda Mpya ya Miji na kuiwasilisha Shirika la Umoja wa Mataifa linalosimamia maendeleo ya makazi (UN-HABITAT). Taarifa hii inabainisha hatua iliyofikiwa na nchi katika utekelezaji wa lengo Na. 11 la Malengo ya Maendeleo Endelevu (SDGs) linaloelekeza kuwa na miji na maendeleo ya makazi jumuishii, salama, stahimilivu na endelevu. Serikali imepata mafanikio katika utekelezaji wa agenda mpya ya miji ikiwa ni moja ya nchi nane (**8**) kati ya **54** za Afrika zilizowasilisha taarifa hiyo. Vilevile, utekelezaji wa agenda mpya ya miji,

umechangia kupunguza kiwango cha umasikini kutoka asilimia **28.2** (2011/12) hadi **26.4** (2017/2018). Katika mwaka 2022/23, Wizara itaendelea kusimamia na kuratibu ushirikiano na Taasisi mbalimbali za kimataifa kwa lengo la kutekeleza malengo na mikakati inayoandaliwa na taasisi hizo.

Usimamizi wa Sekta ya Milki

73. **Mheshimiwa Spika**, kwa muda mrefu Sekta ya Milki imekosa usimamizi, takwimu na taarifa sahihi, uratibu madhubuti kwa waendelezaji, Taasisi za fedha, watumiaji na mawakala wa sekta. Changamoto hizi zimesababisha kutotambuliwa kwa mchango wa sekta hii katika uchumi wa nchi. Dhamira ya Serikali ni kuwa na mfumo madhubuti wa kitaasisi wa kusimamia na kuratibu uendelezaji sekta ya milki nchini. Kwa kutambua umuhimu huo, **Serikali imeanzisha Kitengo cha milki (Real Estate Unit) ambacho kitasimamia pamoja na masuala mengine uwekaji wa mfumo wa uwazi na usawa katika biashara na huduma za sekta ya milki nchini, ikiwemo kuhakikisha viwango vya kodi ya pango la nyumba vinatozwa kwa mujibu wa soko na taratibu za ulipaji wa kodi hiyo haumuumizi mlaji.** Kitengo hiki kitawajibika kuandaa na kusimamia utekelezaji wa Sera, Sheria, kanuni na Miongozo mbalimbali kwa ajili ya kusimamia na kukuza sekta ya milki. Sheria itakayotungwa itasimamia pia utendaji na shughuli za wadau na wataalam wa sekta wakiwemo

mawakala wa miliki (Real Estate Agents) ili kuhakikisha wajibu, haki na maslahi ya wadau zinatekelezwa na kulindwa ipasavyo. katika mwaka 2022/23 Wizara itaendelea kukiboresha na kukijengea uwezo Kitengo cha Sekta ya milki ili kiweze kusimamia kikamilifu Sekta ya milki inayojumuisha masuala ya majengo, mawakala, waendelezaji milki, Taasisi binafsi za fedha pamoja na uratibu wa Taasisi za Kitaifa na Kimataifa.

Mapitio ya Sera na Sheria

74. **Mheshimiwa Spika**, ili kuendana na mabadiliko ya kiuchumi, kijamii, maendeleo ya sayansi na teknolojia pamoja na changamoto zinazotokana na mabadiliko ya Tabia nchi; katika mwaka 2021/22 Wizara iliahidi kukamilisha mapitio ya Sera ya Taifa ya Ardhi ya mwaka 1995, kukamilisha uchambuzi wa maoni ya wadau kuhusu mapitio ya Sera ya Maendeleo ya Makazi ya mwaka 2000 na rasimu ya Sera mpya ya Nyumba. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa mapitio ya Sera ya Taifa ya Ardhi ya mwaka 1995 yako katika ngazi ya maamuzi serikalini. Aidha, marekebisho ya Sera ya Taifa ya Maendeleo ya Makazi ya mwaka 2000 na rasimu ya Sera mpya ya Taifa ya Nyumba yako katika hatua ya kukamilisha uchambuzi wa maoni ya wadau kabla ya kuwasilishwa serikalini kwa maamuzi.

75. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kuhakikisha kuwa sheria na kanuni za Sekta ya Ardhi zinaakisi hali halisi ya kiuchumi, kijamii na kiteknolojia kwa kuzifanyia marekebisho. Ili kutekeleza azma hiyo, katika mwaka 2021/22, Wizara imefanya marekebisho ya Sheria ya Mahakama za Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi, Na. 2 ya mwaka 2002 kuruhusu matumizi ya lugha ya Kiswahili katika uendeshaji wa mashauri, uandishi wa hukumu na kumbukumbu za mashauri. Marekebisho haya ni kwa ajili ya kuhakikisha kwamba wananchi wanapata haki zao ikiwa ni pamoja na kuelewa hukumu zinazotolewa na mahakama.

76. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Wizara iliahidi kufanya marekebisho ya Sheria ya Mahakama za Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi Na. 2 ya mwaka 2002 yanayolenga kubadili mfumo wa ajira za wenyevidi wa Mabaraza ya Ardhi na kuyafanya Mabaraza ya Kata kufanya usuluhishi wa migogoro ya ardhi badala ya kutoa hukumu. Napenda kuliarifu Bunge lako tukufu kuwa Serikali imefanya marekebisho katika sheria hiyo kwa kurekebisha mfumo wa ajira za Wenyevidi wa Mabaraza kutoka ajira ya mkataba wa miaka mitatu (3) na kuwa ajira za kudumu. Mfumo wa ajira za kudumu kwa Wenyevidi wa Mabaraza utaiwezesha Wizara kupata Wenyevidi kutoka miongoni mwa wanasheria wenye sifa waliopo katika Utumishi wa Umma na kuwezesha usimamizi wa maadili ya Wenyevidi wa Mabaraza

kwa kutumia Sheria na Kanuni za Utumishi wa Umma. Aidha, kupitia marekebisho haya Mabaraza ya Kata yameondolewa mamlaka ya kufanya maamuzi na yamebaki na mamlaka ya usuluhishi pekee katika mashauri yanayohusu migogoro ya ardhi. Hatua inayofuata ni kuandaa kanuni zinazobainisha utaratibu wa usuluhishi katika Mabaraza ya Kata.

77. **Mheshimiwa Spika**, Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali Na.1 ya mwaka 2021 imeelekeza matumizi ya lugha ya Kiswahili katika sheria zote za nchi. Katika kutekeleza matakwa ya sheria hiyo na maelekezo ya Serikali kwamba sheria zote ziandikwe kwa lugha ya kiswahili; Wizara yangu imefanya mapitio ya sheria 14 za Sekta ya Ardhi na kuandaa tafsiri kwa lugha ya Kiswahili na kuwasilisha Wizara ya Katiba na Sheria kwa mapitio zaidi. Lengo la kufanya tafsiri hiyo ni kuzifanya sheria zetu ziwe rafiki na zieleweke kwa wananchi wengi.

Utozaji Riba katika Kodi ya Pango la Ardhi

78. **Mheshimiwa Spika**, Sheria ya Ardhi Na. 4 ya mwaka 1999 imeweka utaratibu wa kukadiria, kutoza, muda wa kulipa na hatua za kuchukuliwa kwa mmiliki atakayeshindwa kulipa kodi hiyo kwa wakati. Kwa mujibu wa Kifungu cha 33(1) cha Sheria hii, mmiliki wa ardhi anatakiwa kulipa kodi ya pango la ardhi kwa mwaka kama ilivyoainishwa chini ya masharti ya Sheria ya Fedha za Umma.

79. **Mheshimiwa Spika**, kwa muda mrefu kumekuwa na malalamiko kutoka kwa wananchi yanayotokana na takwa la kisheria la kutoza riba baada ya miezi sita ndani ya mwaka wa fedha ambao kodi ya pango la ardhi inapaswa kulipwa. Ili kuondoa malalamiko hayo, Wizara inakusudia kufanya marekebisho ya Sheria ya Ardhi ili riba ya kuchelewa kulipa kodi ya pango la ardhi ianze kutozwa baada ya kuisha kwa mwaka wa fedha.

80. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2022/23, Wizara itaendelea na maboresho ya sheria za Sekta ya Ardhi ili kongeza usalama wa milki, kuwezesha wananchi wengi kuwa na ardhi iliyopangwa na kupimwa, kuvutia uwekezaji, kuwa na miji iliyopangwa na kuongeza mapato ya Serikali.

6. MIRADI YA MAENDELEO

81. **Mheshimiwa Spika** ili kuimarisha usalama wa milki, miundombinu ya upimaji na ramani, kudhibiti na kutatua migogoro ya matumizi ya ardhi, kuimarisha utunzaji wa kumbukumbu za ardhi kwa kutumia mifumo ya TEHAMA, kuimarisha mipaka ya ndani ya nchi ya kiutawala na kimataifa, kuongeza ukusanyaji wa maduhuli ya Serikali pamoja na kuwawezesha wananchi kiuchumi. Ili kutimiza malengo haya, Wizara itatekeleza miradi ya maendeleo ya kupitia Program ya Kupanga, Kupima na Kumilikisha Ardhi, mradi wa kuboresha miundombinu ya upimaji na ramani

na mradi wa kuimarisha usalama wa milki za ardhi.

Naibu Waziri wa Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi Mhe. Ridhiwani Kikwete akikagua vizingi vya alama za mipaka zinazotengenezwa na Halmashauri ya mji Bunda vitakavyotumika katika Mradi wa kupanga, kupima na kumilikisha ardhi.

82. Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa Programu ya Kupanga, Kupima na Kumilikisha Ardhi unaendelea ambapo katika mwaka wa fedha 2021/22, Wizara iliidhinishiwa shilingi bilioni **8**. Aidha, Wizara ilipokea shilingi bilioni **50** kwa ajili ya kukopesha Halmashauri na Taasisi kwa ajili ya utekelezaji wa Programu hii. Hadi tarehe 15 Mei,

2022, kati ya fedha zilizoidhinishwa, Wizara imepokea shilingi bilioni **5.6** hivyo kufanya kuwa na jumla ya shilingi bilioni **55.6** kwa ajili utekelezaji wa Programu. Fedha hizi zimekopeshwa kwenye Halmashauri **92**, Vyuo vya Ardhi vitatu (**3**) na Ofisi ya Ardhi ya Mkoa wa Iringa ili kuwezesha upangaji, upimaji na umilikishaji wa viwanja takriban **373,155**. Vigezo vilivyotumika kutoa mikopo ni pamoja na uwepo wa andiko la mradi linaloonesha uwezo wa kurejesha, historia ya Halmashauri/ Taasisi kwenye urejeshaji wa mikopo, uwepo wa vifaa vya upimaji na wataalamu na utayari wa Halmashauri/Taasisi husika kwenye utekelezaji wa miradi. Vigezo hivi vitaendelea kuhuishwa na kuboreshwa kwa kuzingatia uzoefu uliopatikana kutokana na utelezaji wa Programu katika Halmashauri mbalimbali.

83. **Mheshimiwa Spika**, kupitia programu hii Serikali inatarajia kupata mapato yenye jumla ya shilingi **51,604,155,169** (baada ya urejeshwaji mkopo) kwa mwaka wa kwanza na kuongeza wigo wa mapato kwa wastani wa kiasi cha shilingi **5,597,325,000** kwa mwaka kwa miaka inayofuata, kupunguza migogoro ya ardhi na kuwapatia wananchi fursa ya kuwa na hati miliki za makazi. Pamoja na jitihada za Serikali za kutoa fedha kwa ajili ya kutekeleza shughuli za Sekta ya Ardhi, Mamlaka za Upangaji zina jukumu la kupanga, kupima na kumilikisha ardhi kwa mujibu wa Sheria. **Natoa rai kwa Mamlaka za upangaji kuhakikisha kuwa zinatenga fedha asilimia 40**

hadi 60 ya faida ya fedha za mkopo kwa ajili ya Kupanga, Kupima na Kumilikisha Ardhi kwa kuzingatia Mwongozo wa Madaraja ya Halmashauri uliotolewa na Ofisi ya Rais – TAMISEMI.

84. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2022/23 Wizara itaendelea na jukumu la kutambua, kupanga, kupima na kumilikisha vipande vya ardhi kwa ajili ya matumizi mbalimbali kwa kushirikiana na Mamlaka za Upangaji na sekta binafsi. Vilevile, itaandaa mipango minne (4) ya uendelezaji upya wa maeneo kongwe katika Mikoa ya Dar es Salaam, Mbeya, Mwanza na Arusha; na Mipango kina mitano (5) ya uendelezaji wa visiwa na fukwe kwa kushirikiana na wadau mbalimbali.

85. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na jitihada zinazofanywa na Wizara za kuzikopesha Halmashauri fedha kwa ajili ya kutekeleza miradi ya Kupanga, Kupima na Kumilikisha Ardhi, jitihada hizo bado hazikidhi matarajio katika kuongeza kasi ya upangaji, upimaji na umilikishaji ardhi nchini. Ili kuongeza kasi ya utekelezaji wa miradi hiyo katika Halmashauri, Wizara imeanza kuzishirikisha Taasisi za Fedha ili kutoa mikopo yenye masharti nafuu kwa wananchi hasa kwenye miradi ya urasimishaji.

Mradi wa Uboreshaji wa Milki za Ardhi - LTIP

86. **Mheshimiwa Spika**, Mradi wa Uboreshaji Milki za Ardhi umesainiwa na Serikali Februari, 2022 na utanza kutekelezwa na Wizara yangu kwa kushirikiana na Benki ya Dunia katika mwaka 2022/23. Mradi huu utatekelezwa kwa kipindi cha miaka mitano (2022/23 – 2027/28) na unalenga kuimarisha usalama wa milki za ardhi; kuboresha usimamizi wa taarifa za ardhi ikiwemo Mfumo Unganishi wa Kuhifadhi Taarifa za Ardhi (ILMIS); kuimarisha miundombinu ya Upimaji na Ramani; na kujenga majengo ya Ofisi za Ardhi za Mikoa **25**.

Hafla ya utiaji saini mkopo wa kuboresha milki za ardhi nchini wa shilingi Bilioni 345 iliyofanyika jijini Dar es Salaam.

87. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2022/23, Wizara imepanga kujenga majengo ya Ofisi za Ardhi za Mikoa **25**; kuboresha mfumo wa ILMIS; kutoa Hatimiliki **150,000** katika Halmashauri **10**; kutoa Hati za Hakimiliki za Kimila **50,000** katika Vijiji **50**; kuandaa Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Vijiji **50** katika Wilaya sita (**6**) na Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Wilaya hizo; na kutoa Leseni za Makazi **250,000**. Katika utekelezaji wa kazi hizi, Wizara inatarajia kutoa fursa za ajira za muda mfupi **2,300** na vibarua **4,200**.

Mchoro wa Jengo la Ofisi za Ardhi zinazotarajiwa kujengwa katika mikoa 25 nchini

Mradi wa Uimarishaji wa Mipaka ya Kimataifa

88. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Wizara iliahidi kuendelea na uimarishaji wa mipaka ya nchi kavu yenye urefu wa kilometa **100** kati ya Tanzania na Burundi na kilometa **128** kati ya Tanzania na Kenya kwa kushirikiana na mamlaka za Serikali za nchi hizo. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa hadi tarehe 15 Mei, 2022, kilometa **83** za mpaka wa Tanzania na Kenya zimeimarishwa na kazi inaendelea. Pia, ramani za msingi za mpaka kwa kipande cha kilometa **238** kutoka Ziwa Viktoria hadi Ziwa Natron ambazo zitatumika kuandaa Mkataba wa mpaka zimeandaliwa.

Naibu Waziri wa Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi Mhe. Ridhiwani Kikwete akiwa na baadhi ya wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi Maliasili na Utalii katika mpaka wa Tanzania na Kenya ndani ya mbuga ya Serengeti mkoani Mara.

Timu ya Wataalam wa upimaji kutoka nchi za Tanzania na Kenya ikiangalia muelekeo wa mpaka wa nchi hizo katika eneo la Serengeti/ Masai Mara.

Alama za mpaka wa Kimataifa kati ya Kenya na Tanzania uliopo Serengeti Mkoani Mara

89. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2022/23, Wizara itaendelea kuimarisha mpaka wa Tanzania na Kenya kutoka Namanga hadi Tarakea wenye urefu wa kilometa **110** pamoja na kuchora ramani za msingi za kipande cha kilometa **110** kutoka Ziwa Natron hadi Namanga. Aidha, Wizara itaendelea na uimarishaji wa sehemu ya mpaka wa Tanzania na Burundi wenye urefu wa kilometa **100** kutoka ukingoni mwa Ziwa Tanganyika (kijiji cha Kagunga) hadi unapoanzia Mto Malagarasi (kijiji cha Manyovu) mkoani Kigoma.

90. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na malengo yaliyopo katika mwaka wa fedha 2022/23, Wizara inatambua umuhimu wa kukamilisha kwa haraka zoezi la uimarishaji wa mipaka ya kimataifa ili kuimarisha mahusiano ya kidiplomasia, ulinzi na usalama, na mahusiano baina ya jamii zinazoishi maeneo ya mipakani. Ili kuongeza kasi na kuhakikisha kwamba kazi ya uimarishaji mipaka inakamilika ifikapo 2027 kama ilivyokubaliwa na Umoja wa Afrika (AU), Serikali inaandaa mkakati utakaowezesha upatikanaji wa rasilimali kwa ajili ya kuimarisha na kuweka miundombinu ya barabara na mawasiliano.

Mradi wa Uimarishaji wa Miundombinu ya Upimaji na Ramani – NSDI

91. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Wizara ilipanga kuanza utekelezaji wa Mradi wa Kuimarisha Miundombinu ya Upimaji na Ramani kwa kushirikiana na Serikali ya Jamhuri ya Korea Kusini kupitia Benki ya Exim. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa, Mradi huu uko katika hatua za mwisho za ukamilishaji wa Hati ya Makubaliano ya Mkopo (*Loan Agreement*) ambapo Wizara inatarajiwa kupatiwa mkopo wa masharti nafuu wa dola za Kimarekani **milioni 65**. Utekelezaji wa Mradi huu unatarajiwa kuanza katika mwaka 2022/23. Utekelezaji wa mradi huu utawezesha kuongeza kasi ya upangaji na upimaji ardhi, uwezo wa kuandaa ramani za msingi kwa nchi nzima ambazo zinahitajika kwa matumizi mengine hususan ya ujenzi wa miundombinu msingi ya umma.

Miradi ya Kimkakati ya Kitaifa

92. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Wizara imeendelea kushiriki kikamilifu katika kuwezesha utekelezaji wa Miradi ya Kimkakati ya Kitaifa. **Miradi hiyo ni Ujenzi wa Bwawa la Kuzalisha Umeme la Julius Nyerere, Ujenzi wa Bomba la Mafuta kutoka Hoima nchini Uganda hadi Chongoleani - Tanga nchini Tanzania na ujenzi wa Reli ya Kisasa (SGR).**

Mradi wa Uzalishaji Umeme wa Julius Nyerere

93. **Mheshimiwa Spika**, katika uendelezaji wa eneo la mradi, Wizara inaendelea kuandaa mpango wa uendelezaji wa ukanda wa mradi (Corridor Development Plan) utakaowezesha mamlaka za upangaji kuandaa mipangokina katika miji midogo na mipango ya matumizi ya ardhi ya vijiji katika ukanda huu. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2022 mipangokina mitatu **(3)** yenye viwanja **2,141** iliandaliwa katika Miji Midogo ya Mloka na Ikwiriri. Vilevile, Vijiji **69** vimeandaliwa mipango ya matumizi ya ardhi katika maeneo yanayozunguka na kutiririsha maji katika kidakio cha mto Rufiji kwenda katika Bwawa la Ufuaji wa Umeme la Julius Nyerere (JNHPP) katika wilaya ya Mbarali **(14)**, Mufindi **(11)** Kilolo **(8)** na Wangingo'mbe **(36)**.

Mradi wa Ujenzi wa Reli ya Kisasa

94. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kushiriki katika utekelezaji wa mradi wa ujenzi wa Reli ya kisasa kutoka Morogoro hadi Makutupora kwa awamu ya pili na Isaka hadi Mwanza awamu ya tano. Usanifu wa michoro ya mipangomiji katika vituo tisa **(9)** vya Dar es Salaam, Soga, Ruvu, Kwala, Morogoro, Kilosa, Chanzulu, Gulwe na Dodoma umekamilika. Aidha, usanifu wa michoro ya mipangomiji katika maeneo ya vituo vya Igandu (Dodoma), Tura (Tabora), Nkalalo (Mwanza), Isaka na Ishololo (Shinyanga) unaendelea. Vilevile, uthamini wa mali umefanyika katika kipande cha

kuanzia Morogoro hadi Makutupora ambapo wananchi **1,462** wamefanyiwa uthamini wenye thamani ya shilingi **34,383,421,262** na kipande cha kutoka Isaka hadi Mwanza wananchi **5,846** wamefanyiwa uthamini wenye thamani ya shilingi **20,363,846,496** na kazi ya uthamini inaendelea. Pia, vijiji **22** vimeandaliwa mipango ya matumizi ya ardhi katika Halmashauri za Wilaya ya Kibaha (**10**), Chamwino (**8**) na Mpwapwa (**4**).

95. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kwa kushirikiana na taasisi nyingine za Serikali inaendelea kufanya maandalizi ya kuandaa Mpango Maalum wa Uendelezaji Kiuchumi Ukanda wa Reli ya Kisasa. Mpango huu utawezesha sekta mtambuka kubainisha mahitaji ya ardhi kwa ajili ya matumizi mbalimbali ili kuleta tija katika ukanda wa reli ya kisasa. Katika mwaka 2022/23 Wizara kwa kushirikiana na Wizara za kisekta itakamilisha kuandaa mipangokina katika maeneo ya miji na mipango ya matumizi ya ardhi katika maeneo ya vijiji vilivyo katika ukanda wa Reli ya Kisasa.

Mradi wa Ujenzi wa Bomba la Mafuta

96. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kushiriki katika utekelezaji wa Mradi wa Ujenzi wa Bomba la Mafuta kutoka Hoima nchini Uganda hadi Chongoleani jijini Tanga. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, Wizara imekamilisha uthamini wa mali katika maeneo **14** ya kipaumbele ya Mradi ambapo

wananchi **350** wamefidiwa jumla ya shilingi **1,582,949,599**. Aidha, utwaaji ardhi ya Mkuza wa Bomba la Mafuta wenye urefu wa kilometa **1,147** umekamilika. Vilevile, mipangokina **42** yenye viwanja **21,355** pembezoni mwa Mkuza wa Bomba la Mafuta imeandaliwa. Katika mwaka 2022/2023, Wizara itaendelea na utekelezaji wa shughuli zinazohusiana na sekta ya ardhi kwa kushirikiana na Mamlaka za Upangaji katika Mikoa inayopitiwa na Mradi.

7. SHUGHULI ZILIZOTEKELEZWA NA TAASISI ZILIZO CHINI YA WIZARA

SHIRIKA LA NYUMBA LA TAIFA

97. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeendelea kusimamia shughuli za Shirika ambalo pamoja na mambo mengine lina jukumu la kuwezesha ujenzi wa majengo kwa matumizi mbalimbali hususan makazi, ofisi na biashara. Majukumu ya Shirika yanatekelezwa kwa kuzingatia Mpango Mkakati wa Shirika wa Miaka 10 (2015/16 – 2024/25) ambao unalenga kukamilisha miradi ya Shirika iliyo katika hatua mbalimbali; kufanya ukarabati wa majengo ya shirika; kuwekeza katika ujenzi wa viwanda vya uzalishaji wa vifaa vya ujenzi; kujenga majengo ya biashara na nyumba za gharama nafuu katika maeneo mbalimbali; kuendeleza Miji ya Pembezoni (*Satellite Towns*); na kutekeleza miradi mbalimbali ya ukandarasi.

Ujenzi wa Nyumba

98. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Shirika lilipanga kukamilisha Mradi wa *Morocco Square* Jijini Dar es Salaam. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa hadi tarehe 15 Mei, 2022, utekelezaji wa Mradi umefikia asilimia **93**. Hatua hii imetokana na Serikali kuruhusu Shirika kukopa shilingi bilioni **173.9** ili kukamilisha Mradi huu na miradi mingine iliyokuwa imesimama tangu mwaka 2018 kwa kukosa fedha. Mpaka sasa Shirika limekopa shilingi bilioni **44.7** kati ya fedha hizo kwa ajili ya kukamilisha Miradi ya *Morocco Square* na Kiwanja Na. 300 *Regent Estate*.

Maendeleo ya Ujenzi wa Mradi wa Morocco Square unaotekelezwa na Shirika la Nyumba la Taifa (NHC)

99. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Shirika lilipanga kuanza ujenzi wa nyumba za gharama nafuu katika Halmashauri za Sumbawanga pamoja na kuendeleza Miji midogo ndani ya Mji Mkubwa (*Satellite Towns*) ya Uvumba (Kigamboni), Kawe (Kinondoni), Burka/Matevesi (Arusha Jiji) na eneo la *Usa River* (Meru). Napenda kuliarifu Bunge lako kuwa Shirika liko katika hatua za ukamilishaji wa taratibu za umiliki na upembuzi yakinifu katika eneo la Luguruni. Aidha, uendelezaji wa Miji Midogo ndani ya Miji Mikubwa uko katika hatua mbalimbali ambapo kwa eneo la Kawe, uandaaji wa michoro ya ujenzi wa nyumba za gharama nafuu unaendelea. Vilevile, upembuzi yakinifu unaendelea ili kuanza utekelezaji wa Mpango Kabambe wa eneo la Uvumba. Katika eneo la Burka/Mateves uandaaji wa Mpango Kabambe umekamilika na uuzaji wa viwanja katika sehemu ya eneo hilo unaendelea. Aidha, Mpango wa ujenzi wa nyumba za awali unaendelea katika eneo la *Usa River*.

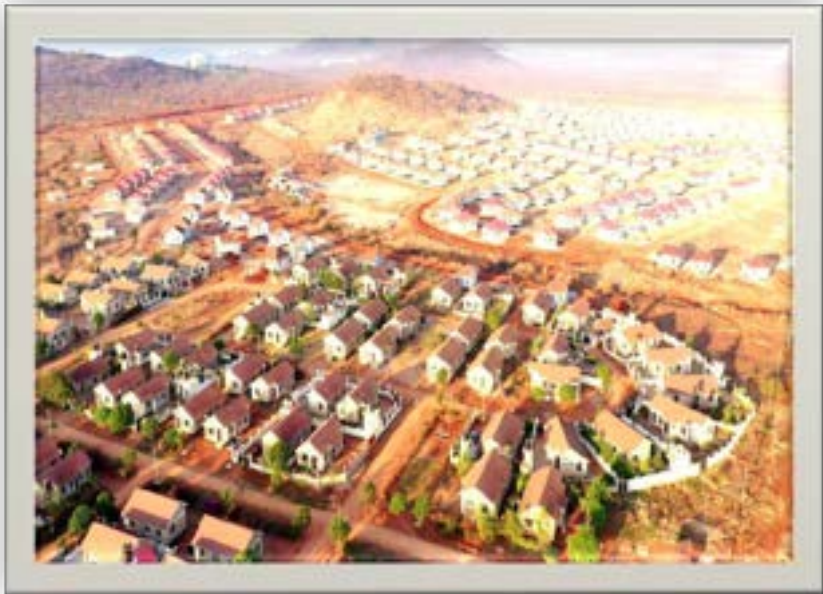

Maendeleo ya mradi wa Ujenzi wa (Satellite Town) Kawe jijini Dar es salaam

Ujenzi wa nyumba za gharama nafuu katika Halmashauri za Sumbawanga

100. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Shirika lilipanga kuendelea na ujenzi wa nyumba katika Halmashauri ya Wilaya ya Chamwino (**101**) na Jiji la Dodoma (Iyumbu - **303**) kwa ajili ya kupangisha na kuuza ikiwa ni utekelezaji wa mradi wa nyumba **1,000**. Napenda kuliarifu Bunge lako kuwa hadi tarehe 15 Mei, 2022, ujenzi wa nyumba **100** na jengo la maduka katika Wilaya ya Chamwino umekamilika kwa asilimia **80** na ujenzi wa nyumba **300** na majengo matatu (**3**) ya huduma za kijamii katika Jiji la Dodoma (Iyumbu) umekamilika kwa asilimia **90**.

Ujenzi wa nyumba za Iyumbu-Dodoma

101. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Shirika lilipanga kuendelea na ujenzi wa majengo ya biashara katika Halmashauri za Manispaa za Lindi na Bukoba pamoja na kutekeleza miradi ya ukandarasi katika maeneo mbalimbali nchini. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, usanifu wa jengo la biashara katika Halmashauri ya Manispaa ya Lindi umekamilika na marekebisho ya michoro yanaendelea kufanyika ili kuendana na taarifa ya uchunguzi wa udongo. Aidha, usanifu wa jengo la biashara katika Halmashauri ya Manispaa ya Bukoba umefanyika na taratibu za ununuzi kwa ajili ya kumpata mkandarasi zinaendelea. Kuhusu utekelezaji wa Miradi ya ukandarasi; Mradi wa Ujenzi wa Hospitali ya Rufaa Mwalimu Nyerere (Mara) Awamu ya IV umekamilika kwa asilimia **96** na Mradi wa ujenzi wa Soko la Kimataifa la Mifugo la Buzirayombo (Geita) umekamilika kwa asilimia **94**. Vilevile, Shirika linaendelea na mradi wa Ujenzi wa Ofisi ya Rais, Muungano na Mazingira kama Mshauri Elekezi. Pia, mapitio ya michoro na gharama za Mradi wa ujenzi wa majengo ya Wizara ya Fedha na Mipango katika eneo la Mji wa Serikali – Mtumba yamefanyika.

Uandaaji wa Mipango Kabambe

102. **Mheshimiwa Spika**, sambamba na utekelezaji wa miradi mbalimbali, katika mwaka 2021/22, Shirika lilipanga kuandaa mipango ya uendelezaji wa maeneo mbalimbali nchini pamoja na kutekeleza Mpango wa Uendelezaji wa maeneo ya Chuo Kikuu cha Dodoma (Institutional master

plan) ambao unahusisha utekelezaji wa Muundo Jumuishi (Integrated System) wa TEHAMA. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, Shirika lilishiriki katika uandaaji wa Mipango Kabambe ya Uendelezaji wa maeneo ya Kwala (Pwani) na Mji wa Tanzanite wa Mirerani (Manyara). Aidha, uandaaji wa Mpangokina kwa ajili ya uendelezaji wa maeneo ya Chuo Kikuu cha Dodoma unaendelea.

Ujenzi wa Viwanda vya Vifaa vya Ujenzi

103. **Mheshimiwa Spika**, ili kutimiza azma ya kujenga nyumba za gharama nafuu nchini hususan kwa ajili ya wananchi wa kipato cha chini, Shirika limeanza kutekeleza mpango wa kuwekeza katika ujenzi wa viwanda vya kutengeneza vifaa vya ujenzi hususan kokoto, matofali na mabati. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, Shirika limenunua maeneo kwa ajili ya uchimbaji mchanga na uzalishaji wa kokoto pamoja na kufanya upembuzi yakinifu kwa ajili ya kupata idhini ya utekelezaji wa miradi hiyo. Mpango wa Shirika ni kuhakikisha viwanda vya uzalishaji wa vifaa vya ujenzi vinaanza kufanya kazi mwaka 2022/23.

Ukusanyaji wa Mapato

104. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Shirika lilipanga kukusanya shilingi bilioni **105.6** kutokana na kodi ya pango. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, Shirika limekusanya shilingi bilioni **76.22** sawa na asilimia **72.1** ya lengo.

Matarajio ya Shirika ni kufikia lengo hilo ifikapo Juni, 2022.

Ukarabati wa Nyumba

105. **Mheshimiwa Spika**, sambamba na utekelezaji wa miradi ya ujenzi, Shirika limeendelea kufanya ukarabati wa nyumba zake kupitia Mpango wa Ukarabati unaoendelea kutekelezwa katika mikoa mbalimbali nchini. Ili kuhakikisha kwamba kazi hii inatekelezwa kwa ufanisi, katika mwaka 2021/22, Shirika lilitenga shilingi bilioni nane (**8**) kwa ajili ya ukarabati wa nyumba **350**. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, shilingi bilioni tatu (**3**) zimetumika kukarabati nyumba **53** katika mikoa ya Kilimanjaro, Dar es Salaam na Katavi. Katika mwaka 2022/23, Shirika litakarabati nyumba **180** katika mikoa ya Dar es Salaam, Iringa, Tabora, Arusha, Kigoma, Morogoro, Lindi, Tanga, Mbeya, Mwanza, Singida na Kagera kwa gharama ya shilingi bilioni nane (**8**).

106. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2022/23, Shirika limepanga kutekeleza kazi zifuatazo: -

- i) Kukusanya shilingi bilioni **268.03** kutoka kwenye vyanzo mbalimbali vya mapato;
- ii) Kuendelea kukamilisha mradi wa ujenzi wa nyumba 300 kati ya nyumba **1,000** za gharama nafuu Jijini Dodoma kwa ajili ya kuuza na kupangisha;

- iii) Kukamilisha ujenzi wa Mradi wa *Morocco square* na kuendelea na Miradi katika Kiwanja Na. 711 Kawe, *Golden Premier (GPR-Project)* na ujenzi wa nyumba **500** katika eneo la Kawe kwa ajili ya wananchi wa kipato cha kati cha chini ambapo nyumba **360** zitajengwa awamu ya kwanza na nyumba **140** zitajengwa awamu ya pili;
- iv) Kufanya upembuzi yakinifu na usanifu wa michoro katika miji ya pembezoni (Satellite Cities) ya Kwala – Ruvu, Mbezi One Riffle Range (Dar es Salaam) na Kawe;
- v) Kuendelea na ujenzi wa majengo ya biashara katika maeneo mbalimbali nchini ikiwemo Bukoba, Mwanza, Dodoma, Kahama, Morogoro, Masasi na Lindi;
- vi) Kuandaa Mpango Kabambe wa matumizi ya ardhi katika maeneo ya Iwambi na Mwashiwawala – Mbeya, Uvumba – Dar es Salaam na *Mafuru Village* - Morogoro;
- vii) Kuendelea na utekelezaji wa miradi ya ukandarasi ikiwemo ujenzi wa Majengo ya Ofisi za Wizara nane (**8**) Jijini Dodoma, ujenzi wa Jengo la Shule ya Uchumi ya Chuo Kikuu cha Dar es Salaam, Ujenzi wa majengo matano (**5**) ya Wakala wa Ununuzi wa Serikali (GPSA), ujenzi wa jengo la TANZANITE Mirerani, ujenzi wa Jengo la Kitengo cha Moyo cha Jakaya Kikwete (JKCI) na miradi mingine itakayojitokeza;

- viii) Kuendelea na usimamizi wa miradi mbalimbali ya kimkakati ikiwemo Soko la Kariakoo;
- ix) Kuendelea kutekeleza Mpango wa miaka mitano wa ukarabati wa nyumba za Shirika unaoishia mwaka 2027;
- x) Kununua ardhi ekari **400** katika maeneo mbalimbali ya kimkakati kwa ajili ya ujenzi wa nyumba na akiba ya ardhi;
- xi) Kuanza utekelezaji wa Sera ya Ubia itakayoruhusu Sekta Binafsi kushiriki katika uendelezaji wa maeneo ya Shirika;
- xii) Kuendelea na ujenzi wa viwanda vya kuzalisha vifaa vya ujenzi hususan kokoto na matofali; na
- xiii) Kuendelea kutoa elimu kwa umma kuhusu masuala ya nyumba na kulitangaza Shirika na Sekta ya Milki nchini kupitia vyombo vya habari.

Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi

107. **Mheshimiwa Spika**, Tume inatekeleza majukumu yake kwa kuzingatia Sheria ya Upangaji wa Matumizi ya Ardhi, Na.6 ya mwaka 2007, Mpango wa Matumizi ya Ardhi wa Taifa (2013 - 2033), Mpango wa III wa Maendeleo ya Taifa wa Miaka Mitano (2021/22 - 2025/26) na Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi (2020 - 2025). Majukumu hayo ni pamoja na kuandaa, kuratibu, kuwezesha na kusimamia mipango ya matumizi ya ardhi kwa kushirikiana na Mamlaka za Upangaji

na wadau mbalimbali nchini. Mipango hii inawezesha kutenga maeneo kwa ajili ya matumizi mbalimbali ya ardhi ikiwemo makazi, kilimo, nyanda za malisho, uwekezaji, uhifadhi, ardhi ya akiba na mapito ya wanyamapori. Mipango hiyo inawezesha kudhibiti migogoro ya ardhi, kulinda ikolojia na mazingira, kutoa milki salama kwa wananchi na hivyo kuongeza tija katika matumizi ya ardhi, uzalishaji mali na kuinua uchumi wa jamii na Taifa.

Bango linaloonyesha moja ya eneo lillotengwa kwa ajili ya Uhifadhi lililosimikwa mara baada ya kuandaa mpango wa matumizi ya ardhi ya kijiji cha Igandu Wilayani Chamwino likionyesha kupiga marufuku shughuli yoyote katika eneo hilo

108. **Mheshimiwa spika,** Ardhi ni rasilimali muhimu inayopaswa kupangwa na kulindwa kwa manufaa ya kizazi cha sasa na vijavyo. Azma hii itafikiwa kwa kuandaa Mipango ya Matumizi ya Ardhi katika ngazi ya Taifa, Kanda, Wilaya na Vijiji. Uandaaji wa mipango katika ngazi hizi unajumuisha kutenga maeneo kwa matumizi mbalimbali, upimaji wa mipaka ya Vijiji, utatuji wa migogoro ya mipaka na matumizi ya ardhi, utoaji wa elimu kwa Mamlaka za Upangaji, utoaji wa Vyeti vya Ardhi ya Kijiji na utoaji wa Hati za Hakimiliki za Kimila.

Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi Maliasili na Utalii Ally Makoa akitoa hati kwa mkazi wa kijiji cha Ntongo mkoani Singida wakati wa ziara ya kamati hiyo ya kukagua mradi wa mipango ya matumizi ya ardhi tarehe 15 Machi 2022.

109. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na kuratibu uandaaji wa Mipango ya Matumizi ya ardhi, Tume ina jukumu la kufanya tafiti, kuimarisha mfumo wa utunzaji wa kumbukumbu za Mipango ya Matumizi ya Ardhi, kuratibu shughuli za Wadau, kufanya tathmini na ufuatiliaji wa mipango ya matumizi ya ardhi na utekelezaji wa miradi mbalimbali ya kimkakati ikiwemo ujenzi wa Bomba la Mafuta Ghafi la Afrika Mashariki (EACOP), Reli ya Kisasa (SGR) na Bwawa la Julius Nyerere (JNHPP).

Uandaaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi ngazi ya Wilaya

110. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Tume kwa kushirikiana na Mamlaka za Upangaji na wadau wa kimkakati ilipanga kuandaa mipango ya matumizi ya ardhi ya Wilaya tatu **(3)**. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, Tume imeandaa Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Wilaya mbili **(2)** katika Halmashauri ya Tanganyika (Katavi) na Uvinza (Kigoma). Mipango hii imefanya kuwa na Wilaya **44** zenye mipango ya matumizi ya ardhi nchini. Katika mwaka 2022/23, Tume imepanga kuandaa mipango ya matumizi ya ardhi katika Wilaya nne **(4)** kwa kushirikiana na wadau mbalimbali.

Uwezeshaji wa Mamlaka za Upangaji

111. **Mheshimiwa Spika**, Tume ina jukumu la kuziwezesha na kuzijengea uwezo Mamlaka za Upangaji katika kuandaa, kupanga, kutekeleza na kusimamia mipango ya matumizi ya ardhi nchini. Katika mwaka 2021/22, Tume ilipanga kuziwezesha na kuzijengea uwezo Timu Shirikishi za Upangaji wa Matumizi ya Ardhi za Halmashauri za Wilaya **20**, Wajumbe **3,420** wa Halmashauri za Vijiji **171**, Wajumbe **1,368** wa Kamati za Usimamizi wa Matumizi ya Ardhi, Wajumbe **1,197** wa Mabaraza ya Ardhi ya Vijiji pamoja na kutoa miongozo na elimu kwa umma kuhusu masuala ya sheria, kanuni na taratibu za upangaji na usimamizi wa mipango ya matumizi ya ardhi.

Waziri wa Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi Mhe. Dkt Angeline Mabula akipata maelezo kutoka kwa mwenyekiti wa kamati ya uhifadhi wa mazingira Mufindi mkoani Iringa Waston Mkane alipokwenda kukagua Mpango wa Matumizi Bora ya Ardhi kwenye eneo la chanzo cha maji cha mpogolo kijiji cha Idetelo kata ya Mbalamaziwa wilayani Mufindi mkoani Iringa.

112. **Mheshimiwa Spika**, hadi tarehe 15 Mei, 2022, Tume imeziwezesha na kuzijengea uwezo Timu Shirikishi za Upangaji wa Matumizi ya Ardhi za Halmashauri za Wilaya **31** zenye wajumbe **248**, wajumbe **4,640** kutoka Halmashauri za Vijiji **232**, wajumbe **1,856** wa Kamati za Usimamizi wa Matumizi ya Ardhi na wajumbe **1,624** wa Mabaraza ya Ardhi ya Vijiji. Aidha, Tume imehuisha Mwongozo wa Uandaaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi katika ngazi mbalimbali ili kujumuisha hatua ya utoaji wa Hati za Hakimiliki za Kimila. Pia, elimu kwa umma imetolewa kupitia vyombo mbalimbali vya habari ambapo vipindi **43** vimerushwa kupitia luninga, redio, magazeti na mitandao ya kijamii.

Wananchi wa Kijiji cha Nyichoka kilichopo Wilaya ya Serengeti Mkoani Mara wakiva kwenye Mkutano Mkuu wa kijiji kwa ajili ya kujadili na kupitisha mpango wa matumizi ya ardhi ya kijiji chao ambao umewasilishwa kwao na Kamati ya Usimamizi wa Mpango wa Matumzi ya Ardhi ya Kijiji (VLUMC) kwa kushirikiana na Halmashauri ya Kijiji ya kijiji hicho.

113. **Mheshimiwa Spika**, Tume imeziwezesha Halmashauri mbalimbali za Wilaya kwa kuzipatia mafunzo kuhusu matumizi ya teknolojia rahisi na ya kisasa ya uandaaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, Tume imeziwezesha Halmashauri za Wilaya **31** kutumia picha za anga na simu janja (*Satelite image* na *smartphone*) katika utambuzi wa maeneo wakati wa kuandaa mipango ya matumizi ya ardhi. Teknolojia hii imewezesha kupunguza muda wa kuandaa mpango wa matumizi ya ardhi kutoka siku **25** hadi wastani wa siku **15** kwa kijiji. Halmashauri hizi ni pamoja na Kigoma, Songea, Uvinza, Ikungi, Singida, Sumbawanga, Nkasi, Mbeya, Kalambo, Mufindi, Wanging'ombe, Mbarali, Kibaha, Kilolo, Chamwino, Mpwapwa, Namtumbo, Ruangwa, Tunduru, Kilindi, Nachingwea, Mbinga, Njombe, Ludewa, Mwanga, Same, Nyasa, Liwale, Butiama, Kilosa na Chalinze.

Baadhi ya wananchi wa kijiji cha Lumage wilayani Makete wakishiriki zoezi la uandaaji wa mpango wa matumizi ya ardhi kwa kutumia picha ya anga (satellite image)

Uwezeshaji na Uratibu wa Uandaaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Vijiji

114. **Mheshimiwa Spika**, Tume imeendelea kuwezesha na kuratibu Mamlaka za Upangaji na Wadau mbalimbali katika uandaaji, utekelezaji na usimamizi wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Vijiji. Katika mwaka 2021/22, Tume ilipanga kuwezesha Mamlaka za Upangaji na wadau mbalimbali kuandaa Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya vijiji **171**. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, Tume

imewezesha na kuratibu uandaaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya vijiji **232** ambapo **141** imeandaliwa kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya na wadau **91** imeandaliwa kupitia miradi ya kimkakati ya EACOP, SGR na JNHPP (**Jedwali Na. 12A & 12B**). Hivyo, vijiji vyenye mipango ya matumizi ya ardhi vimeongezeka kutoka **2,347** mwaka 2020/21 hadi **2,579** mwaka 2021/22.

115. **Mheshimiwa Spika**; Serikali inatambua uwepo wa wadau wanao shirikiana na Tume na Mamlaka zingine za Upangaji katika kuwezesha Uandaaji wa Mipango ya matumizi ya ardhi katika maeneo mbalimbali hapa nchini. Aidha, changamoto inayoonekana ni kwa wadau hawa kutofikia hatua ya kuandaa mipango kina ya matumizi ya Ardhi inayowezesha utoaji wa Hati Miliki za Kimila na Upangaji wa maeneo ya Vijiji. Vilevile, Wadau wengi kuwa na malengo yasiyoakisi matakwa halisi ya Wananchi ya kuwainua kiuchumi na miliki salama ili kutimiza malengo ya Serikali ya kuwezesha Wananchi kiuchumi kupitia rasimali ardhi. **Natoa rai kwa wadau na Mamlaka za Upangaji zinazohusika uandaaji, usimamizi na utekelezaji wa mipango ya matumizi ya ardhi katika ngazi ya Taifa, Kanda, Wilaya na Vijiji kuzingatia Miongozo ya Serikali na Mpango wa Tatu wa Taifa wa Maendeleo wa Miaka mitano (2021/22 – 2025/26) unaolenga pamoja na mambo mengine kuwezesha wananchi kiuchumi, Kijamii na kuwa na Milki salama.**

116. **Mheshimiwa Spika**, Tume imeendelea kuwezesha Mamlaka za Upangaji kutenga maeneo kwa ajili ya matumizi mbalimbali ya ardhi, upimaji wa mipaka ya Vijiji, utoaji wa Vyeti vya Ardhi ya Kijiji na Hati za Hakimiliki za Kimila katika vijiji **232** katika Halmashauri **31** nchini. Jumla ya ardhi yenye ukubwa wa hekta **487,634** imetengwa kwa ajili ya kilimo, hekta **137,404.37** kwa ajili ya nyanda za malisho, hekta **254,366.59** kwa ajili ya makazi na kilimo na hekta **28,666.10** kwa ajili ya ardhi ya akiba ikiwemo uwekezaji. Katika mwaka 2022/23, Tume kwa kushirikiana na wadau itaendelea kuwezesha uandaaji, utekelezaji na usimamizi wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Vijiji **200** katika Mamlaka mbalimbali za upangaji nchini.

117. **Mheshimiwa Spika**, kutokana na umuhimu wa vijiji vyote nchini kuwa na Mipango ya Matumizi ya Ardhi upo umuhimu kwa Mamlaka za Upangaji kutenga fedha kila mwaka za kuandaa Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Wilaya na Vijiji. Utaratibu huo utawezesha kuongeza kasi ya uandaaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi nchini. **Natoa rai kwa Halmashauri zote za wilaya nchini, kuhakikisha zinatenga fedha kwa ajili ya kuandaa na kusimamia utekelezaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi.**

Tafiti

118. **Mheshimiwa Spika**, Tafiti ni nyenzo muhimu ya kuleta maendeleo ya wananchi na Taifa kwa ujumla. Katika mwaka 2021/22, Tume ilipanga kufanya tafiti na kusambaza matokeo ya tafiti kwa wadau. Napenda kuliarifu Bunge lako kuwa hadi tarehe 15 Mei, 2022, Tume imefanya utafiti kuhusu utekelezaji wa mipango ya matumizi ya ardhi katika Halmashauri **10** za Karatu, Longido, Chamwino, Chemba, Uyui, Nzega, Magu, Bunda, Kilombero na Mvomero. Matokeo ya utafiti huo yameonesha kuwa maeneo yenye mipango ya matumizi ya ardhi inayotekelezwa ipasavyo yana migogoro ya ardhi michache ikilinganishwa na maeneo yasiyo na mipango. Aidha, utafiti umebaini kuwa baadhi ya Mamlaka za Upangaji pamoja na wananchi hawazingatii mipango hii suala linalohitaji elimu zaidi. Katika mwaka 2022/23, Tume kwa kushirikiana na Wadau mbalimbali imepanga kufanya tafiti kuhusu Ukuaji wa Miji na athari zake kwa Maendeleo ya Vijiji katika Halmashauri mbalimbali nchini.

Uimarishaji wa Mfumo wa Utunzaji wa Kumbukumbu za Mipango ya Matumizi ya Ardhi

119. **Mheshimiwa Spika**, Tume, imeendelea kuboresha na kusimamia Mfumo wa Taifa wa Taarifa za Matumizi ya Ardhi (NLUIS) ili kuwezesha maandalizi ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi na utunzaji wa kumbukumbu. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, Mfumo umeboreshwa na kuwezesha

kuandaa Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Vijiji kwa kutumia teknolojia ya kisasa inayotumia vishikwambi na simu janja. Aidha, Mwongozo wa Watumiaji wa Mfumo umeandaliwa na mafunzo kwa watumishi wa Tume yametolewa ili kwenda kuzijengea uwezo wa kutumia mfumo Mamlaka za Upangaji ili kupunguza gharama za uandaaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi. Katika mwaka 2022/23, Tume itaendelea kukusanya, kuchakata na kuhifadhi kwenye Mfumo wa Taifa wa Matumizi ya Ardhi takwimu za mipango ya matumizi ya ardhi ya vijiji **800**.

Ufuatiliaji na Tathmini ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi

120. **Mheshimiwa Spika**, Tume, imeendelea kutekeleza jukumu la Ufuatiliaji na Tathmini ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi inayoandaliwa na Mamlaka za Upangaji na Wadau mbalimbali nchini. Katika mwaka 2021/22, Tume ilipanga kufanya ufuatiliaji na tathmini ya utekelezaji wa mipango ya matumizi ya ardhi ya vijiji **200** na Wilaya mbili (**2**). Hadi tarehe 15 Mei, 2022, vijiji **45** vimefanyiwa ufuatiliaji na tathmini. Katika mwaka 2022/23, Tume itafanya ufuatiliaji na tathmini katika vijiji **210** kwa kushirikiana na wadau. Vilevile, Tume itaendelea kuzijengea uwezo Mamlaka za Upangaji katika uandaaji, utekelezaji, usimamizi na uzingatiaji wa mipango ya matumizi ya ardhi na kutoa elimu kwa umma kwa kuzingatia sheria, miongozo na taratibu.

Vyuo vya Ardhi

121. **Mheshimiwa Spika**, Wizara inasimamia Vyuo vya Ardhi Morogoro (ARIMO) na Tabora (ARITA). Vyuo hivi vinatoa mafunzo ngazi ya Astashahada na Stashahada katika fani za Mipangomiji; Upimaji Ardhi; Urasimu Ramani; Ubunifu na Uchapishaji; na Usimamizi wa Ardhi, Uthamini na Usajili. Katika mwaka 2021/22, Wizara iliahidi kudahili jumla ya wanafunzi **2,200** ambapo Chuo cha Ardhi Tabora wanafunzi **1,600** na Chuo cha Ardhi Morogoro wanafunzi **600**. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, Chuo cha Ardhi Tabora kilidahili wanafunzi **1,250** na Chuo cha Ardhi Morogoro wanafunzi **476**. Katika mwaka 2022/23 Chuo cha Ardhi Tabora kitadahili wanafunzi **1,600** na Chuo cha Ardhi Morogoro wanafunzi **700**. Katika mwaka wa fedha 2021/2022, Wizara iliahidi kufanya mapitio ya sheria na miundo ya Vyuo vya ARITA na ARIMO ili kuboresha usimamizi na utendaji kazi. Hatua iliyofikiwa ni kupokea maoni ya wadau ili kuboresha Rasimu ya Sheria itakayoimarisha usimamizi na utendaji wa vyuo hivyo.

Bodi za Usajili wa Wataalam wa Fani za Ardhi

122. **Mheshimiwa Spika**, Wizara inasimamia shughuli za Bodi mbalimbali za Wataalam wa Sekta ya Ardhi ambazo ni Bodi ya Usajili wa Wataalam wa Mipangomiji, Bodi ya Usajili wa Wathamini na Baraza la Taifa la Wapima Ardhi. Majukumu ya Bodi hizi ni kusajili wataalam wa sekta na kampuni za kitaalam, kusimamia weledi wa wataalam na kutoa adhabu kwa ukiukwaji wa maadili ya kitaaluma.

Bodi ya Usajili wa Wataalam wa Mipangomiji

123. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Bodi iliahidi kusajili wataalam **50** na kampuni **10**. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, wataalam **62** na kampuni nne (**4**) zimesajili hivyo kuwa na jumla ya wataalam **455** na kampuni **81** zilizosajiliwa. Aidha, Bodi inachunguza kampuni mbili (**2**) chini ya Kamati ya Kusimamia sheria kutokana na ukiukaji wa maadili na masharti ya taaluma. Vilevile, Bodi imemfutia usajili mtaalam mmoja (**1**) kutokana na ukiukaji wa maadili na masharti ya taaluma.

Bodi ya Usajili wa Wathamini

124. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Bodi ya Usajili wa Wathamini imesajili wathamini wa ngazi ya kudumu **123**, ngazi ya awali **71**, wathamini wasaidizi **12**, kampuni mbili (**2**) za uthamini na hivyo kufanya wathamini wa ngazi ya kudumu kufikia **238**, wathamini wa ngazi ya awali **663**, wathamini wasaidizi **57** na kampuni za uthamini **52**. Aidha, Bodi imetoza faini kampuni sita (**6**), imetoa onyo kwa kampuni nne (**4**) na kusitisha leseni kwa muda wa miezi sita (**6**) kwa wathamini wawili (**2**) kutokana na kukiuka maadili ya taaluma.

Baadhi ya Wahitimu wa Mafunzo ya Usajili wa Kudumu wa Uthamini kwa mwaka 2022.

Baraza la Taifa la Wapima Ardhi

125. **Mheshimiwa Spika**, Baraza la Taifa la Wapima Ardhi linasimamia taaluma ya Wataalam wa Upimaji Ardhi. Katika mwaka 2021/22, Baraza limesajili Wapima Ardhi **50** na kutoa usajili wa muda kwa Wapima Ardhi **20**. Aidha, Baraza limetoa leseni za kufanya kazi kwa Wapima Ardhi **15** na kuzitambua kampuni **10** za upimaji.

8. MASUALA MTAMBUKA

Utawala na Rasilimali Watu

126. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeendelea kutoa huduma za utawala na kusimamia rasilimali watu kwa madhumuni ya kuboresha utendaji kazi unaolenga kuongeza tija na ufanisi katika Wizara, Ofisi za Ardhi za Mikoza na Halmashauri. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, Wizara ina jumla ya watumishi **2,381** ambapo wa sekta ya ardhi ni **1,797** ikilinganishwa na watumishi **5,028** wa sekta Ardhi wanaohitajika (**Jedwali Na. 13A**). Aidha, Wizara imeajiri watumishi **64** ili kujaza nafasi zilizoachwa wazi kutokana na sababu mbalimbali ikiwemo watumishi kufariki, kustaafu, kufukuzwa au kuacha kazi. Vilevile, Taasisi zilizo chini ya Wizara zina watumishi **607**, ikilinganishwa na mahitaji ya watumishi **1,121** (**Jedwali Na. 13B**).

Utawala Bora na Uwajibikaji

127. *Mheshimiwa Spika*, Wizara inatambua umuhimu wa kuimarisha mifumo ya utawala bora, uwajibikaji na kudhibiti ukiukwaji wa maadili kwa watumishi wa sekta ya Ardhi. Katika kutekeleza dhamira hiyo, Wizara imeendelea kuchukua hatua za kinidhamu kwa watumishi wanaokiuka maadili ya utumishi wa umma. Aidha, Wizara inayo Kamati ya Kuthibiti Uadilifu yenye lengo la kusimamia maadili ya watumishi pamoja na viashiria vya rushwa. Katika mwaka 2022/23,

Wizara itaanzisha Mfumo wa Usimamizi wa Sekta ya Ardhi (Land Governance Framework) ambao utaongeza uwajibikaji, uwazi na ufanisi katika kutoa huduma za sekta na itaendelea kusimamia utekelezaji wa ahadi zilizoainishwa kwenye Mkataba wa Huduma kwa Mteja kwa lengo la kuboresha utoaji wa huduma kwa wananchi.

128. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Wizara imeendelea na utekelezaji wa mikakati ya kuimarisha masuala ya utawala bora na maadili kwa watumishi ikiwa ni pamoja na kushughulikia viashiria vya rushwa katika sekta ya ardhi kupitia Kamati ya Kudhibiti Uadilifu pamoja na kushirikisha wadau mbalimbali. Aidha, Wizara imeendelea kuimarisha madawati ya kushughulikia malalamiko katika Ofisi za Ardhi za Mikoa pamoja na Kituo cha Mawasiliano kwa Mteja kilichopo Makao Makuu ya Wizara. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, elimu kuhusu utawala bora na mapambano dhidi ya rushwa imetolewa kwa makundi mbalimbali ya watumishi ikiwemo Wasajili na Wenyeviti wa Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya na Wajumbe wa Baraza la Wafanyakazi wa Wizara. Aidha, baadhi ya watumishi wamepata mafunzo ya muda mfupi katika Chuo cha Ulinzi cha Taifa. Vilevile, watumishi **46** wamechukuliwa hatua mbalimbali za kinidhamu kutokana na kukiuka maadili ya utumishi wa umma.

Stahili na Mafunzo kwa Watumishi

129. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Wizara iliahidi kutoa mafunzo kwa watumishi **700** kwa kuzingatia mahitaji na Mpango wa Mafunzo wa Wizara. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, Wizara imewezesha utoaji wa mafunzo kwa watumishi **415**. Kati ya hao, watumishi **332** walipatiwa mafunzo ya muda mfupi na watumishi **83** walipatiwa mafunzo ya muda mrefu. Aidha, katika kipindi hicho, watumishi **714** walipandishwa madaraja na **64** walibadilishwa kada. Pia, watumishi **396** walilipwa stahili zao ambapo **274** walilipwa stahili ya likizo, **107** walilipwa stahili ya uhamisho na misiba **15** ya watumishi na wategemezi ilihudumiwa. Katika mwaka 2022/23, Wizara itaendelea kuwezesha utoaji wa mafunzo ya muda mfupi na mrefu kwa kuzingatia mahitaji yaliyopo kwenye mpango wa mafunzo, kutoa stahili mbalimbali, kuhamasisha watumishi kupima afya kujilinda na kuzingatia kanuni za afya ya magonjwa ambukizi ikiwemo UVIKO 19 na kutoa lishe kwa watumishi wanaoishi na Virusi vya UKIMWI.

Baadhi ya Wajumbe wa Baraza la Wafanyakazi wa Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi wakiwa na Naibu Waziri wa Ardhi Mhe. Ridhiwani Kikwete baada ya kikao cha Baraza hilo jijini Dodoma tarehe 21 Aprili 2022.

Habari na Elimu kwa Umma

130. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Wizara iliahidi kuendelea na utaratibu wa utoaji elimu kuhusu masuala ya Sekta ya Ardhi. Napenda kuliarifu Bunge lako kuwa, hadi tarehe 15 Mei, 2022, Wizara iliandaa na kusambaza nakala **23,830** za vipeperushi vyenye jumbe za kuelimisha umma kuhusu huduma zinazotolewa na sekta ya ardhi na nakala **7,500** za machapisho mengine kuhusu shughuli za Sekta ya Ardhi. Aidha, vipindi na matangazo **132** ya luninga na **89** vya redio

kuhusu shughuli za Wizara viliandaliwa na kutangazwa.

131. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kuelimisha wananchi kupitia mitandao ya kijamii ikiwemo *facebook, instagram, youtube* na *twitter*. Hadi tarehe 15 Mei, 2022, Wizara ilitoa taarifa **561** kwenye mitandao ya kijamii na tovuti. Pia, makala **462** za elimu kuhusu masuala ya Sekta ya Ardhi ziliandaliwa, kuchapishwa na kusambazwa kwa wadau. Kwa mwaka 2022/23, Wizara itaendelea kutoa elimu kwa umma kuhusu masuala mbalimbali ya Sekta ya Ardhi.

9. SHUKRANI

132. **Mheshimiwa Spika**, naomba kumalizia hotuba yangu kwa kumshukuru tena Mhe. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa maelekezo mahsusi kuhusu utekelezaji wa majukumu ya Wizara pamoja na Serikali kwa ujumla. Aidha, nawashukuru Mhe. Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa maelekezo na ushauri katika kuimarisha usimamizi wa shughuli za Sekta ya Ardhi. Vilevile, namshukuru Mhe. Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa miongozo na maelekezo ya mara kwa mara yaliyowezesha kuboresha utendaji wa Wizara.

133. **Mheshimiwa Spika**, kipekee nakushukuru wewe binafsi, Naibu Spika na Wenyeviti wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kazi nzuri na uongozi thabiti katika kusimamia shughuli za Bunge. Kadhalika, naishukuru sana Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii inayoongozwa na Mwenyekiti Mhe. Ally Juma Makoa (Mb.) na Makamu Mwenyekiti Mhe. Shabani Omary Shekilindi (Mb.) na Wajumbe wa Kamati kwa maoni na ushauri wanaotoa katika kuboresha utekelezaji wa majukumu ya Wizara yangu. Aidha, nawashukuru kwa dhati Waheshimiwa Mawaziri, Naibu Mawaziri na Makatibu Wakuu kutoka katika Wizara mbalimbali tulioshirikiana katika utekelezaji wa majukumu ya Serikali. Napenda pia kuwashukuru Wenyeviti wa Kamati mbalimbali za Kudumu za Bunge na Wabunge wote kwa michango, maoni na ushauri wenu.

134. **Mheshimiwa Spika**, napenda pia kwa umuhimu wa pekee kutambua mchango wa viongozi wenzangu katika kutekeleza majukumu ya Wizara. Ninamshukuru Naibu Waziri, Mhe. Ridhiwani Jakaya Kikwete (Mb.), kwa kunisaidia katika kutekeleza majukumu ya Wizara. Aidha, natoa shukrani zangu za dhati kwa Katibu Mkuu Dkt. Allan H. Kijazi, Naibu Katibu Mkuu Bw. Nicholas M. Mkapa, Mkurugenzi Mkuu wa Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi, Prof. Wakuru Magigi, Mkurugenzi Mkuu wa Shirika la Taifa la Nyumba Bw. Nehemiah Kyando Mchechu, Kamishna wa Ardhi Bw. Nathaniel Mathew Ndonge,

Mkuu wa Chuo cha Ardhi Tabora Bw. Biseko Musiba na Mkuu wa Chuo cha Ardhi Morogoro Bw. Huruma Lugalla kwa kazi kubwa wanayoifanya ya kusimamia utekelezaji wa majukumu ya Wizara na Taasisi zake.

135. **Mheshimiwa Spika**, Vilevile, napenda kuwashukuru Wakuu wa Idara na Vitengo pamoja na watumishi wote wa Wizara, kwa kuendelea kufanikisha utekelezaji wa majukumu ya Wizara. Vilevile, nawashukuru Wakuu wa Mikoa, Wakuu wa Wilaya kwa kazi kubwa ya utatuzi wa migogoro ya ardhi wanayoifanya hususan kwa kutenga siku maalum ya kusikiliza wananchi wenye changamoto za migogoro ya ardhi.

136. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, napenda kuwashukuru wadau wote wa Sekta ya Ardhi wanaojumuisha Mamlaka za Serikali za Mitaa, sekta binafsi, Bodi za Kitaaluma, Kamati za Ugawaji Ardhi, washirika wa maendeleo wa ndani na nje na wananchi kwa michango yao katika utekelezaji wa majukumu ya Wizara. Tunatambua na kuthamini michango yenu katika kuwezesha utekelezaji wa majukumu yetu kwa maslahi ya wananchi na Taifa.

10. HITIMISHO

137. *Mheshimiwa Spika*, napenda kuhitimisha hotuba yangu kwa kuliarifu Bunge lako Tukufu kwamba katika mwaka 2022/23, Wizara itaendelea kufanya mageuzi kwa kuboresha huduma zinazotolewa katika Sekta ya Ardhi kwa kuendelea kuwekeza katika matumizi ya mifumo ya TEHAMA katika utoaji wa huduma na pia kuongeza kasi ya upangaji, upimaji na umilikishaji ardhi pamoja na udhibiti wa migogoro ya matumizi ya ardhi. Mageuzi haya yanalenga kuwapunguzia wananchi gharama, kuimarisha usalama wa milki za ardhi pamoja na kuongeza thamani ya ardhi na hivyo kukuza kipato cha mwananchi mmoja mmoja na pato la Taifa.

11. MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2022/23

138. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2022/23, Wizara inatarajia kukusanya shilingi **bilioni 250.1** kutokana na maduhuli ya Sekta ya Ardhi kwa kutekeleza mikakati ambayo imeainishwa katika hotuba hii. Aidha, naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu lijadili na kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi (Fungu **48**) na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi (Fungu **03**) kama ifuatavyo: -

Fungu 48: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo Makazi

	MAPATO	SHILINGI
A	Mapato ya Serikali	250,100,000,000
	MATUMIZI	
B	Matumizi ya Kawaida:	
	Mishahara	44,383,797,000.00
	Matumizi Mengineyo	33,918,651,000.00
	Jumla Ndogo	78,302,448,000.00
C	Matumizi ya Maendeleo:	
	Fedha za Ndani	14,006,000,000.00
	Fedha za Nje	13,147,322,000.00
	Jumla Ndogo	27,153,322,000.00
	JUMLA MATUMIZI (B+C)	105,455,770,000.00

Jumla ya Matumizi ya Kawaida na Maendeleo ya Fungu **48** ni shilingi **105,455,770,000/=**.

Fungu Na. 03: Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi.

Aina ya Bajeti			2022/23 (Shs)
1. Mapato			4,873,704,000
JUMLA YA MAPATO			4,873,704,000
2. Matumizi ya Kawaida	Mishahara	PE	1,977,882,000
	Jumla ya Mshahara		1,977,882,000
	Matumizi Mengineyo	OC	1,479,822,000
	Jumla ya Matumizi Mengineyo		1,479,822,000
JUMLA YA MATUMIZI YA KAWAIDA			3,457,704,000
3. Matumizi ya Maendeleo	Ndani		1,410,000,000
	Nje		0
JUMLA YA MATUMIZI YA MAENDELEO			1,410,000,000
JUMLA YA MATUMIZI YA KAWAIDA NA MATUMIZI YA MAENDELEO			4,867,704,000

Jumla ya Matumizi ya Kawaida na Maendeleo ya Fungu **03** ni shilingi **4,867,704,000/=**.

139. **Mheshimiwa Spika**, jumla kuu ya fedha zinazoombwa na Wizara (Fungu **48** na Fungu **03**) ili Bunge liweze kujadili na kuidhinisha ni shilingi **110,323,474,000/=**

140. **Mheshimiwa Spika**, naomba kuhitimisha hotuba yangu kwa kutoa shukrani zangu za dhati kwako binafsi na kwa Waheshimiwa Wabunge kwa kunisikiliza. Pamoja na hotuba hii yameambatishwa majedwali ambayo yameainisha kwa kina takwimu pamoja na shughuli zilizotekelezwa. Aidha, hotuba hii inapatikana kwenye tovuti ya Wizara ambayo ni **www.lands.go.tz**.

141. **Mheshimiwa Spika**, naomba kutoa hoja.

Jedwali Na. 1

Mchanganuo wa Fedha za Matumizi ya Kawaida na Miradi ya Maendeleo zilizopokelewa na kutumika hadi 15 Mei, 2022

Aina ya Bajeti			Kiasi kilichoidhinishwa kwa mwaka 2021/22 ikijumuisha Uhamisho (Reallocation)	Kiasi cha fedha kilichopokelewa hadi 15 Mei, 2021	Asilimia (%) ya kiasi kilichopokelewa vs kilichoidhinishwa
1. Matumizi ya Kawaida	Mishahara	Mishahara ya Fungu 4 na Taasisi	34,079,748,000.00	30,016,307,292.60	88
	Jumla ya Mishahara		34,079,748,000.00	30,016,307,292.60	88
	Matumizi Mengineyo-OC	OC ya Fungu 48 na Taasisi	34,991,637,393.42	27,585,455,467.60	79
	Jumla ya Matumizi Mengineyo		34,991,637,393.42	27,585,455,467.60	79
JUMLA YA MATUMIZI YA KAWAIDA			69,071,385,393.42	57,601,762,760.20	83
2. Miradi ya Maendeleo	Ndani		35,761,130,673.00	14,015,960,449.80	39
	Nje		11,250,299,000.00	0.00	0.00
JUMLA YA MIRADI YA MAENDELEO			47,011,429,673.00	14,015,960,449.80	30
JUMLA YA MATUMIZI YA KAWAIDA NA MIRADI YA MAENDELEO			116,082,815,066.42	71,617,723,210.00	62

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2022*

Jedwali Na. 2

Maduhuli Yatokanayo na Kodi ya Ardhi Yaliyokusanywa kuanzia Julai, 2021 hadi 18 Mei 2022

Na.	Mkoa	Lengo Makusanyo	Makusanyo
1.	Arusha	12,000,000,000.00	8,011,702,387.00
2.	Dar es Salaam	63,000,000,000.00	38,729,843,395.00
3.	Dodoma	14,000,000,000.00	10,163,389,617.00
4.	Geita	4,000,000,000.00	1,324,014,167.00
5.	Iringa	4,200,000,000.00	2,349,963,088.00
6.	Kagera	4,000,000,000.00	1,265,261,551.00
7.	Katavi	2,000,000,000.00	415,774,466.00
8.	Kigoma	3,000,000,000.00	1,589,082,053.00
9.	Kilimanjaro	4,000,000,000.00	3,258,751,105.00
10.	Lindi	3,500,000,000.00	3,478,382,817.00
11.	Manyara	3,100,000,000.00	1,143,845,508.00
12.	Mara	4,000,000,000.00	1,587,687,467.00
13.	Mbeya	14,000,000,000.00	4,464,323,914.00
14.	Morogoro	11,500,000,000.00	3,698,439,484.00
15.	Mtwara	6,000,000,000.00	4,812,595,489.00
16.	Mwanza	18,500,000,000.00	7,011,370,968.00
17.	Njombe	4,000,000,000.00	1,035,654,542.00
18.	Pwani	14,000,000,000.00	7,914,329,264.00
19.	Rukwa	2,500,000,000.00	575,466,200.00
20.	Ruvuma	3,200,000,000.00	1,208,566,688.00
21.	Shinyanga	6,000,000,000.00	2,471,893,164.00
22.	Simiyu	2,500,000,000.00	673,054,973.00
23.	Singida	3,000,000,000.00	883,604,833.00
24.	Songwe	3,000,000,000.00	801,139,534.00
25.	Tabora	3,500,000,000.00	1,332,606,192.00
26.	Tanga	8,500,000,000.00	4,530,768,484.00
Jumla		221,000,000,000.00	114,731,511,350.00

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2022

Vyeti vya Ardhi na Hati za Haki Milki za Kimila Zilizotolewa kwa Mwaka 2021/22

Na	Mkoa	CVL's	CCRO's
1	Arusha	2	779
2	Dar es Salaam	-	-
3	Dodoma	3	971
4	Geita	-	-
5	Iringa	5	12,064
6	Kagera	2	1173
7	Katavi	2	21
8	Kigoma	5	7,449
9	Kilimanjaro	-	392
10	Lindi	9	498
11	Manyara	6	-
12	Mara	14	88
13	Mbeya	-	5,549
14	Morogoro	36	405
15	Mtwara	19	2,488
16	Mwanza	2	48
17	Njombe	-	1,124
18	Pwani	2	367
19	Rukwa	-	1,200
20	Ruvuma	-	245
21	Shinyanga	4	-
22	Simiyu	14	5851
23	Singida	3	1,128
24	Songwe	-	35
25	Tabora	-	294
26	Tanga	14	515
	JUMLA	142	42,684

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2022*

Jedwali Na. 3B

Idadi ya Hatimiliki, Hati za Sehemu ya Jengo, Miamala ya Hatimiliki na Nyaraka za Kisheria zilizosajiliwa katika Mikoa hadi 15 Mei, 2022.

Na .	Mkoa	Hatimiliki	Hati Za Sehemu Ya Jengo	Miamala Na Nyaraka Za Kisheria
1	Dar es Salaam	14,528	264	28,060
2	Dodoma	12,114	1	3,058
3	Pwani	4,407	0	9,662
4	Arusha	2,918	0	6,607
5	Morogoro	1,136	0	3,056
6	Kilimanjaro	749	0	3,582
7	Tanga	2,131	0	2,839
8	Mwanza	5,475	15	10,064
9	Mbeya	1,906	0	2,984
10	Lindi	758	0	593
11	Mtwara	967	1	1,032
12	Ruvuma	938	0	699
13	Singida	1,187	0	502
14	Tabora	1,513	1	996
15	Shinyanga	1,502	1	1,503
16	Kigoma	1,378	0	547
17	Mara	1,100	0	1,330
18	Manyara	1,306	0	705
19	Iringa	2,769	1	1,636
20	Njombe	1,587	0	862
21	Kagera	1,652	0	1,679
22	Geita	909	0	982
23	Katavi	523	0	214
24	Simiyu	834	0	608
25	Songwe	610	0	584
26	Rukwa	544	0	419
Jumla		65,441	284	84,803

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2022*

Jedwali Na. 4***Migogoro ya Ardhi iliyopokelewa na kutatuliwa Kiutawala hadi 15 Mei, 2022***

NA	Mkoa	Migogoro iliyopokelewa	Migogoro iliyotatuliwa
1	Arusha	53	42
2	Dar es Salaam	171	151
3	Dodoma	75	69
4	Geita	3	3
5	Iringa	17	9
6	Kagera	60	60
7	Katavi	21	15
8	Kigoma	31	31
9	Kilimanjaro	61	58
10	Lindi	51	41
11	Manyara	41	29
12	Mara	107	107
13	Mbeya	128	126
14	Morogoro	61	46
15	Mtwara	119	99
16	Mwanza	290	205
17	Njombe	37	29
18	Pwani	150	136
19	Rukwa	17	17
20	Ruvuma	27	22
21	Shinyanga	40	40
22	Simiyu	40	36
23	Singida	61	61
24	Songwe	19	13
25	Tabora	141	127
26	Tanga	77	63
	Jumla	1,898	1,635

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2022*

Kamati za Kugawa Ardhi za Halmashauri zilizoidhinishwa hadi 15 Mei, 2022

A. KAMATI ZA KUGAWA ARDHI ZA HALMASHAURI 46 ZILIZOIDHINISHWA KWA MWAKA WA FEDHA 2021/22		
NA	MKOA	HAHALMASHAURI
1	Ruvuma	Madaba (W)
2	Shinyanga	Kahama (M)
		Msalala (W)
		Ushetu (W)
		Kishapu (W)
3	Tanga	Bumbuli (W)
		Muheza (W)
		Pangani (W)
		Lushoto (W)
		Tanga (J)
4	Arusha	Meru (W)
		Ngorongoro (W)
		Karatu (W)
		Arusha (J)
		Arusha (W)
5	Mtwara	Tandimba (W)
		Nanyumbu (W)
		Nanyamba (MJ)
		Mtwara (W)
		Masasi (W)
		Newala (W)
		Masasi (MJ)
6	Tabora	Nzega (MJ)
7	Songwe	Momba (W)
		Mbozi (W)
		Tunduma (M)
		Ileje (W)
		Songwe (W)
8	Mara	Musoma (W)
		Musoma (M)
		Bunda (MJ)
		Bunda (W)
		Serengeti (W)
9	Manyara	Mbulu (W)
		Simanjiro (W)
		Mbulu (MJ)
		Babati (MJ)

A. KAMATI ZA KUGAWA ARDHI ZA HALMASHAURI 46 ZILIZOIDHINISHWA KWA MWAKA WA FEDHA 2021/22		
NA	MKOA	HAHALMASHAURI
10	Geita	Bukombe (W)
11	Pwani	Rufiji (W)
		Kisarawe (W)
12	Singida	Mkalama (W)
		Ikungi (W)
13	Mbeya	Rungwe (W)
		Mbeya (J)
14	Iringa	Mufindi
15.	Kigoma	Kigoma (W)
B. HALMASHAURI 11 AMBAZO HAZINA KAMATI ZA KUGAWA ARDHI		
1	Kilimanjaro	Hai (W)
		Mwanga (W)
2.	Kagera	Bukoba (W)
3.	Dodoma	Kondoa (W)
4.	Mbeya	Mbarali (W)
5.	Simiyu	Bariadi (MJ)
6.	Morogoro	Ifakara (MJ)
		Malinyi (W)
7.	Kigoma	Kasulu (W)
		Kasulu (MJ)
		Kakonko (W)

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2022*

**Maeneo yaliyotengwa katika Mipango Kabambe kwa ajili ya
Uwekezaji kwenye Mikoa na Halmashauri mbalimbali nchini hadi 15
Mei, 2022**

Na.	Mkoa	Halmashauri	Eneo liliotengwa (Ekari)
1.	Arusha	Jiji la Arusha	10,319.00
2.	Dar es Salaam	Jiji la Dar es Salaam	10,642.65
3.	Dodoma	Jiji la Dodoma	33,756.64
4.	Mbeya	Jiji la Mbeya	1,351.22
5.	Mwanza	Jiji la Mwanza	6,022.00
6.	Tanga	Jiji la Tanga	10,406.00
7.	Kagera	Manispaa ya Bukoba	1893.82
8.	Iringa	Manispaa ya Iringa	2,990.00
9.	Kigoma	Manispaa ya Kigoma/ Ujiji	2250.39
10.	Lindi	Manispaa ya Lindi	10,319.00
11.	Morogoro	Manispaa ya Morogoro	28,132.21
12.	Katavi	Manispaa ya Mpanda	2,985.30
13.	Mtwara	Manispaa ya Mtwara/ Mikindani)	14,177.50
14.	Mara	Manispaa ya Musoma	83.70
15.	Singida	Manispaa ya Singida	209.15
16.	Shinyanga	Manispaa ya Shinyanga	4,057.00
17.	Ruvuma	Manispaa ya Songea	12,202.00
18.	Rukwa	Manispaa ya Sumbawanga	1,225.15
19.	Tabora	Manispaa ya Tabora	585.00
20.	Manyara	Mji wa Babati	11,878.36
21.	Simiyu	Mji wa Bariadi	2,072.50
22.	Geita	Mji wa Geita	14,720.00
23.	Pwani	Mji wa Kibaha	13,329.00
24.	Tanga	Mji wa Korogwe	5,048.00
25.	Njombe	Mji wa Njombe	80,744.00
26.	Songwe	Mji wa Tunduma	2,500.00
Jumla			247,899.59

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2022*

Ardhi ya Akiba iliyotengwa na Mikoa hadi 15 Mei, 2022

Na.	Mkoa	Ardhi ya akiba (Hekta)
1	Iringa	233.046
2	Kagera	208.537
3	Kigoma	200
4	Lindi	800
5	Manyara	2.9
6	Morogoro	3537.762
7	Mwanza	40
8	Pwani	1,453
9	Ruvuma	14,000
10	Singida	5037.38
11	Tabora	19
12	Tanga	2424.84
Jumla		27,956

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2022

Jedwali Na. 7

Orodha ya Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya yanayotoa huduma na mashauri yaliyoshughulikiwa na kutolewa uamuzi hadi 15 Mei, 2022

S/N	Mabaraza	Mashauri yanayoendelea hadi kufikia Juni, 2021	Mashauri mapya yaliyopokelewa	Mashauri yaliyosikilizwa na kutolewa uamuzi	Mashauri yanayoendelea
1	Arusha	872	378	406	844
2	Babati	892	584	856	620
3	Bagamoyo	472	186	102	556
4	Bukoba	582	362	368	576
5	Chato	36	68	69	35
6	Dodoma	836	458	570	724
7	Geita	374	250	170	454
8	Handeni	244	399	361	282
9	Ifakara	638	318	314	642
10	Ilala	1,193	726	730	1,189
11	Iramba	304	137	128	313
12	Iringa	643	503	480	666
13	Kahama	281	183	293	171
14	Karagwe	565	262	346	481
15	Karatu	289	106	201	194
16	Kasulu	369	55	36	388
17	Kibaha	469	462	412	519

S/N	Mabaraza	Mashauri yanayoendelea hadi kufikia Juni, 2021	Mashauri mapya yaliyopokelewa	Mashauri yaliyosikil izwa na kutolewa uamuzi	Mashauri yanayoendelea
18	Kibondo	74	27	9	92
19	Kigamboni	253	49	8	294
20	Kigoma	681	383	661	403
21	Kilindi	144	91	86	149
22	Kilosa	225	153	148	230
23	Kilwa	23	9	8	24
24	Kinondoni	2,068	1,661	2,127	1,602
25	Kisarawe	399	32	281	150
26	Kishapu	0	4	0	4
27	Kiteto	46	145	99	92
28	Kondoa	89	168	180	77
29	Kongwa	0	8	0	8
30	Korogwe	221	98	203	116
31	Kyela	204	112	210	106
32	Lindi	6	252	205	53
33	Liwale	4	5	1	8
34	Ludewa	0	15	0	15
35	Lushoto	133	138	195	76
36	Mafia	8	16	16	8
37	Manyoni	226	92	234	84

S/N	Mabaraza	Mashauri yanayoendelea hadi kufikia Juni, 2021	Mashauri mapya yaliyopokelewa	Mashauri yaliyosikil izwa na kutolewa uamuzi	Mashauri yanayoendelea
38	Masasi	0	6	0	6
39	Maswa	279	326	319	286
40	Mbarali	0	120	38	82
41	Mbeya	967	468	507	928
42	Mbinga	348	138	136	350
43	Mbogwe	0	0	0	0
44	Mbulu	165	92	170	87
45	Mkuranga	294	227	139	382
46	Mlele	0	12	2	10
47	Morogoro	1,041	1,031	721	1,351
48	Moshi	810	290	375	725
49	Mpanda	221	151	228	144
50	Mtwara	423	760	955	228
51	Muleba	516	212	258	470
52	Musoma	1,681	672	897	1,456
53	Mwanga	31	4	12	23
54	Mwanza	622	485	578	529
55	Nachingwea	11	11	8	14
56	Ngara	69	64	67	66
57	Ngorongoro	52	15	51	16

S/N	Mabaraza	Mashauri yanayoendelea hadi kufikia Juni, 2021	Mashauri mapya yaliyopokelewa	Mashauri yaliyosikil izwa na kutolewa uamuzi	Mashauri yanayoendelea
58	Njombe	355	187	170	372
59	Nkasi	0	23	13	10
60	Nzega	182	143	182	143
61	Rombo	63	17	19	61
62	Ruangwa	10	5	5	10
63	Rungwe	221	80	90	211
64	Same	109	93	147	55
65	Sengerema	0	16	0	16
66	Serengeti	0	34	0	34
67	Shinyanga	328	260	192	396
68	Simanjiro	50	35	38	47
69	Singida	581	212	322	471
70	Songea	575	153	244	484
71	Songwe	318	501	153	666
72	Sumbawanga	548	244	429	363
73	Tabora	586	197	249	534
74	Tanga	560	203	374	389
75	Tarime	411	275	250	436
76	Temeke	799	563	524	838
77	Tunduru	197	48	110	135

S/N	Mabaraza	Mashauri yanayoendelea hadi kufikia Juni, 2021	Mashauri mapya yaliyopokelewa	Mashauri yaliyosikilizwa na kutolewa uamuzi	Mashauri yanayoendelea
78	Ubungo	675	154	495	334
79	Ukerewe	456	110	57	509
80	Ulanga	96	166	143	119
TOTAL		28,513	17,698	20,180	26,031

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2022*

Jedwali Na. 8**Viwanja na mashamba yaliyoidhinishwa na kutunzwa kwenye kanzidata ya Wizara kuanzia Julai, 2021 hadi 15 Mei, 2022**

Na	Mkoa	Viwanja	Mashamba	Jumla
1	Arusha	14,375	6	14,381
2	Dar es Salaam	31,557	0	31,557
3	Dodoma	56,673	12	56,685
4	Geita	7,144	0	7,144
5	Iringa	7,906	22	7,928
6	Kagera	6,115	11	6,126
7	Katavi	3,499	0	3,499
9	Kigoma	13,201	19	13,220
8	Kilimanjaro	5,093	18	5,111
12	Lindi	3,160	29	3,189
10	Manyara	1,740	24	1,764
11	Mara	4,661	1	4,662
14	Mbeya	14,323	4	14,327
17	Morogoro	6,196	71	6,267
13	Mtwara	8,861	0	8,861
15	Mwanza	13,301	2	13,303
16	Njombe	3,441	27	3,468
19	Pwani	26,634	52	26,686
18	Rukwa	3,239	18	3,257
21	Ruvuma	14,242	6	14,248
20	Shinyanga	13,504	0	13,504
22	Simiyu	7,548	6	7,554
23	Singida	6,756	2	6,758
24	Songwe	2,445	0	2,445
25	Tabora	10,055	3	10,058
26	Tanga	12,563	23	12,586
JUMLA		298,232	356	298,588

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2022*

Orodha ya Maeneo Yaliyoiva kwa ajili ya kutangazwa kuwa Maeneo ya Upangaji (Planning Areas) Julai 2021 hadi Mei 2022

Mkoa	District	Na.	Tangazo la Serikali
Katavi	Nsimbo	1	The Urban Planning (Sitalike Planning Area) Order, 2022
		2	The Urban Planning (Scheme of Regularization) - (Lundamatwe A, Viwengi, Mjimwema, Lusaula, Kibati, Ruaha And Ihokelo), Order, 2022.
		3	The Urban Planning (Matandalani Planning Area) Order, 2022
		4	The Urban Planning ((Mwese Planning Area) Order, 2022
	Tanganyika	5	The Urban Planning (Karema Planning Area) Order, 2022
		6	The Urban Planning (Sibwesa Planning Area) Order, 2022
		7	The Urban Planning (Amani Makoro Planning Area) Order, 2022
		8	The Urban Planning (Kigonsera Planning Area) Order, 2022
		9	The Urban Planning (Litembo Planning Area) Order, 2022
Ruvuma	Mbinga	10	The Urban Planning (Maguu Planning Area) Order, 2022
		11	The Urban Planning (Matiri Planning Area) Order, 2022
		12	The Urban Planning (Mkumbi Planning Area) Order, 2022
		13	The Urban Planning (Nyoni Planning Area) Order, 2022
		14	The Urban Planning (Ruanda Planning Area) Order, 2022
		15	The Urban Planning (Paradiso Planning Area) Order, 2022
		16	The Urban Planning (Tunduru Urban Area) Order, 2022
		17	The Urban Planning (Lukumbule Planning Area) Order, 2022
18	The Urban Planning (Matemanga Planning Area) Order, 2022		

Mkoa	District	Na.	Tangazo la Serikali	
	Tunduru TC	19	The Urban Planning (Mbesa Planning Area) Order, 2022	
		20	The Urban Planning (Mchoteka Planning Area) Order, 2022	
		21	The Urban Planning (Muhuwesi Planning Area) Order, 2022	
		22	as The Urban Planning (Nakapanya Planning Area) Order, 2022	
		23	The Urban Planning (Nalasi Planning Area) Order, 2022	
		24	The Urban Planning (Namiungo Planning Area) Order, 2022	
		25	The Urban Planning (Mchomoro Planning Area) Order, 2022	
		26	The Urban Planning (Ligera Planning Area) Order, 2022	
		27	The Urban Planning (Kitanda Planning Area) Order, 2022	
		28	The Urban Planning (Lusewa Planning Area) Order, 2022	
		29	The Urban Planning (Namtumbo Planning Area) Order, 2022	
		30	The Urban Planning (Hanga Planning Area) Order, 2022	
		31	The Urban Planning (Litola Planning Area) Order, 2022	
		32	The Urban Planning (Likuyu Planning Area) Order, 2022	
		33	The Urban Planning (Mkongo Planning Area) Order, 2022	
		34	The Urban Planning (Nahoro Planning Area) Order, 2022	
		35	The Urban Planning (Namabengo Planning Area) Order, 2022	
		36	The Urban Planning (Magalula Planning Area) Order, 2022	
		37	The Urban Planning (Peramiho Planning Area) Order, 2022	
		Songea DC	38	The Urban Planning (Lipokela Planning Area) Order, 2022
			39	The Urban Planning (Mkenda Planning Area) Order, 2022
			40	The Urban Planning (Mpitimbi Planning Area) Order, 2022

Mkoa	District	Na.	Tangazo la Serikali
		41	The Urban Planning (Nakatuta Planning Area) Order, 2022
		42	The Urban Planning (Wino Planning Area) Order, 2022
Ruvuma	Madaba	43	The Urban Planning (Madaba Planning Area) Order, 2022
		44	The Urban Planning (Gumbilo Planning Area) Order, 2022
		45	The Urban Planning (Mkongotema Planning Area) Order, 2022
		46	The Urban Planning (Mtyangimbole Planning Area) Order, 2022
		47	The Urban Planning (Kingerikiti Planning Area) Order, 2022
	Nyasa	48	The Urban Planning (Lituhi Planning Area) Order, 2022
		49	The Urban Planning (Liuli Planning Area) Order, 2022
		50	The Urban Planning (Tingi Planning Area) Order, 2022
Tabora	Sikonge DC	51	The Urban Planning (Ipole Planning Area) Order, 2022
		52	The Urban Planning (Kiloleli Planning Area) Order, 2022
		53	The Urban Planning (Pangale Planning Area) Order, 2022
		54	The Urban Planning (Tutuo Planning Area) Order, 2022
		55	The Urban Planning (Loya Planning Area) Order, 2022
		56	The Urban Planning (Ugansa Planning Area) Order, 2022
	Urambo	57	The Urban Planning (Uhuru Planning Area) Order, 2022
	Kaliuwa DC	58	The Urban Planning (Igalala Planning Area) Order, 2022
		59	The Urban Planning (Tura Planning Area) Order, 2022
	Uyui DC	60	The Urban Planning (Mabama Planning Area) Order, 2022
		61	The Urban Planning (Goweko Planning Area) Order, 2022
		62	The Urban Planning (Igalula Planning Area) Order, 2022

Mkoa	District	Na.	Tangazo la Serikali
		63	The Urban Planning (Kigwa Planning Area) Order, 2022
Kigoma	Kibondo	64	The Urban Planning (Planning area) (Kifura Area) Order, 2022
		65	The Urban Planning (Planning area) (Mabamba Area) Order, 2022
	Kasulu	66	The Urban Planning (Planning area) (Makere Area) Order, 2022
		67	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Chigugu area) Order, 2022
		68	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Chiungutwa Area), Order, 2022
	Masasi DC	69	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Nagaga area) Order, 2022
		70	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Mdenga Mbuyuniarea) Order, 2022
		71	The Urban Planning scheme of regularization CDC Majengo area Order; 2022
	Mtwara	Nanyumbu DC	72
73			The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Mapinduzi A & B Area) Order, 2022
74			The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Amani Area) Order, 2021
75			The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Malopokelo and Old Tandahimba Area), Order, 2022
Tandahimba		76	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Matogoro Shule and Hospitali Area) Order, 2022
		77	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mjimpya – Nangoti Area), Order, 2021
Shinyanga		Kishapu DC	78

Mkoa	District	Na.	Tangazo la Serikali
		79	The Urban Planning (Kakola No. 9 Planning Area) Order, 2022
		80	The Urban Planning (Bushingwe Planning Area) Order, 2022
		81	The Urban Planning (Busindi Planning Area) Order, 2022
		82	The Urban Planning (Bugarama Planning Area) Order, 2022
		83	The Urban Planning (Bunangoplanning Area) Order, 2022
		84	The Urban Planning (Igudija Planning Area) Order, 2022
		85	The Urban Planning (Buyange Planning Area) Order, 2020
		86	The Urban Planning (Ilogi Planning Area) Order, 2022
		87	The Urban Planning (Bulige Planning Area) Order, 2022
		88	The Urban Planning (Busangi Planning Area) Order, 2022
		89	The Urban Planning (Ngaya Planning Area) Order, 2022
		90	The Urban Planning (Ntobo "B" Planning Area) Order, 2020
		91	The Urban Planning (Ntobo "A" Planning Area) Order, 2020
		92	The Urban Planning (Buganzo Planning Area) Order, 2020
		93	The Urban Planning (Msabi Planning Area) Order, 2020
		94	The Urban Planning (Segese Planning Area) Order, 2020
		95	The Urban Planning (Bunva planning Area) Order, 2020
		96	The Urban Planning (Nhobola planning Area) Order, 2020
		97	The Urban Planning (Songwa planning Area) Order, 2020
		98	The Urban Planning (Ngunga planning Area) Order, 2020
		99	The Urban Planning (Itongaitale planning Area) Order, 2020
		100	The Urban Planning (Ikoma Planning Area) Order, 2020

Mkoa	District	Na.	Tangazo la Serikali
		101	The Urban Planning (Negezi planning Area) Order, 2020
		102	The Urban Planning (Mipa Planning Area) Order, 2020
		103	The Urban Planning (Bubiki Planning Area) Order, 2020
		104	The Urban Planning (Mwadui Luhumbo planning Area) Order, 2020
	Kahama MC	105	The Urban Planning (Busoka Planning Area) Order, 2022
		106	The Urban Planning (Mwagala Planning Area) Order, 2022
		107	The Urban Planning (Mwime Makungu Planning Area) Order, 2022
		108	The Urban Planning (Ilindi Planning Area) Order, 2022
		109	The Urban Planning (Mondo Planning Area) Order, 2022
		110	The Urban Planning (Mondo Planning Area) Order, 2022
		111	The Urban Planning (Mtakuja Planning Area) Order, 2022
		112	The Urban Planning (Chapulwa Planning Area) Order, 2022
		113	The Urban Planning (Kitwana Planning Area) Order, 2022
		114	The Urban Planning (Mhungula Planning Area) Order, 2022
		115	The Urban Planning (Shunu Planning Area) Order, 2022
		116	The Urban Planning (Sangilwa Planning Area) Order, 2022
		117	The Urban Planning (Seeke Planning Area) Order, 2022

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2022*

Maeneo yaliyopokelewa kwa ajili ya kutangazwa kuwa maeneo ya Urasimishaji Makazi

Mkoa	Halmashauri	Na.	Tangazo
Tabora	Kaliua	1	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Kaliua Magharibi Area) Order, 2022
		2	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Kaliua Mashariki Area) Order, 2022
		3	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Kawawa Area) Order, 2022
		4	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Ushokola Area) Order, 2022
		5	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Isike Area) Order, 2022
	Urambo	6	The Urban Planning (Scheme of Regularisation- Mabatini Area) Order, 2022
		7	The Urban Planning (Scheme of Regularisation- Majengo Ya Tabora Area) Order, 2022
		8	The Urban Planning (Scheme of Regularisation- Masaki Area) Order, 2022
		9	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mnadani Area) Order, 2022
		10	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Bushabani Area) Order, 2022
		11	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Businde Area), 2022
		12	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Kagera Area), 2022
		13	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Kigamboni Area),2022

Mkoa	Halmashauri	Na.	Tangazo
		14	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Bonde Area) Order, 2022
	Kigoma Ujiji	15	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Kasingirima Area) Order, 2022
		16	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Kibirizi Area) Order, 2022
		17	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Kitongoni Area) Order, 2022
		18	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Majengo Area) Order, 2022
		19	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Mwenge Area) Order, 2022
		20	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Rubuga Area) Order, 2022
		21	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Bonde Area) Order, 2022
		22	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Bushabani Area) Order, 2022
			23
		24	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Kagera Area) Order, 2022
		25	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Kigamboni Area) Order, 2022
		26	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Kifura Area) Order, 2022
	Kibondo	27	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Mabamba Area) Order, 2022

Mkoa	Halmashauri	Na.	Tangazo		
		28	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Malagarasi Area) Order, 2022		
Kigoma		29	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Heru Juu Area) Order, 2022		
		30	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Kabanga, Mlinda and Kiduguda Area) Order, 2022		
		31	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Kanazi, Ngoma, Mumnyika, Nyangwe, Migogwe, Nyakabondo, Luzilampene And Tabilugu Area) Order, 2022		
		32	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Kidyama, Nyachijima And Nyarumanga Area) Order, 2022		
		33	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Kigondoand Kumuhama Area) Order, 2022		
		34	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Majengo Area) Order, 2022		
		35	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Mudyanda Area) Order, 2022		
		36	Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Muhunga, Kinyika, Lugongo, Nyandura And Labilo Area) Order, 2022		
		Kasulu		37	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Murufiti Mgandazi, Murufiti 'A', Murufiti 'B', Murufiti Kati, Nyamigombero 'A', Nyamigombero 'B' Area) Order, 2022
				38	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Nyansha, Kilombero And Nyantare Area) Order, 2022

Mkoa	Halmashauri	Na.	Tangazo
		39	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Nyangunge, Mmanila, Mwikungu, Nyumbigwa A, Nyumbigwa B, Nyumbigwa Kati, Mmanuka Na Tumaini Area) Order, 2022
		40	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Makere Area) Order, 2022
Ruvuma	Mbinga	41	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Lupilisi) Order, 2022
		42	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mbangamao) Order, 2022
		43	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mpepai) Order, 2022
		44	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Khungu) Order, 2022
		45	The Urban Planning (Scheme of Regularisation- Puguru) Order, 2022
		46	The Urban Planning (Scheme of Regularisation- Kitanda) Order, 2022
		47	The Urban Planning (Scheme of Regularisation- Utiri) Order, 2022
		48	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mbambi) Order, 2022
		49	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Miyangayanga) Order, 2022
		50	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Lulambo) Order, 2022
		51	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Kipika) Order, 2022

Mkoa	Halmashauri	Na.	Tangazo	
		52	The Urban Planning (Scheme of Regularisation - Tope) Order, 2022	
		53	The Urban Planning (Scheme of Regularisation - Lukumbule) Order, 2022	
		54	The Urban Planning (Scheme of Regularisation - Amani Makolo) Order, 2022	
		55	The Urban Planning (Scheme of Regularisation - Likwela) Order, 2022	
		56	The Urban Planning (Scheme of Regularisation - Maguu) Order, 2022	
			57	The Urban Planning (Scheme of Regularisation - Lipepo) Order, 2022
			58	The Urban Planning (Scheme of Regularisation - Nalasi) Order, 2022
			59	The Urban Planning (Scheme of Regularisation - Mbesa) Order, 2022
			60	The Urban Planning (Scheme of Regularisation - Namakambale) Order, 2022
	Tunduru		61	The Urban Planning (Scheme of Regularisation - Nakapanya) Order, 2022
			62	The Urban Planning (Scheme of Regularisation - Namiungu) Order, 2022
			63	The Urban Planning (Scheme of Regularisation - Majimaji) Order, 2022
			64	The Urban Planning (Scheme of Regularisation - Muhuwesi) Order, 2022
			65	The Urban Planning (Scheme of Regularisation - Matemanga) Order, 2022

Mkoa	Halmashauri	Na.	Tangazo
		66	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Kangomba) Order, 2022
		67	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Sisi kwa Sisi) Order, 2022
		68	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Lusenyi) Order, 2022
		69	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Lusewa) Order, 2022
		70	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Mchomoro) Order, 2022
		71	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Minazini) Order, 2022
		72	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mitiulaya) Order, 2022
		73	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mkongo Gulioni) Order, 2022
		74	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mnazi Mmoja) Order, 2022
		75	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Muungano) Order
		76	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Namabengo) Order, 2022
		77	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Namwaya) Order, 2022
		78	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Rwinga) Order, 2022
		Namtumbo	79

Mkoa	Halmashauri	Na.	Tangazo
		80	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Changarawe) Order, 2022
		81	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Bomani) Order, 2022
		82	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Hanga) Order, 2022
		83	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Kidunguro) Order, 2022
		84	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Ndegele) Order, 2022
		85	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Chinula) Order, 2022
		86	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Limbo) Order, 2022
		87	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Sido) Order, 2022
		88	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Mtipwili) Order, 2022
	Nyasa	89	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Chiulu) Order, 2022
		90	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Likwilu) Order, 2022
		91	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Zambia) Order, 2022
		92	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Mamba-bay) Order, 2022
		93	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Matenje) Order, 2022

Mkoa	Halmashauri	Na.	Tangazo	
		94	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Mpitimbi) Order, 2022	
		95	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Mpandangindo) Order, 2022	
		96	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Liganga) Order, 2022	
		97	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Lipokela) Order, 2022	
		98	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Magagula) Order, 2022	
		99	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Kizuka) Order, 2022	
		100	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Nakawale) Order, 2022	
		101	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Morogoro) Order, 2022	
		Songea	102	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Luhilaseko) Order, 2022
			103	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Bombambili Merikebu) Order, 2022
	104		The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Ndilimalitembo) Order, 2022	
	105		The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Lizaboni) Order, 2022	
		106	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Pachanne) Order, 2022	
		107	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Londoni) Order, 2022	

Mkoa	Halmashauri	Na.	Tangazo
		108	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Ruhuwiko Shuleni) Order, 2022
		109	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Namanditi) Order, 2022
		110	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Ruvuma) Order, 2022
		111	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Luhilaseko) Order, 2022
		112	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Bombambili Merikebu) Order, 2022
		113	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Ndilimalitembo) Order, 2022
		114	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Lizaboni) Order, 2022
		115	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Pachanne) Order, 2022
		116	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Wino) Order, 2022
		117	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Hangangadinda) Order, 2022
		118	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Ndelenyuma) Order, 2022
		119	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Mtyangimbole) Order, 2022
		120	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Mkongotema) Order, 2022
		Madaba	121

Mkoa	Halmashauri	Na.	Tangazo
		122	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Magingo) Order, 2022
		123	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Lutukira) Order, 2022
		124	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Luhimba) Order, 2022
		125	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Lilondo) Order, 2022
		126	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Likarangiro) Order, 2022
Iringa	Iringa DC	127	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) – Idodi Area Order, 2022
		128	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) – Ifunda Area Order, 2022
		129	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) – Ithemi Area
		130	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) –Isakalilo & Kalenga Order, 2022
		131	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) - Isimani Tarafani Area Order, 2022
		132	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) – Itunundu & Kimande Order, 2022
		133	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) – Kiwere &Mgera Area Order, 2022
		134	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) – Migoli &Mtera Area Order, 2022
		135	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) – Tagamenda Area Order, 2022

Mkoa	Halmashauri	Na.	Tangazo
		136	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) –Tanangozi, Wenda and Ugwachanya Order, 2022
		137	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) – Tungamalenga Area Order, 2022
		138	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) -(Dodoma Road “E”) Order, 2022
		139	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) -(Idunda, Dodoma Road A, B, C, D Sokoni, Mwautwa And Semtema “B”) Order, 2022
		140	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) -(Isakalilo) Order, 2022
		141	The Urban Planning (Scheme of Regularisation)-(Kihesa Kilolo A & B) Order, 2022
		142	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) -(Mgela And Hoho), Order, 2022
		143	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) -(Mjimwema) Order, 2022
		144	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) -(Mwangata D) Order, 2022
		145	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) -(Ndiuka A-E) Order, 2022
		146	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) -(Ulonge And Matungulu) Order, 2022
		147	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) -(Wazo A & B and Imalanongwa A & B) Order, 2022
		148	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Amani) Order, 2022

Mkoa	Halmashauri	Na.	Tangazo	
		149	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Chogo, Lutalawe And Igawa) Order, 2022	
		150	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Ihongole) Order, 2022	
		151	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Ivambinungu) Order, 2022	
		152	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Kinanambo) Order, 2022	
		153	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Malingumu) Order, 2022	
		154	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mbagala) Order, 2022	
	Mafinga		155	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Ifingo, Mizani, Tanganyika Gangilonga, Lumwago, Mgodu And Balali) Order, 2022
			156	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mkobwe And Mjimwema) Order, 2022
			157	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mtangani) Order, 2021
			158	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mifugo And Luganga) Order, 2022
			159	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Igowole) Order, 2022
			160	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Kibao, Posta, Bwawani, Kigongo, Mgeluka and Tumaini) Order, 2022
			161	The Urban Planning (Scheme of Regularization) (Mabaoni,

Mkoa	Halmashauri	Na.	Tangazo
	Mufindi		Tazara, and Mtakuja) Order, 2022
		162	The Urban Planning (Scheme of Regularization) (Miomboni, Mahakamani, and Osterbay) Order, 2022
		163	The Urban Planning (Scheme of Regularization) (Mbalamaziwa) Order, 2022
		164	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Jangwani, Sokoni, Ilala, MajengoMapya, Mufindi Road and Tuicco Road) Order, 2022
		165	The Urban Planning (Scheme of Regularisation (Lundamatwe A, Viwengi, Mjimwema, Lusaula, Kibati, Ruaha and Ihokelo) Order, 2022.
		166	The Urban Planning (Scheme of Regularisation (Madizini, Ilulu Sokoni, Ilula mwaya, Mtua, Ngelango, Matalawe, Igunga, Itunda, Dinginayo, Itabali, Ikuvala, Masukanzi & Ikokoto) Order, 2022
		167	The Urban Planning (Kilolo, Mwatasi, Lugumba and Mtakuja) Order, 2022
		168	The Urban Planning (Ruaha mjini, Gezaulole, Kidodi and Mbuyuni A) Order, 2022.
		169	The Urban Planning (Scheme of Regularisation (Karema Area) Order, 2022.
		170	The Urban Planning (Scheme of Regularisation (Ikola Mchangani Area) Order, 2022
	Kilolo	171	The Urban Planning (Scheme of Regularisation (Ifukutwa Area) Order, 2022

Mkoa	Halmashauri	Na.	Tangazo
	Tanganyika	172	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Itenka Area) Order, 2022
		173	The Urban Planning (Scheme of Regularisation ((Magula Area) Order, 2022
		174	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Kawajense Area) Order, 2022.
		175	The Urban Planning (Scheme of Regularisation) (Kigamboni Area) Order, 2022
		176	The Urban Planning (Scheme of Regularisation (Kivukoni Area) Order, 2022
Katavi	Mpanda	177	The Urban Planning (Scheme of Regularisation ((Shanwe-Area) Order, 2022
		178	The Urban Planning (Scheme of Regularisation (Tambukareli - Area) Order, 2022
	Nsimbo	179	The Urban Planning (Scheme of Regularisation (Stalike area) Order, 2022.
Shinyanga	Shinyanga DC	180	The Urban Planning (Didia Regularization Area – Danduu A Danduhu B, Madukani, Kabanga, Mwanono And Luhumbo) Order, 2022
		181	The Urban Planning (Iselamagazi Regularization Area) Order, 2022
		182	The Urban Planning (Ishinabulandi Regularization Area) Order, 2022
		183	The Urban Planning (Manheigan Regularization Area) Order, 2022
		184	The Urban Planning (Mwakitolyo Regularization Area – (Mwakitolyo and Nyaligongo) Order, 2022
		185	The Urban Planning (Salawe Regularization Area) Order, 2022

Mkoa	Halmashauri	Na.	Tangazo
		186	The Urban Planning (Solwa Regularization Area) Order, 2022
		187	The Urban Planning (Tinde Regularization Area – (Jomu And Nyambui) Order, 2022
		188	The Urban Planning (Usanda Regularization Area) Order, 2022
	Kishapu	189	The Urban Planning (Bubiki Regularization Areaarea) Order, 2022
		190	The urban planning areas of maendeleo, mnada wa zamani and magogongo regularisation area) order, 2020

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2022*

Jedwali Na. 9C**Maeneo ya upangaji yaliyotangazwa katika Gazeti la Serikali Julai 2021 hadi 15 Mei 2022****A. Maeneo 46 ya Upangaji yaliyotangazwa katika Gazeti la Serikali (GN)**

Na	Mkoa	Idadi ya Matangazo	Wilaya	Tangazo	Namba ya Tangazo
1.	MWANZA	11	Buchosa	The Urban Planning (Bukokwa Planning Area) Order, 2021	GN Na. 609 ya tarehe 6/8/2021
				The Urban Planning (Bulyaheke Planning Area) Order, 2021	GN Na. 610 ya tarehe 6/8/2021
				The Urban Planning (Bupandwa Planning Area) Order, 2021	GN Na. 611 ya tarehe 6/8/2021
				The Urban Planning (Irenza Planning Area) Order, 2021	GN Na. 612 ya tarehe 6/8/2021
				The Urban Planning (Kahunda Planning Area) Order, 2021	GN Na. 613 ya tarehe 6/8/2021

Na	Mkoa	Idadi ya Matangazo	Wilaya	Tangazo	Namba ya Tangazo
				The Urban Planning (Kakobe Planning Area) Order, 2021	GN Na. 614 ya tarehe 6/8/2021
				The Urban Planning (Kalebezo Planning Area) Order, 2021	GN Na. 615 ya tarehe 6/8/2021
				The Urban Planning (Luchili Planning Area) Order, 2021	GN Na. 616 ya tarehe 6/8/2021
				The Urban Planning (Ntama Planning Area) Order, 2021	GN Na. 620 ya tarehe 6/8/2021
				The Urban Planning (Nyakaliro Planning Area) Order, 2021	GN Na. 621 ya tarehe 6/8/2021
				The Urban Planning (Nyehunge Planning Area) Order, 2021	GN Na. 622 ya tarehe 6/8/2021
2.	SHINYANGA	1	Kishapu	The Urban Planning (Nhobola Planning	GN Na. 619 ya tarehe 6/8/2021

Na	Mkoa	Idadi ya Matangazo	Wilaya	Tangazo	Namba ya Tangazo
				Area) Order, 2021	
3.	TANGA	1	Pangani	The Urban Planning (Mwembeni Planning Area) Order, 2021	GN Na. 618 ya tarehe 6/8/2021
4.	DODOMA	1	Konodoa	The Urban Planning (Bukulu Planning Area) Order, 2021	GN Na. 608 ya tarehe 6/8/2021
5.	MOROGORO	1	Malinyi	The Urban Planning (Malinyi Planning Area) Order, 2021	GN Na. 617 ya tarehe 6/8/2021
6.	RUKWA	1	Nkasi	The Urban Planning (Kipili Planning Area) Order, 2021	GN Na. 768 ya tarehe 29/10/2021
7.	LINDI	1	<i>Kilwa</i>	The Urban Planning (Somanga Planning Area) Order, 2021	GN Na. 821 ya tarehe 31/12/2021
8.	TANGA	4	Pangani	The Urban Planning (Boza Planning Area) Order, 2021	GN Na. 822 ya tarehe 31/12/2021

Na	Mkoa	Idadi ya Matangazo	Wilaya	Tangazo	Namba ya Tangazo
				The Urban Planning (Nagulo Planning Area) Order, 2021	GN Na. 823 ya tarehe 31/12/2021
				The Urban Planning (Manzese Planning Area) Order, 2021	GN Na. 824 ya tarehe 31/12/2021
				The Urban Planning (Kimanga Planning Area) Order, 2021	GN Na. 828 ya tarehe 31/12/2021
9.	LINDI	7	Ruangwa DC	The Urban Planning (Likunja Planning Area) Order, 2022	GN Na. 299 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Mandawa Planning Area) Order, 2022	GN Na. 261 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Mbekenyera Planning Area) Order, 2022	GN Na. 286 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Namichiga Planning	GN Na. 257 ya tarehe 29/04/2022

Na	Mkoa	Idadi ya Matangazo	Wilaya	Tangazo	Namba ya Tangazo
				Area) Order, 2022	
				The Urban Planning (Nandagala Planning Area) Order, 2022	GN Na. 314 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Nkowe Planning Area) Order, 2022	GN Na. 256 ya tarehe 29/04/2022
				The Urban Planning (Ruangwa Planning Area) Order, 2022	GN Na. 277 ya tarehe 06/05/2022
10.	RUVUMA	3	Madaba DC	The Urban Planning (Gumbilo Planning Area) Order, 2022.	GN Na. 265 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Madaba Planning Area) Order, 2022.	GN Na. 276 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Wino Planning Area) Order, 2022.	GN Na. 255 ya tarehe 29/04/2022

Na	Mkoa	Idadi ya Matangazo	Wilaya	Tangazo	Namba ya Tangazo
		9	Mbinga DC	The Urban Planning (Paradiso Planning Area) Order, 2022	GN Na. 236 ya tarehe 29/04/2022
				The Urban Planning (Ruanda Planning Area) Order, 2022	GN Na. 238 ya tarehe 29/04/2022
				The Urban Planning (Nyoni Planning Area) Order, 2022	GN Na. 258 ya tarehe 29/04/2022
				The Urban Planning (Mkumbi Planning Area) Order, 2022	GN Na. 295 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Matiro Planning Area) Order, 2022	GN Na. 313 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Maguu Planning Area) Order, 2022	GN Na. 235 ya tarehe 29/04/2022
				The Urban Planning (Litembo Planning	GN Na. 240 ya tarehe 29/04/2022

Na	Mkoa	Idadi ya Matangazo	Wilaya	Tangazo	Namba ya Tangazo
				Area) Order, 2022	
				The Urban Planning (Kigonsera Planning Area) Order, 2022	GN Na. 241 ya tarehe 29/04/2022
				The Urban Planning (Amani Makoro Planning Area) Order, 2022	GN Na. 237 ya tarehe 29/04/2022
		4	Namtumbo DC	The Urban Planning (Kitanda Planning Area) Order, 2022	GN Na. 307 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Ligera Planning Area) Order, 2022	GN Na. 298 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Mchomoro Planning Area) Order, 2022	GN Na. 262 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Namtumbo Urban Planning Area) Order, 2022	GN Na. 278 ya tarehe 06/05/2022

Na	Mkoa	Idadi ya Matangazo	Wilaya	Tangazo	Namba ya Tangazo
		1	Songea DC	The Urban Planning (Peramiho Planning Area) Order, 2022	GN Na. 296 ya tarehe 06/05/2022
		1	Tunduru DC	The Urban Planning (Tunduru District Headquarter Planning Area) Order, 2022	GN Na. 297 ya tarehe 06/05/2022

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2022

B. Mipango Kabambe ya Miji saba (7) iliyotangazwa kwenye Gazeti la Serikali (GN)

Na	Mkoa	Wilaya	Tangazo	Namba ya Tangazo
1.	KILIMANJARO	Moshi	The urban planning (Preparation of Moshi Municipal Council General Planning Scheme) Order, 2021	GN 632 ya tarehe 27/8/2021
2.	MBEYA	Mbeya	The Urban Planning (Implementation Mbeya General Planning Scheme) Order, 2021	GN Na. 830 ya tarehe 31/12/2021
3.	LINDI	Lindi	The Urban Planning (Implementation Lindi General Planning Scheme) Order, 2021	GN Na. 831 ya tarehe 31/12/2021

Na	Mkoa	Wilaya	Tangazo	Namba ya Tangazo
4.	KATAVI	Mpanda	The Urban Planning (Implementation Mpanda General Planning Scheme) Order, 2021	GN Na. 832 ya tarehe 31/12/2021
5.	MOROGORO	Morogoro	The Urban Planning (Implementation Morogoro General Planning Scheme) Order, 2021	GN Na. 833 ya tarehe 31/12/2021
6.	MARA	Musoma	The Urban Planning (Implementation Musoma General Planning Scheme) Order, 2021	GN Na. 834 ya tarehe 31/12/2021
7.	KAGERA	Bukoba	The Urban Planning (Implementation Bukoba General Planning Scheme) Order, 2021	GN Na. 836 ya tarehe 31/12/2021

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2022*

C. Maeneo 57 ya Urasimishaji yaliyotangazwa kwenye Gazeti la Serikali (GN)

Na	Mkoa	Idadi ya Matangazo	Wilaya	Tangazo	Namba ya Tangazo
	RUV UMA	10	Madaba DC	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Hangangadin da) Order, 2022	GN Na. 300 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Lilondo) Order, 2022	GN Na. 242 ya tarehe 29/04/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Luhimba) Order, 2022	GN Na. 260 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Lutukira) Order, 2022	GN Na. 287 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Magingo) Order, 2022	GN Na. 263 ya tarehe 06/05/2022

Na	Mkoa	Idadi ya Matangazo	Wilaya	Tangazo	Namba ya Tangazo
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mahanje) Order, 2022	GN Na. 288 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mkongotema) Order, 2022	GN Na. 311 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mtyangimbole) Order, 2022	GN Na. 310 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Ndelenyuma) Order, 2022	GN Na. 253 ya tarehe 29/04/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Wino) Order, 2022	GN Na. 267 ya tarehe 06/05/2022

Na	Mkoa	Idadi ya Matangazo	Wilaya	Tangazo	Namba ya Tangazo
		3	Mbinga DC	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Amani Makolo) Order, 2022	GN Na. 282 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Maguu) Order, 2022	GN Na. 239 ya tarehe 29/04/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Likwela) Order, 2022	GN Na. 282 ya tarehe 06/05/2022
		11	Mbinga TC	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Tope) Order, 2022	GN Na. 290 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Kitanda) Order, 2022	GN Na. 308 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Kihungu)	GN Na. 309 ya tarehe 06/05/2022

Na	Mkoa	Idadi ya Matangazo	Wilaya	Tangazo	Namba ya Tangazo
				Order, 2022	
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Lulambo) Order, 2022	GN Na. 281 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mbangamao) Order, 2022	GN Na. 302 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Lusaka Kitete) Order, 2022	GN Na. 305 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Puguru) Order, 2022	GN Na. 316 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Kipika) Order, 2022	GN Na. 317 ya tarehe 06/05/2022

Na	Mkoa	Idadi ya Matangazo	Wilaya	Tangazo	Namba ya Tangazo
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mbambi) Order, 2022	GN Na. 319 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Utiri) Order, 2022	GN Na. 323 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mpepai) Order, 2022	GN Na. 303 ya tarehe 06/05/2022
		12	Namtumbo DC	The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Sokoine) Order, 2022	GN Na. 304 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Lusewa) Order, 2022	GN Na. 248 ya tarehe 29/04/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mnazi	GN Na. 249 ya tarehe 29/04/2022

Na	Mkoa	Idadi ya Matangazo	Wilaya	Tangazo	Namba ya Tangazo
				Mmoja) Order, 2022	
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Namwaya) Order, 2022	GN Na. 264 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mchomoro) Order, 2022	GN Na. 269 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Hanga) Order, 2022	GN Na. 273 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Namabengo) Order, 2022	GN Na. 275 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Rwinga) Order, 2022	GN Na. 301 ya tarehe 06/05/2022

Na	Mkoa	Idadi ya Matangazo	Wilaya	Tangazo	Namba ya Tangazo
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Changarawe) Order, 2022	GN Na. 312 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Kidugaro) Order, 2022	GN Na. 315 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Bomani) Order, 2022	GN Na. 318 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation –Lusenti) Order, 2022	GN Na. 254 ya tarehe 29/04/2022
		7	Nyasa DC	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Matenje) Order, 2022	GN Na. 279 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mbamba-	GN Na. 289 ya tarehe 06/05/2022

Na	Mkoa	Idadi ya Matangazo	Wilaya	Tangazo	Namba ya Tangazo
				Bay) Order, 2022	
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Limbo) Order, 2022	GN Na. 285 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Chinula) Order, 2022	GN Na. 284 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Zambia) Order, 2022	GN Na. 270 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Chiulu) Order, 2022	GN Na. 322 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Ndengele) Order, 2022	GN Na. 266 ya tarehe 06/05/2022

Na	Mkoa	Idadi ya Matangazo	Wilaya	Tangazo	Namba ya Tangazo
		5.	Songea DC	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Morogoro) Order, 2022	GN Na. 321 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Nakawale) Order, 2022	GN Na. 320 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Liganga) Order, 2022	GN Na. 246 ya tarehe 29/04/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mpandangindo) Order, 2022	GN Na. 243 ya tarehe 29/04/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mpitimbi) Order, 2022	GN Na. 283 ya tarehe 06/05/2022
		6	Songea MC	The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Mpitimbi) Order, 2022	GN Na. 272 ya tarehe 06/05/2022

Na	Mkoa	Idadi ya Matangazo	Wilaya	Tangazo	Namba ya Tangazo
				n – Ruhuwiko Shuleni) Order, 2022	
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Londoni) Order, 2022	GN Na. 250 ya tarehe 29/04/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Pachanne) Order, 2022	GN Na. 274 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Lizaboni) Order, 2022	GN Na. 271 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Ndilimalitembo) Order, 2022	GN Na. 206 ya tarehe 06/05/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisation – Bombambili	GN Na. 251 ya tarehe 29/04/2022

Na	Mkoa	Idadi ya Matangazo	Wilaya	Tangazo	Namba ya Tangazo
				Merikebu) Order, 2022	
		3	Tunduru DC	The Urban Planning (Scheme of Regularisatio n – Muhuwesi) Order, 2022	GN Na. 252 ya tarehe 29/04/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisatio n – Majimaji) Order, 2022	GN Na. 244 ya tarehe 29/04/2022
				The Urban Planning (Scheme of Regularisatio n – Namakambal e) Order, 2022	GN Na. 245 ya tarehe 29/04/2022

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2022*

Orodha ya Michoro ya Urasimishaji na idadi ya viwanja kuanzia Julai 2021 hadi Mei 2022

Na.	Mkoa	Mamlaka ya upangaji	Michoro	Idadi ya viwanja
1	Arusha	Halmashauri ya Wilaya ya Arusha	10	391
		Halmashauri ya Jiji Arusha	18	9,033
		Halmashauri ya Wilaya ya Karatu	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Longido	6	400
		Halmashauri ya Wilaya ya Meru	14	3,438
		Halmashauri ya Wilaya ya Monduli	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Ngorongoro	0	0
	Jumla Ndogo		48	13,262
			0	0
2	Dar es Salaam	Halmashauri ya Manispa ya Ilala	32	10,225
		Halmashauri ya Manispa ya Kinondoni	H	5,601
		Halmashauri ya Manispa ya Ubungo	49	150
		Halmashauri ya Manispa ya Temeke	98	15,362
		Halmashauri ya Manispa ya Kigamboni	8	7,400
	Jumla Ndogo		201	38,738
			0	0
3	Dodoma	Halmashauri ya Wilaya ya Chemba	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Bahi	10	3,407
		Halmashauri ya Wilaya ya Kongwa	0	0

Na.	Mkoa	Mamlaka ya upangaji	Michoro	Idadi ya viwanja
		Halmashauri ya Wilaya ya Kondoa	1	49
		Halmashauri ya Mji Kondoa	6	1,200
		Halmashauri ya Wilaya ya Mpwapwa	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Chamwino	13	4,531
		Halmashauri ya Jiji la Dodoma City	25	43,098
	Jumla Ndogo		55	52,285
4	Geita	Halmashauri ya Wilaya ya Geita	8	3,007
		Halmashauri ya Wilaya ya Bukombe	7	2,669
		Halmashauri ya Wilaya ya Chato	5	957
		Halmashauri ya Mji Geita	3	
		Halmashauri ya Wilaya ya Mbogwe	6	2,835
		Halmashauri ya Wilaya ya Nyang'hwale	1	0
	Jumla Ndogo		30	9,468
			0	0
5	Iringa	Halmashauri ya Mji Iringa	24	4,077
		Halmashauri ya Wilaya ya Iringa	2	826
		Halmashauri ya Wilaya ya Kilolo	0	0
		Halmashauri ya Mji Mafinga	1	345
		Halmashauri ya Wilaya ya Mufindi	0	0
	Jumla Ndogo		27	5,248
			0	0
6	Kagera	Halmashauri ya Wilaya ya Muleba	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Missenyi	0	0

Na.	Mkoa	Mamlaka ya upangaji	Michoro	Idadi ya viwanja
		Halmashauri ya Manispaa Bukoba	8	2,800
		Halmashauri ya Wilaya ya Biharamulo	1	422
		Halmashauri ya Wilaya ya Bukoba	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Karagwe	4	1,603
		Halmashauri ya Wilaya ya Kyerwa	1	333
		Halmashauri ya Wilaya ya Ngara	2	2,710
Jumla Ndogo			16	7,868
			0	0
7	Katavi	Halmashauri ya Wilaya ya Nsimbo	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Mpanda	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Mlele	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Mpimbwe	3	610
		Halmashauri ya Manispaa Mpanda	1	177
Jumla Ndogo			4	787
			0	0
8	Kigoma	Halmashauri ya Wilaya ya Buhigwe	3	13,000
		Halmashauri ya Wilaya ya Kakonko	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Kasulu	0	0
		Halmashauri ya Mji Kasulu	17	6,182
		Halmashauri ya Wilaya ya Kibondo	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Kigoma	1	738
		Halmashauri ya Manispaa Kigoma Ujiji	3	2,218

Na.	Mkoa	Mamlaka ya upangaji	Michoro	Idadi ya viwanja
		Halmashauri ya Wilaya ya Uvinza	6	1,600
	Jumla Ndogo		30	23,738
			0	0
9	Kilimanjaro	Halmashauri ya Wilaya ya Hai	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Siha	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Moshi	0	0
		Halmashauri ya Manispaa Moshi	9	955
		Halmashauri ya Wilaya ya Mwanaga	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Rombo	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Same	2	1,240
	Jumla Ndogo		11	2,195
			0	0
10	Lindi	Halmashauri ya Wilaya ya Nachingwea	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Lindi	3	2,158
		Halmashauri ya Manispaa Lindi		
		Halmashauri ya Wilaya ya Kilwa	5	341
		Halmashauri ya Wilaya ya Ruangwa	2	934
		Halmashauri ya Wilaya ya Liwale	5	1,461
	Jumla Ndogo		15	4,894
			0	0
11	Manyara	Halmashauri ya Wilaya ya Kiteto	0	0
		Halmashauri ya Mji Babati	8	1,571
		Halmashauri ya Wilaya ya Mbulu	0	0

Na.	Mkoa	Mamlaka ya upangaji	Michoro	Idadi ya viwanja
		Halmashauri ya Mjii Mbulu	3	142
		Halmashauri ya Wilaya ya Simanjiro	6	2,670
		Halmashauri ya Wilaya ya Babati	3	1,430
		Halmashauri ya Wilaya ya Hanang		0
	Jumla Ndogo		20	5,813
12	Mara	Halmashauri ya Wilaya ya Bunda	0	0
		Halmashauri ya Mjii Bunda	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Musoma	0	0
		Halmashauri ya Manispaa Musoma	15	7,865
		Halmashauri ya Wilaya ya Serengeti	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Rorya	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Tarime	2	2,507
		Halmashauri ya Mjii Tarime	5	2,273
		Halmashauri ya Wilaya ya Butiama	1	812
	Jumla Ndogo		23	13,457
13	Mbeya	Halmashauri ya Wilaya ya Chunya	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Kyela	1	2,000
		Halmashauri ya Wilaya ya Mbarali	5	15,116
		Halmashauri ya Jiji Mbeya	27	12,690
		Halmashauri ya Wilaya ya Mbeya	50	11,510
		Halmashauri ya Wilaya ya Busokelo	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Rungwe	0	0
	Jumla Ndogo		83	41,316

Na.	Mkoa	Mamlaka ya upangaji	Michoro	Idadi ya viwanja
14	Morogoro	Halmashauri ya Wilaya ya Gairo	2	2,689
		Halmashauri ya Wilaya ya Kilombero	0	
		Halmashauri ya Mji Ifakara	1	404
		Halmashauri ya Wilaya ya Kilosa	1	2,047
		Halmashauri ya Wilaya ya Malinyi	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Morogoro	16	6,761
		Halmashauri ya Manispaa Morogoro	7	2,400
		Halmashauri ya Wilaya ya Mvomero	7	4,600
		Halmashauri ya Wilaya ya Ulanga	0	0
	Jumla Ndogo		34	18,901
15	Mtwara	Halmashauri ya Wilaya ya Nanyumbu	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Masasi	6	2,300
		Halmashauri ya Mji Masasi	4	1,284
		Halmashauri ya Wilaya ya Mtwara	4	597
		Halmashauri ya Manispaa Mtwara Mikindani	11	8,140
		Halmashauri ya Jiji Nanyamba	1	156
		Halmashauri ya Wilaya ya Newala	1	1,055
		Halmashauri ya Mji Newala	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Tandahimba	0	504
	Jumla Ndogo		27	14,036

Na.	Mkoa	Mamlaka ya upangaji	Michoro	Idadi ya viwanja
16	Mwanza	Halmashauri ya Wilaya ya Misungwi	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Ukerewe	0	
		Halmashauri ya Wilaya ya Sengerema	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Buchosa	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Magu	7	3,268
		Halmashauri ya Wilaya ya Kwimba	2	1,020
		Halmashauri ya Manispaa Ilemela	28	9,405
		Halmashauri ya Jiji Mwanza	40	13,164
	Jumla Ndogo		77	26,857
17	Njombe	Halmashauri ya Wilaya ya Ludewa	2	1,005
		Halmashauri ya Wilaya ya Njombe	1	198
		Halmashauri ya Mji Makambako	6	2,160
		Halmashauri ya Mji Njombe	4	3,400
		Halmashauri ya Wilaya ya Makete	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Wanging'ombe	1	450
	Jumla Ndogo		14	7,213
18	Pwani	Halmashauri ya Wilaya ya Kisarawe	0	4
		Halmashauri ya Wilaya ya Rufiji	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Kibiti	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Bagamoyo	3	1,523
		Halmashauri ya Wilaya ya Chalinze	0	0

Na.	Mkoa	Mamlaka ya upangaji	Michoro	Idadi ya viwanja
		Halmashauri ya Wilaya ya Kibaha	1	600
		Halmashauri ya Mji Kibaha	27	4,440
		Halmashauri ya Wilaya ya Mafia	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Mkuranga	6	1,246
	Jumla Ndogo		37	7,813
19	Rukwa	Halmashauri ya Wilaya ya Kalambo	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Nkasi	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Sumbawanga	0	0
		Halmashauri ya Manispaa Sumbawanga	2	663
	Jumla Ndogo		2	2,310
			0	0
20	Ruvuma	Halmashauri ya Wilaya ya Mbinga	0	0
		Halmashauri ya Mji Mbinga	13	7,912
		Halmashauri ya Wilaya ya Namtumbo	3	2,700
		Halmashauri ya Wilaya ya Nyasa	3	1,860
		Halmashauri ya Wilaya ya Madaba	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Songea	4	1,930
		Halmashauri ya Manispaa Songea	29	7,364
		Halmashauri ya Wilaya ya Tunduru	7	5,906
	Jumla Ndogo		59	27,672

Na.	Mkoa	Mamlaka ya upangaji	Michoro	Idadi ya viwanja
21	Shinyanga	Halmashauri ya Wilaya ya Kishapu	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Msalala	2	1,104
		Halmashauri ya Wilaya ya Ushetu	4	3,267
		Halmashauri ya Mji Kahama	9	2,977
		Halmashauri ya Wilaya ya Shinyanga	13	2,733
		Halmashauri ya Manispaa Shinyanga	8	7,123
	Jumla Ndogo		36	17,204
22	Simiyu	Halmashauri ya Wilaya ya Busega	8	6,110
		Halmashauri ya Wilaya ya Bariadi	0	1,786
		Halmashauri ya Mji Bariadi	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Itilima	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Maswa	4	2,229
		Halmashauri ya Wilaya ya Meatu	3	1749
	Jumla Ndogo		15	11,874
23	Singida	Halmashauri ya Wilaya ya Manyoni	3	4,500
		Halmashauri ya Wilaya ya Ikungi	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Iramba	1	1,200
		Halmashauri ya Wilaya ya Itigi	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Mkalama	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Singida	0	0
		Halmashauri ya Manispaa Singida	0	0
	Jumla Ndogo		4	3,426

Na.	Mkoa	Mamlaka ya upangaji	Michoro	Idadi ya viwanja
24	Songwe	Halmashauri ya Wilaya ya Mbozi	17	2,342
		Halmashauri ya Wilaya ya Momba	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Ileje	1	533
		Halmashauri ya Wilaya ya Songwe	0	0
		Halmashauri ya Mji Tunduma	2	900
	Jumla Ndogo		20	3,775
25	Tabora	Halmashauri ya Wilaya ya Kaliua	5	1,035
		Halmashauri ya Wilaya ya Igunga		
		Halmashauri ya Wilaya ya Urambo	1	784
		Halmashauri ya Wilaya ya Nzega	4	3,115
		Halmashauri ya Mji Nzega	9	4,691
		Halmashauri ya Wilaya ya Sikonge	2	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Uyui	7	1,779
		Halmashauri ya Manispaa Tabora	2	1,027
	Jumla Ndogo		30	12,431
26	Tanga	Halmashauri ya Wilaya ya Muheza	2	897
		Halmashauri ya Wilaya ya Handeni	5	666
		Halmashauri ya Mji Handeni	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Korogwe	2	277
		Halmashauri ya Mji Korogwe	1	1,851
		Halmashauri ya Wilaya ya Bumbuli	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Lushoto	0	0

Na.	Mkoa	Mamlaka ya upangaji	Michoro	Idadi ya viwanja
		Halmashauri ya Wilaya ya Mkinga	3	1,391
		Halmashauri ya Wilaya ya Pangani	0	0
		Halmashauri ya Wilaya ya Kilindi	0	0
		Halmashauri ya Jiji Tanga	1	2,609
	Jumla Ndogo		14	7,691
	JUMLA KUU		932	380,272

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2022

Jedwali Na. 11

Orodha ya mabanki yaliyotoa mikopo kwa wananchi

SNO	MORTGAGE LENDER	NO. OF ACCOUNTS	AMOUNT IN TZS BILLIONS	% MARKET SHARE
1	CRDB BANK PLC	1,653	194.31	39.13%
2	STANBIC BANK TANZANIA LIMITED	217	45.92	9.25%
3	AZANIA BANK LIMITED	380	35.27	7.10%
4	NMB BANK PLC	312	30.94	6.23%
5	NCBA BANK (TANZANIA) LIMITED	134	24.32	4.90%
6	EXIM BANK TANZANIA LIMITED	117	18.60	3.75%
7	TANZANIA COMMERCIAL BANK PLC	407	16.21	3.26%
8	DCB COMMERCIAL BANK PLC	502	13.36	2.69%
9	FIRST HOUSING FINANCE COMPANY LIMITED	92	13.26	2.67%
10	ARSA BANK TANZANIA LIMITED	71	11.80	2.38%
11	EQUITY BANK TANZANIA LIMITED	84	10.22	2.06%
12	NATIONAL BANK OF COMMERCE LIMITED	75	9.33	1.88%
13	KCB BANK TANZANIA LIMITED	150	9.07	1.83%
14	FIRST NATIONAL BANK TANZANIA LIMITED	46	7.58	1.53%
15	BANK OF AFRICA TANZANIA LIMITED	94	7.43	1.50%
16	AFRICAN BANKING CORPORATION TANZANIA LIMITED	66	7.12	1.43%
17	LETSHEGO BANK TANZANIA LIMITED	79	6.72	1.35%
18	I & M BANK TANZANIA LIMITED	36	6.05	1.22%
19	AMANA BANK LIMITED	87	5.90	1.19%
20	STANDARD CHARTERED BANK TANZANIA LIMITED	18	4.68	0.94%
21	MAFDELULO BANK PLC	559	2.88	0.58%
22	MWANGA HAKIKA BANK	182	2.61	0.53%
23	NKOMBODI COMMERCIAL BANK PLC	12	2.49	0.50%
24	DIAMOND TRUST BANK TANZANIA LIMITED	18	2.04	0.41%
25	AKIBA COMMERCIAL BANK PLC	277	1.68	0.34%
26	PEOPLES BANK OF ZANZIBAR LIMITED	13	1.42	0.29%
27	ECOBANK TANZANIA LIMITED	10	1.42	0.29%
28	MUCOBA BANK PLC	69	1.19	0.24%
29	TIB DEVELOPMENT BANK LIMITED	8	0.99	0.20%
30	YETU MICROFINANCE BANK PLC	417	0.74	0.15%
31	CITIBANK TANZANIA LIMITED	6	0.52	0.10%
32	INTERNATIONAL COMMERCIAL BANK TANZANIA LIMITED	4	0.39	0.08%
33	BANK OF BARODA TANZANIA LIMITED	1	0.16	0.03%
	TOTAL	6,177	496.61	100.00%

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2022*

Vijiji vilivyoandaliwa Mipango ya Matumizi ya Ardhi kwa kushirikiana na Halmashauri na Wadau mbalimbali kuanzia Julai, 2021 hadi 15 Mei, 2022

Na.	Mkoa	Halmashauri ya Wilaya	Idadi ya vijiji	Mdau
1.	Kigoma	Kigoma	14	Jane Goodall Institute (JGI)
		Uvinza	13	Jane Goodall Institute (JGI)
2.	Singida	Singida	20	NLUPC & Halmashauri ya Wilaya ya Singida
		Ikungi	20	NLUPC & Halmashauri ya Wilaya ya Ikungi
3.	Mbeya	Mbeya	21	NLUPC & Halmashauri ya Wilaya ya Mbeya
4.	Ruvuma	Mbinga	1	FOVARC
		Namtumbo	4	FOVARC
		Songea	1	FOVARC
		Tunduru	1	FOVARC
		Nyasa	1	FOVARC
5.	Lindi	Liwale	3	FOVARC
		Nachingwea	2	FOVARC
		Ruangwa	2	FOVARC
6.	Dodoma	Mpwapwa	1	FORVAC & NLUPC
7.	Tanga	Kilindi	4	NLUPC
8.	Rukwa	Sumbawanga	4	LEAT
		Nkasi	5	WCS& LEAT
		Kalambo	2	WCS
9.	Njombe	Njombe	2	PFP
		Ludewa	4	PFP
13.	Mara	Butiama	2	GRA
14.	Morogoro	Kilosa	3	MLHHS
15.	Iringa	Mufindi	4	
		Kilolo	2	
15.	Kilimanjaro	Same	2	NLUPC (AWF)
		Mwanga	1	NLUPC (AWF)
16.	Pwani	Chalinze	2	NLUPC& Halmashauri ya Wilaya ya Chalinze
Jumla Ndogo			141	

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2022

Jedwali Na. 12 B

Vijiji vilivyoandaliwa Mipango ya Matumizi ya Ardhi katika Miradi ya Kimkakati kuanzia Julai, 2021 hadi 15 Mei, 2022

Na.	Mkoa	Halmashauri	Na.	Taasisi
1.	Mbeya	Mbarali	14	NLUPC (JNHPP)
2.	Dodoma	Mpwapwa	8	NLUPC (SGR)
		Chamwino	4	NLUPC (SGR)
3.	Iringa	Mufindi	12	NLUPC(JNHPP)
		Kilolo	8	NLUPC(JNHPP)
4.	Pwani	Kibaha	9	NLUPC(SGR)
5.	Njombe	Wanging'ombe	36	NLUPC (JNHPP)
Jumla			91	

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2022*

Jedwali Na. 13A

Watumishi wa kada za Sekta ya Ardhi

Na.	KADA	MAHITAJI	WALIOPO	UPUNGUFU	ASILIMIA YA WALIOPO IKILINGANISHWA NA MAHITAJI
1	Afisa Ardhi/ Afisa Ardhi Wasaidizi	1,206	605	601	50.2
2	Afisa Mipangomiji	1,036	330	706	22.3
3	Wapima Ardhi, Warasimu Ramani, Mafundi Sanifu na wataalamu wa GIS	1,978	618	1,360	31
4	Wathamini	630	180	450	28.6
5	Wenyeviti wa Mabaraza ya Ardhi	149	64	85	43
6	Wasajili wa Mabaraza ya Ardhi.	29	4	25	20
	jumla	5,028	1,797	3,231	36

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2022

Jedwali Na. 13B**Watumishi wa Taasisi Zilizochini ya Wizara hadi 20 Mei 2022**

Na.	Taasisi	Mahitaji	Watumishi Waliopo	Upungufu Wa Watumishi
1	Shirika la Nyumba la Taifa (NHC)	680	436	244
2	Bodi ya Usajili wa Wataalamu wa Mipangomiji (TPRB)	45	13	32
3	Bodi ya Usajili wa Wathamini (VRB)	45	6	39
4	Chuo cha Ardhi Morogoro (ARIMO)	87	38	49
5	Tume ya Taifa ya Matumizi ya Ardhi (NLUPC)	179	80	99
6	Chuo cha Ardhi Tabora (ARITA)	85	34	51
	JUMLA	1,121	607	514

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2022*